

MEZŐBERÉNY VÁROS INTEGRÁLT VÁROSFEJLESZTÉSI STRATÉGIÁJA

*Mezőberény Város Önkormányzat
megbízásából készítette:*

a Magyar Tudományos Akadémia
Regionális Kutatások Központja
Alföldi Tudományos Intézet

Békéscsaba, 2010. május

Szerkesztő:

Kugler József tudományos főmunkatárs

Szerzők:

Belanka Csaba PhD-hallgató

Duray Balázs PhD-hallgató

Nagy Gábor tudományos főmunkatárs, intézetigazgató

Nagy Terézia PhD-hallgató

Közreműködők:

Bencsikné Szóke Margit

Vámosné Zöld Márta

Tartalom

HELYZETÉRTÉKELÉS	7
Mezőberény a hazai városhálózatban.....	7
Tágabb térségi kapcsolatrendszerek, vonzáskörzet.....	7
Közlekedés-földrajzi helyzet, elérhetőség.....	7
Gazdaság	13
Helyi vállalkozások	13
A lakosság jövedelmi viszonyai	18
Kereskedelem, vendéglátás, idegenforgalom	20
A város info-kommunikációs helyzete	23
Társadalom.....	24
Demográfiai jellemzők	24
A helyi foglalkoztatási szerkezet.....	26
A foglalkoztatottság kérdései, munkanélküliség.....	29
Nemzetiségi és felekezeti viszonyok.....	30
A népesség egészségi állapota	31
Környezeti feltételek, intézményhálózat	32
Természeti környezet	32
Épített környezet, hagyományőrzés	34
Lakásviszonyok, lakásgazdálkodás	36
Települési infrastruktúra, közművek	36
Bölcsőde, óvodák, iskolák	40
Közművelődés, kultúra	44
Egészségügy, szociális szféra	45
Civil társadalom, civil szervezetek	47
A város pályázási aktivitása	48
SWOT-analízis Mezőberény város.....	51
Városrészek helyzete	53
Mezőberény településszerkezete.....	53
A városrészek lehatárolásának néhány kérdése.....	54
Városközpont:	56
Tótvég.....	58
Németvég.....	58
Magyarvég	59
Északi kertváros	60
Keleti kertváros	61
Külterület	61
SWOT-analízis városrészek.....	63
SRTATÉGIA	65
Hosszú távú jövőkép	65
Célpiramis – A jövőbeli fejlesztési irányok meghatározása	65

<i>Átfogó cél:</i>	65
<i>Középtávú városi célok:</i>	65
<i>Városrészi célok:</i>	66
A stratégia koherenciája, konzisztenciája	70
<i>Illeszkedés, összhang a településfejlesztési koncepcióval, településrendezési tervvel</i>	70
<i>Célrendszer koherenciája</i>	70
<i>Agglomerációs együttműködés</i>	70
<i>Környezeti állapotban bekövetkező veszteség és ennek kompenzálása</i>	70
Akcióterületek kijelölése	71
ILLESZKEDÉS, MEGVALÓSÍTHATÓSÁG	73
A stratégia megvalósíthatósága	73
<i>Ingatlangazdálkodási terv</i>	73
<i>Az önkormányzati ingatlanvagyon főbb adatai</i>	73
<i>Az egyes városrészek ingatlanvagyona</i>	76
<i>Ingatlangazdálkodási stratégia</i>	78
<i>Nem fejlesztési célú tevékenységek</i>	79
<i>Partnerség</i>	79
<i>Szervezeti elvárások</i>	80
<i>Településközi koordináció</i>	82
<i>A megvalósulás monitoringja</i>	83
ANTISZEGREGÁCIÓS TERV	85
I. Helyzetelemzés az alacsony státuszú népesség területi koncentrációjáról	
a város egészségének tekintetében	85
<i>Mezőberény város demográfiai és társadalmi mutatószámai</i>	85
<i>Az óvodai nevelés és az iskolai közoktatás integráltságáról</i>	86
<i>Hátrányos helyzetű gyerekek</i>	90
<i>Civilek a társadalmi integrációért</i>	91
<i>Mezőberény város kijelölt városrészei társadalmi jellemzői</i>	91
<i>A mezőberényi roma (cigánynépesség) néhány adata az antiszegregációs programhoz</i>	98
II. A roma népességet magas arányban koncentráló városi szegregátumok,	
telepek, telepszerű képződmények helyzetének elemzése	99
<i>Kitörési pontok a szegregátumokban</i>	100
III. Antiszegregációs program	102
1. Lakhatási integrációra irányuló programok	102
2. Mobilizációs program	104
3. Oktatási integráció	104
4. A szegregátumban élők, s ezen belül kiemelten a roma népesség társadalmi integrációja	106
5. Foglalkoztatási helyzet	111
6. Közszolgáltatások	113
Antiszegregációs terv az ASZT-1., 3-4. szegregátumra	117

HELYZETÉRTÉKELÉS

Mezőberény a hazai városhálózatban

Tágabb térségi kapcsolatrendszerek, vonzáskörzet

A Dél-alföldi régióban, Békés megye középső részén helyet foglaló kisváros területe 118,53 km², népessége 11.274 fő, átlagos népsűrűsége pedig 95 fő/km² (2007). Mezőberény is része a megye központi részét magában foglaló *Közép-békési Centrumnak*, amelyet a Békéscsaba, Gyula, Békés városhármas mellett további kisvárosok és községek alkotnak (1. ábra). E viszonylag sűrű városhálózatból, a nagyobb népességtömörülésből adódó lehetőségeket mind ez ideig alig használták ki a térségbeli települések, jóllehet az említett előnyök a régión belül is jobban érvényesülhetnének, hiszen már csak népességszámából adódóan is Békéscsaba így lehetne sikeresebb versenytársa a régióközpontnak Szegednek vagy a másik népesebb régióbeli alközpontnak Kecskemétnek. Sőt a város és környékének tőkevonzó-képességére és a határ menti kapcsolatépítésére is kedvezően hatna a nagyobb népességtömörülés, pontosabban a közeli települések szorosabb tervszerű együttműködése (2. ábra).

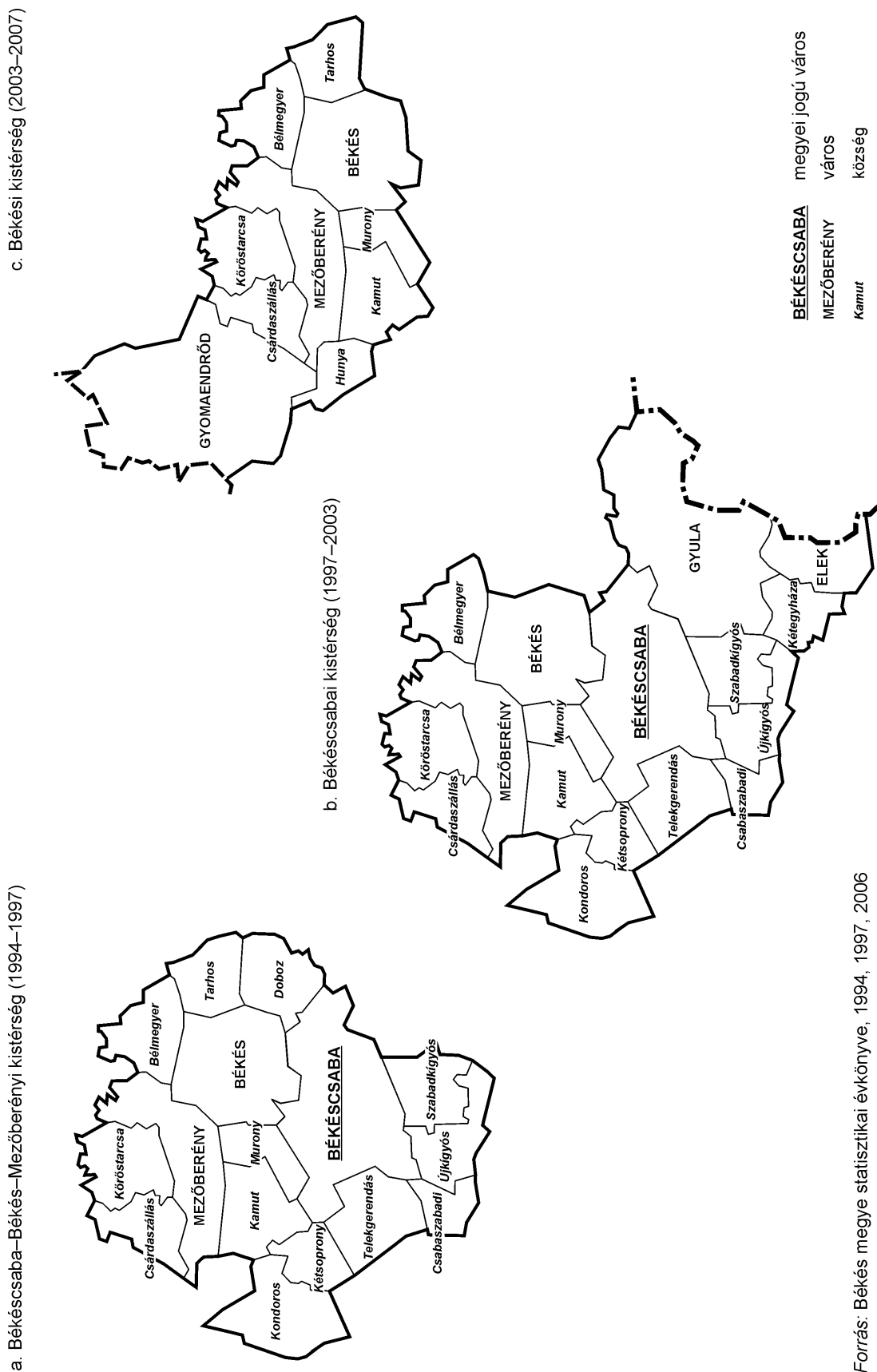
1990 óta több alkalommal is átszabták a közép-békési kistérségi határokat, Mezőberény jelenleg a Békési kistérség része, illetve a 2004. július 15. alakult *Békési Kistérségi Társulás* tagja (3. ábra). E többcélú társulást kilenc település hozta létre egyes közszolgáltatási és kistérségi területfejlesztési feladatok ellátására. Békés lett természetesen a szerveződés központja, jól kiépített intézményrendszerével azonban *Mezőberény is átvállalt bizonyos térségi feladatokat*. A megvalósuló sikeres *intézményfejlesztések*, főként pedig a *munkahelyteremtő beruházások* tovább erősíthetik a kisváros kistérségbeli társcentrumszerepét.

Közlekedés-földrajzi helyzet, elérhetőség

Mezőberény *közlekedési helyzete kedvező*, mivel a városban megáll a Budapest–Békéscsaba–Lökösháza vonalon közlekedő minden hazai és számos nemzetközi szerelvény (4. ábra). A 120-as számú vasúti törzsvonal folyó felújításai 2014-ig lehetővé teszik a „kvázi-gyorsvasúti”, azaz a 160 km/h maximális sebességgel közlekedő szerelvények beállítását is. A törzsvonal a hazai áruszállításnak is fontos ütőere, s része az EU által 1997-ben kijelölt „Transzeurópai hálózatának” (IV. Korridor).

A *közúti kapcsolatrendszer is jónak mondható*, hiszen a 47-es, a 46-os, valamint a 470-es főközlekedési utak Mezőberényben keresztezik egymást. Előbbi Szegedet Debrecennel köti össze, s lehetőséget ad az M5–M43, valamint az M35–M3 gyorsforgalmi utak elérésére. Utóbbi Mezőberényt Törökszentmiklóssal kapcsolja össze, közvetlenül elérve a 4-es számú főútvonalat Szolnok–Budapest, valamint Hajdúszoboszló–Debrecen–Nyíregyháza felé. A 470-es út Mezőberény–Békés–Békéscsaba irányába kínál alternatív elérési utat. Alsóbbrendű utakkal elérhető akár Szarvas is (fontos megyei felsőoktatási központ!).

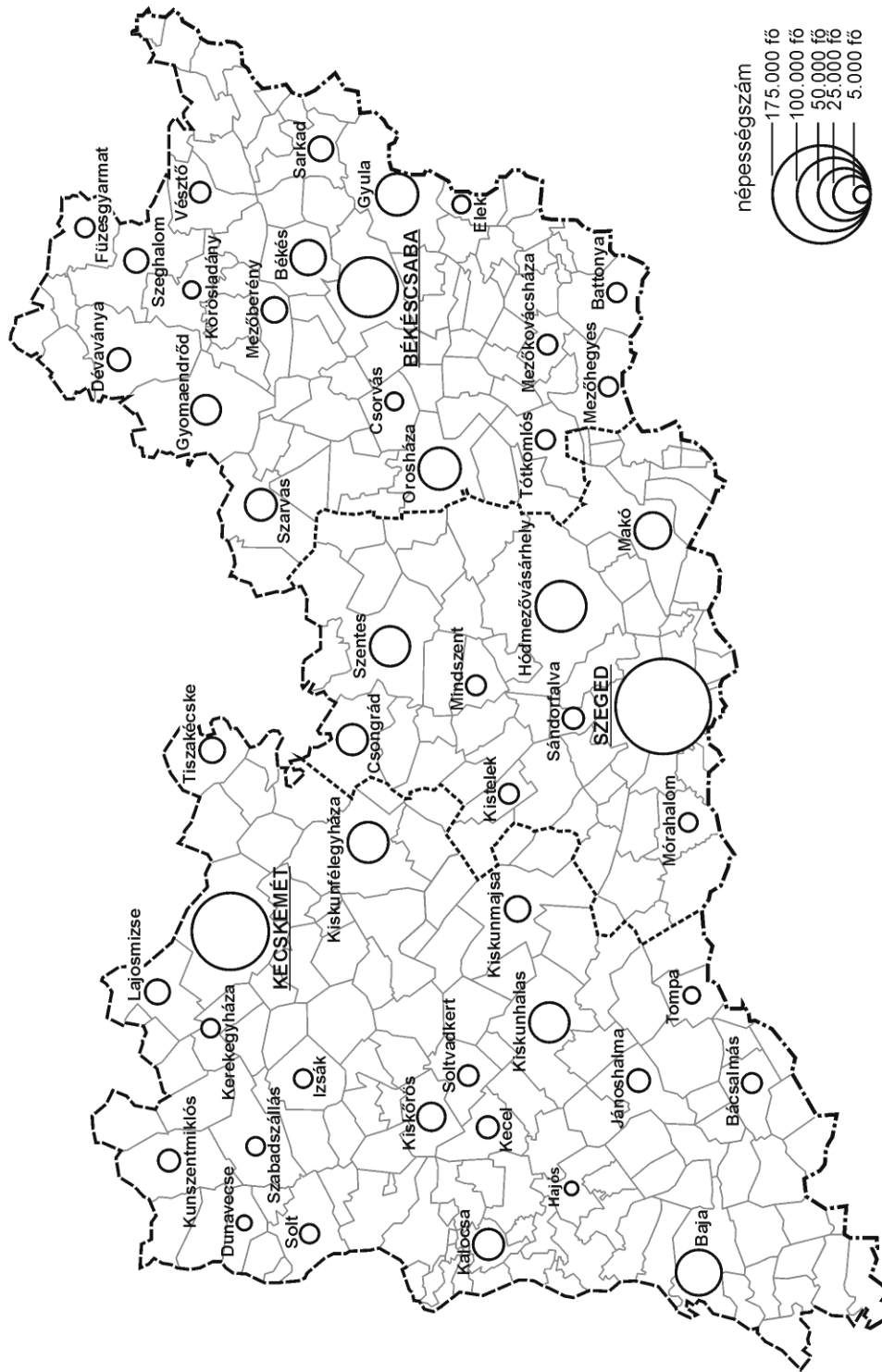
1. ábra: Mezőberény a Békés megyei kistérségek rendszerében (1994-2007)

Forrás: Békés megye statisztikai évkönyve, 1994, 1997, 2006

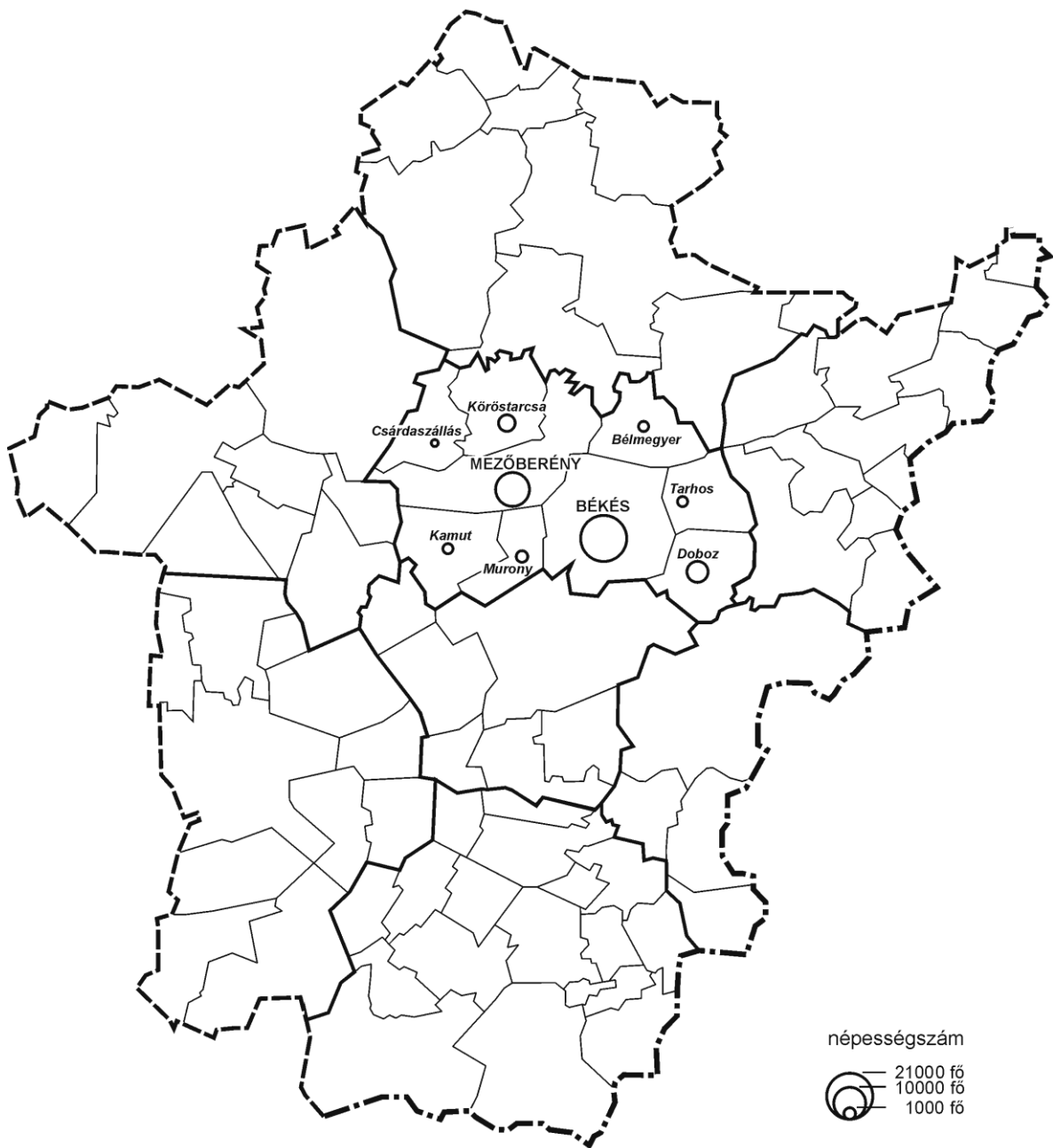

2. ábra: Mezőberény a Dél-alföldi régió városrendszerében (2007)

Forrás: Bács-Kiskun, Békés és Csongrád megye statisztikai évkönyvei, 2007; KSH adatbázis, 2008.

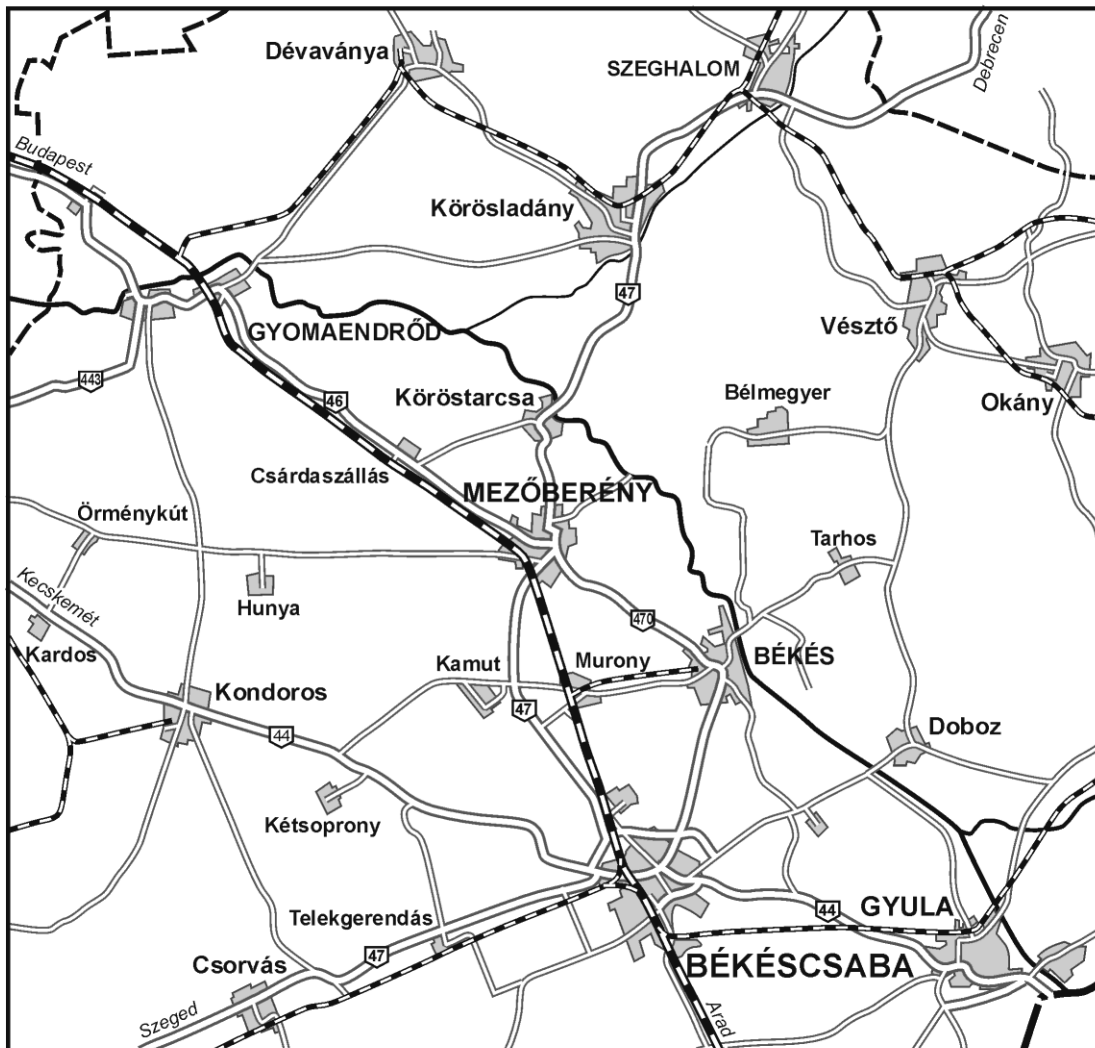
3. ábra: A Békési kistérség települései népességszám szerint, 2007*

* A kistérségi beosztás 2007. szeptember 25-től érvényes

Forrás: Békés megye statisztikai évkönyve, 2007.

4. ábra: Mezőberény közlekedés-földrajzi helyzete

Forrás: <http://maps.google.com>

A tömegközlekedési kapcsolatok közül Békéscsaba, Békés (kistérségi központ), Körösladány (Henkel üzeme) közvetlen járatokkal hét közben jól elérhető, csabai átszállással elfogadható sűrűségű a járatszám Gyula irányába is (1. táblázat). Békéscsaba és Gyula esetében az intézményeknek a két város közötti megosztása teszi fontossá, hogy Mezőberényből a hivatalos ügyek intézése egy napon belül lehetővé váljék az ügyfelek számára. A közeli városok és falvak közül jól megközelíthető Murony, Szeghalom, átszállással Vésztő, Kondoros és rajta keresztül Szarvas. Az Alföld nagyvárosai közül Debrecen autóbusszal közvetlenül jobban elérhető, mint Szeged, átszállással együtt a különbség minimálisra csökken.

1. táblázat. A város elérhetősége autóbusszal néhány településről, 2009

Autóbusz közlekedés Mezőberény –	Közvetlen járat		Átszállással	
	Hétközben	Hétfvégén	Hétközben	Hétfvégén
Békéscsaba	44	30	-	-
Debrecen	8	8	5	4
Szeged	4	7	7	6
Gyula	2	2	27	16
Orosháza	4	4	11	9
Békés	31	25	-	-
Szarvas	-	-	18	10
Gyomaendrőd	3	1	-	-
Csárdaszállás	3	1	-	-
Murony	14	4	-	2
Körösladány	24	22	-	-
Szeghalom	18	18	4	1
Dévaványa	6	4	5	2
Vésztő	1	0	18	6
Kondoros	0	0	18	12

Forrás: www.volán.hu

A vasúti személyközlekedésben a város adottságai kedvezőek. A megyeszékhelyre napi közel két tucat vonatpár közlekedik, a másodlagos intézményi központ Gyulára is napi 20 járat, mely az autóbusz-közlekedési lehetőségekkel együtt már megmagyarazza az ingázás magas arányát Békéscsaba irányába. A közeli települések közül Gyomaendrőd, Csárdaszállás, Murony elérése a vasúton közlekedők számára nem jelent gondot. A nagyvárosok közül Szolnok, illetve *a főváros felé napi 15-15 vonatpár jár*, ami mindkét irányban lehetővé teszi – többek mellett – a gazdasági kapcsolatok fenntartását (2. táblázat). A vasúti szerelvények számottevő hányada tovább közlekedik az országhatáron túlra is, így Arad, Marosvásárhely, Temesvár, vagy Bukarest elérése sem megoldhatatlan e közlekedési mód igénybevételével.

Mezőberény helyi tömegközlekedését 2001 végéig három, azóta azonban csak két *viszonylatban közlekedő autóbusz* jelenti. A viszonylatok számának csökkentése alig érintette a vonalak hosszát, ugyanakkor a szállított utasok száma, valamint az utaskilométer adatok 2003-tól a teljesítmények lassú, majd erőteljesebb mérséklődését mutatják (3. táblázat). Előrelátható, hogy a gazdasági válsághelyzetben a szolgáltató Körös Volán Zrt.-nek újabb csökkenő teljesítményekre kell felkészülnie.

2. táblázat. A város elérhetősége vasúton néhány településről, 2009

Vasúti közlekedés	Közvetlen járat		Átszállással	
	Hétközben	Hétfvégén	Hétközben	Hétfvégén
Mezőberény -				
Békéscsaba	23	24	-	-
Gyula	-	-	20	20
Gyomaendrőd	22	22	-	-
Csárdaszállás	23	23	-	-
Murony	17	17	-	-
Szolnok	15	15	-	-
Budapest	15	15	-	-

Forrás: www.elvira.hu

3. táblázat. Mezőberény helyi tömegközlekedése 2000–2007

Év	Helyi autóbusz közlekedés			
	Viszonylat	Útvonal (km)	utas (ezer fő)	Utaskm
2000	3	15	-	1641
2001	3	15	-	1687
2002	2	14	-	1703
2003	2	14	-	1731
2004	2	14	-	1621
2005	2	14	331	1610
2006	2	14	250	1225
2007	2	14	259	1269

Forrás: Békés Megye Statisztikai Évkönyvei, 2000-2007.

Bár az ezer lakosra jutó személygépkocsik aránya jóval elmarad a 270 db-os megyei átlagtól (226 db), ez is azt jelenti, hogy *a háztartások felében van saját tulajdonú gépjármű*. Ez pedig a kedvező tömegközlekedési lehetőségek mellett a lakosság mobilitását számottevően segíti, legyen szó munkavállalásról, ügyintézésről vagy a szolgáltatások eléréséről.

A város középtávon javuló közlekedési helyzetéhez hozzá fog járulni *a 47. sz. főút Mezőberény–Békéscsaba–Orosháza szakaszának rekonstrukciója*, valamint a várost déli és nyugati irányból elkerülő útszakasz kiépítése. Jelenleg *a tranzitforgalom a városközpontban kialakított körforgalmi és jelzőlámpával irányított kereszteződésen áramlik*, rendkívül megterhelve a közigazgatási határon belüli úthálózatot, s komoly környezeti, baleseti, egészségügyi kockázatot hordoz.

Gazdaság

Helyi vállalkozások

2007 végén Mezőberényben közel 900 vállalkozást regisztráltak, ebből valamivel több, mint 200 működött társas vállalkozási formában (4. táblázat). A mezőgazdaság helyi gazdaságban betöltött szerepét jól jelzi, hogy 140 gazdálkodó vagy agrárvállalkozás

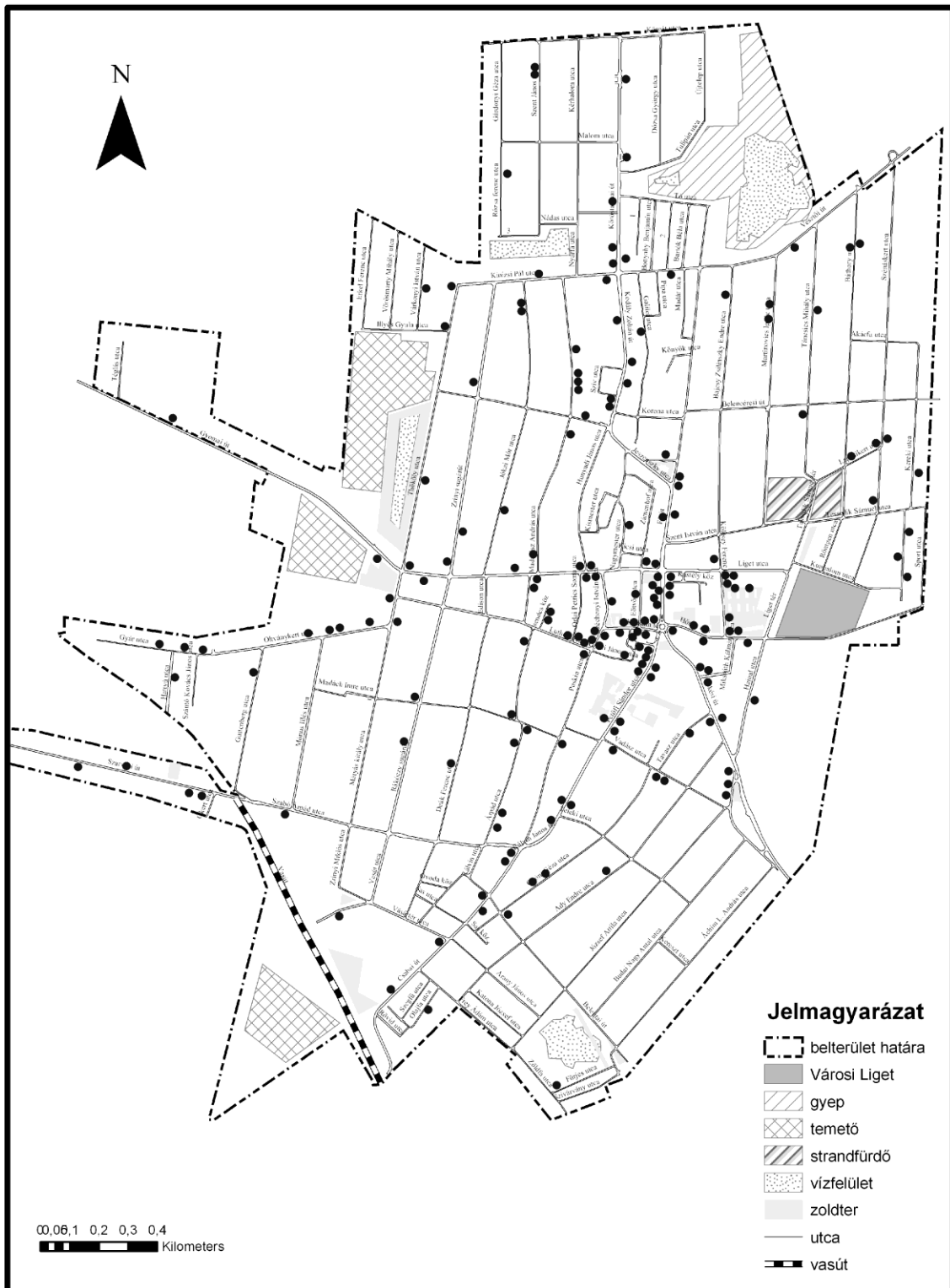
tevékenykedett az ágazatban, ami az összes regisztrált vállalkozás 15,7%-a. A mezőgazdaságban tevékenykedő cégek magas száma részben annak is betudható, hogy az őstermelői kör első ízben jelent meg a vállalkozók között, ami komoly számszerű növekményt eredményezett. Azt is látjuk, hogy ebből a kategóriából elsősorban azok a családok regisztrálták magukat, akik ténylegesen piacra termelnek, komoly többletet állítanak elő, így már eddig is lényegében „vállalkozásszerűen” tevékenykedtek. A társas vállalkozások cégközpontjai a belterület szinte minden pontján megtalálhatók, a település centrumában azonban más városokhoz hasonlóan Mezőberényben is nagyobb arányban koncentrálódnak (5. ábra).

4. táblázat. Vállalkozási aktivitás a Békés megyei városokban, 2007

Város	Regisztrált vállalkozások száma					
	Mező- gazdaság	Ipar, építőipar Ágban	Szolgáltatás	Összesen	Ebből: társas	Ezer lakosra
Békéscsaba	531	1 052	7 447	9 030	2 982	139
Battonya	91	23	253	367	61	60
Békés	209	318	1 321	1 848	422	90
Csorvás	104	48	217	369	56	68
Dévaványa	150	71	223	444	67	54
Elek	66	56	231	353	68	68
Füzesgyarmat	91	43	245	379	90	62
Gyomaendrőd	315	228	792	1 335	325	91
Gyula	380	440	3 089	3 909	1 085	122
Mezőberény	140	139	614	893	204	79
Mezőhegyes	110	37	242	389	69	70
Mezőkovácsháza	271	62	418	751	105	116
Orosháza	290	454	2 625	3 369	764	111
Sarkad	84	114	435	633	150	60
Szarvas	480	305	1 630	2 415	730	136
Szeghalom	166	149	516	831	169	88
Tótkomlós	85	79	467	631	121	102
Vésztő	69	74	227	370	102	51
Összesen	3 632	3 692	20 992	28 316	7 570	106

Forrás: Békés Megye Statisztikai Évkönyve, 2007.

5. ábra: Társas vállalkozások cégközpontjai, 2007

Forrás: KSH, CÉG-KÓD-TÁR

Csaknem ugyanennyi cég működött az ipari és építőipari szektorokban együttesen, előbbi is, utóbbi is 3–3%-kal magasabb, mint a megye városi átlaga, s jóval meghaladja az országosan mért hasonló adatokat. Az *1000 lakosra jutó vállalkozások száma ugyanakkor jócskán elmarad a megye városainak átlagától* (79, a 106-tal szemben), ami nem a város méretével függ össze, hiszen Mezőkovácsházán vagy Tótkomlóson a mezőberényinél lényegesen magasabb a vállalkozási aktivitás.

A városban bejegyzett *legjelentősebb vállalkozások éves árbevétele nem érte el a 2,5 Mrd Ft-ot* (akkori árfolyamon a 10 millió eurót), vagyis európai léptékben ezek középvállalkozási szintnek felelnek meg (5. táblázat). A mintegy 900 – és ezen belül 200 társas – vállalkozás közül összesen 43-ban haladta meg az éves árbevétel az 50 millió Ft-ot, de ezek közül is mindössze 9 lépte át a 300 millió Ft-os határt, amely már komolyabb foglalkoztatási potenciált feltételez.

5. táblázat. A jelentősebb mezőberényi vállalkozások árbevételének alakulása, 2007

Árbevétel	Cégek száma (db)	Érintett cégek jelentős éves árbevétellel
1-2,5 Mrd Ft	2	Csaba-Berényi Gépgyártó Kft., Nett Front Kft.
0,7-1 Mrd Ft	2	AXE-Tronic Kft., Károlyi és Társa Kft.
0,5-0,7 Mrd Ft	1	Csárda-Agro Szövetkezet
0,3-0,5 Mrd Ft	4	Berényi Téglaiipari Kft., Berény-Color Kft., Nádházi és Társa Kft., Német Finompékáru Kft.
50-300 m Ft	34	
Összesen	43 cég	

Forrás: KSH, Cég-Kód-Tár, 2007./1.

A létszám-kategóriákat tekintve legalább 10 alkalmazottat 32, 20-nál többet 16, 50 fő felett már csupán 7 társas vállalkozás foglalkoztatott (6. táblázat). *A három legnagyobb cég által nyújtott munkahelyek száma meghaladta a hétszázat*, ez az összes helyben rendelkezésre álló munkahely közel harmada, ami nagyon sérülékeny gazdasági bázisra utal. Sajnálatos, hogy a *2008. évi gazdasági válságban épp az egyik legnagyobb árbevételű s a legnagyobb foglalkoztató kft. számolta fel helyi érdekeltségét*, s okozott komoly feszültségeket a helyi munkaerőpiacon.

6. táblázat. A mezőberényi vállalkozások megoszlása a foglalkoztatottak száma szerint, 2007

Létszám	Cégek száma (db)	Érintett cégek jelentős foglalkoztatási hatással
300-499 fő	1	AXE-Tronic Kft. (2009 áprilisában felszámolta helyi tevékenységét)
200-249 fő	1	Csaba-Berényi Gépgyártó Kft.
100-149 fő	1	KörösFront Szociális Szolgáltató Kft.
50-99 fő	4	Berényi Téglaiipari Kft., Károlyi és Társa Kft., Nett Front Kft., Német Finompékáru Kft.
20-49 fő	9	Alföld Süti Kft., Berényi Agrowerk Kft., Berény-Color Kft., Fábfém Bt., Kordik és Ollé Kft., Profil-Ép-Ker Kft., Rév Építőipari Kft., Sprint Fuvarozó Kft., TAPPE Kft.
10-19 fő	16	
Összesen	32 cég	

Forrás: KSH, Cég-Kód-Tár, 2007./1.

A társas vállalkozások szektorok közötti megoszlása valamelyest eltér a regisztrált vállalkozások esetében megfigyeltektől, hiszen az agrárágazat aránya itt alig 6% (7. táblázat). Ez jelzi a *mezőgazdasági termelés szervezeti széttagoltságát*, a kisméretű gazdálkodási egységek jelentős súlyát a településen. Az ipari ágazatokban a társas vállalkozások 17%-a, az építőipar területén további 9%-a tevékenykedik. Utóbbi szektor aktivitása 2008 folyamán a megszorításokkal párhuzamosan folyamatosan csökkent, s látványos élénkülés 2009, sőt 2010 folyamán sem várható.

7. táblázat. A helyi társas vállalkozások ágazati megoszlása, 2007

Ágazat	Cégek száma
Mezőgazdaság, halászat, erdőgazdálkodás	11
Bányászat	0
ebből: Élelmiszeripar	9
Textil, ruházati, bőr és cipőipar	3
Fa, papír, nyomdaipar, kiadói tevékenység	6
Vegyipar	0
Nemfém anyagok gyártása	2
Fémfeldolgozás, kohászat	5
Gépipari tevékenységek	4
Egyéb feldolgozóipar	3
Hulladék újrahasznosítás	0
Feldolgozóipar	32
Energia-, víz-, gáz-, fűtés-szolgáltatás	0
Építőipar	17
Gépjármű- és üzemanyag kereskedelem	9
Nagykereskedelmi tevékenység	18
Kiskereskedelem	20
Javítási szolgáltatás	2
Szálláshely, vendéglátás	10
Szállítás, szállítmányozás, utazásszervezés, távközlési szolgáltatás	6
Pénzügyi, biztosítási szolgáltatás	2
Ingatlan és bérbeadás, kölcsönzés	12
ebből: Társasházak	7
Üzleti szolgáltató tevékenységek	20
Közigazgatás	0
Oktatás, képzés	2
Egészségügy	13
Szociális ellátás	1
Egyéb közösségi és személyi szolgáltatás	11

Forrás: KSH, Cég-Kód-Tár, 2007./1.

A *szolgáltató ágazatokon belül a kereskedelem és javítás kifejezetten erős* (21,5%), s a település méretéhez képest kedvező az üzleti szolgáltató tevékenységek elérhetősége (10,8%). A kisebb jelentőségű szolgáltató tevékenységek közül az egészségügyi, a személyi szolgáltató tevékenységek palettája, kínálata is kifejezetten széles.

A helyi társas vállalkozások között a *részvénytársasági forma hiányzik*, annak ellenére, hogy a változó törvényi szabályozás az alapítás értékhatárát jócskán lefelé módosította (8. táblázat). Az összes társas vállalkozáson belül a betéti társasági forma a legnépszerűbb

(46,8%), de ettől alig marad el a kft.-k száma (42,5%). A többi gazdasági forma jelentősége mérsékelt, együttes arányuk is alig haladja meg a 10%-ot.

A nagyobb árbevételű, valamint a komoly foglalkoztatási szerepet betöltő vállalkozások között a kft.-k jelentősége messze a legnagyobb (67, ill. 78%), mellettük néhány komolyabb agrár és szolgáltató szövetkezet, valamint az alsó árbevételi és foglalkoztatási kategóriá(k)ban több betéti társaság, valamint egy közkereseti társaság fordul még elő.

8. táblázat. A helyi társas vállalkozások megoszlása szervezeti forma szerint, 2007

	KFT	Szövetkezet	Betéti Társ.	KKT	Társasház	Összesen
Összes cég	79	9	87	4	7	186
Jelentős éves árbevétellel	29	3	10	1	0	43
Jelentős foglalkoztatási hatással	25	2	4	1	0	32

Forrás: KSH, Cég-Kód-Tár, 2007./1.

A lakosság jövedelmi viszonyai

A lakosság jövedelmi viszonyaiba enged – korlátozott – betekintést a személyi jövedelemadózás (szja) néhány alapmutatója. Sajnálatos módon települési szintre a KSH rendszere csak az utolsó két lezárt, publikált év adatait tette hozzáférhetővé. *Az 1000 lakosra jutó adózók száma* 2006-ról 2007-re a városban *érzékenyen emelkedett*, ezzel Mezőberény látványosan közelebb került az árnyalatnyival növekvő megyei városi átlaghoz (9. táblázat). A 2007-ben kimutatott 428 ezrelékes szint nagyjából megfelel az országos átlagnak is. Az szja-alapot képező jövedelem (egy adófizetőre) 2006-ban 160, 2007-ben 155 ezer Ft-tal maradt el a megye városi átlagától, ami azt jelenti, hogy az egy évvel ezelőtti 87,6%-ról 89,6%-ra emelkedett az átlaghoz viszonyított arány. Az egy adófizető által befizetett átlagos szja 173 ezer Ft-ról 208,5 ezerre emelkedett, az előbbi 57,5, míg az utóbbi 56 ezer Ft-tal maradt el a megfelelő megyei városi átlagtól. *Az egy adófizetőre jutó szja a megye városi átlagának* 2006-ban 75, egy évre rá közel 79%-át *tette ki*, jóval elmaradva az szja-alapnál tapasztalható értéktől. Ennek megfelelően a megye városaiban mért átlagos adóterhelésnél Mezőberényben mindkét évben alacsonyabb ráták adódtak: 2006-ban a 17,9% helyett 15,3%, míg 2007-ben 17,7% helyett 15,6%. Az is igaz, hogy a trend a megye városai átlagához mérten ellentétes, vagyis előbbieknél az átlagos szja-terhelés enyhén csökkenő, Mezőberényben kissé növekvő trendet mutat. Az alacsonyabb szja-terhelés – részben – a mezőgazdasági jövedelmek kapcsán érvényesíthető adókedvezményekre vezethető vissza.

9. táblázat. A Békés megyei városok néhány fontosabb adózási mutatója (2006–2007)

Város	Az ezer lakosra jutó adózók száma	Egy adófizetőre jutó	
		személyi jövedelemadó-alapot képező jövedelem (Ft)	személyi jövedelemadó (Ft)
Békéscsaba	467	1 459 310	294 985
Battonya	363	1 073 579	173 061
Békés	402	1 169 683	184 715
Csorvás	400	1 122 232	152 215
Dévaványa	400	1 058 355	135 944
Elek	365	995 796	147 583
Füzesgyarmat	405	1 142 310	156 186
Gyomaendrőd	412	1 087 799	156 233
Gyula	454	1 443 758	290 261
Mezőberény	417	1 129 337	173 085
Mezőhegyes	447	1 221 497	200 932
Mezőkovácsháza	430	1 103 085	180 307
Orosháza	438	1 377 568	261 147
Sarkad	334	1 106 076	159 921
Szarvas	452	1 255 711	222 036
Szeghalom	455	1 197 664	189 549
Tótkomlós	411	1 134 519	173 407
Vésztő	346	1 153 051	160 131
Összesen	430	1 289 307	230 640

Forrás: Békés Megye Statisztikai Évkönyve, 2006.

Város	Az ezer lakosra jutó adózók száma	Egy adófizetőre jutó	
		személyi jövedelemadó-alapot képező jövedelem (Ft)	Személyi jövedelemadó (Ft)
Békéscsaba	465	1 689 442	336 817
Battonya	367	1 261 294	196 485
Békés	398	1 371 898	217 051
Csorvás	410	1 324 152	185 144
Dévaványa	419	1 174 914	149 088
Elek	359	1 201 291	163 355
Füzesgyarmat	419	1 256 449	172 581
Gyomaendrőd	420	1 299 844	191 392
Gyula	449	1 648 829	314 431
Mezőberény	428	1 335 131	208 511
Mezőhegyes	441	1 434 362	236 023
Mezőkovácsháza	436	1 313 668	216 960
Orosháza	439	1 579 314	306 921
Sarkad	336	1 269 061	178 322
Szarvas	456	1 455 999	256 284
Szeghalom	457	1 365 327	219 990
Tótkomlós	410	1 330 319	210 221
Vésztő	349	1 295 965	187 006
Összesen	431	1 490 046	264 221

Forrás: Békés Megye Statisztikai Évkönyve, 2007.

Kereskedelem, vendéglátás, idegenforgalom

A város kereskedelmi egységeinek 10.000 lakosra jutó száma alapján a kereskedelmi hálózat nem kifejezetten sűrű, alig kétharmada a megye városi átlagának (10. táblázat). A bolthálózat strukturális jellemzői valamelyest kedvezőbbek, a festék, vegyi áru, barkács és építési anyagok szegmens, valamint a járműüzlet és üzemanyag-telepek száma magas, igaz, a kifejezetten ruházatra szakosodott boltok aránya a teljes hálózaton belül alacsony. Nem tekinthető hátránynak, hogy az élelmiszerboltok és áruházak száma nem magas, hiszen meglehetősen sok (58) a nem szakboltok száma. Mezőberényt a külföldi és a hazai tulajdonú kiskereskedelmi láncok is „felfedezték”, többek mellett a Tesco, Spar, Plus, Drogerie Markt, Penny Market, illetve a CBA, COOP és a REAL is egységeket nyitott / üzemeltet a városban. A település centruma mellett a Békési út tekinthető kiskereskedelmi tengelynek, ahol nagyobb alapterületű egységek is megnyíltak az utóbbi években. A nagyobb egységek ugyanakkor a kisboltok számát is csökkentették, hiszen a város fizetőképes keresletének bővülése nem állt arányban a kiskereskedelmi eladótér, vagy éppen a választék bővülésével.

10. táblázat. A Békés megyei városok kereskedelme és vendéglátása, 2007

Város	Kiskereskedelmi üzlet összesen	Élelmiszer-üzlet és áruház össz.	Ebből					Gyógy-szertár	Vendég-látóhely	Ebből: étterem, cukrászda	Vendég-látóhely tízezer lakosra
			Ruházati üzlet	Festékek, vasárúk, barkács- és építési anyagok üzlete	Jármű-üzlet és üzem-anyag-telep	Kis-kereskedelmi üzlet tízezer lakosra					
Békéscsaba	1 222	245	135	115	150	188	15	457	214	70	
Battonya	92	33	12	3	6	150	1	45	20	73	
Békés	232	65	28	18	22	112	4	96	46	46	
Csorvás	78	28	10	2	6	143	1	24	13	44	
Déaványa	91	35	3	6	3	110	2	34	16	41	
Elek	88	28	10	6	5	170	1	31	16	60	
Füzesgyarmat	78	24	5	5	1	127	1	29	13	47	
Gyomaendrőd	209	57	13	22	14	142	2	100	39	68	
Gyula	680	151	106	35	31	212	8	257	167	80	
Mezőberény	128	35	7	15	13	114	2	46	26	41	
Mezőhegyes	82	23	10	5	4	147	1	38	27	68	
Mezőkovácsháza	156	38	13	8	10	242	3	53	25	82	
Orosháza	571	137	80	52	35	188	8	205	119	68	
Sarkad	169	60	9	8	7	159	2	69	40	65	
Szarvas	300	82	30	19	22	169	3	134	93	76	
Szeghalom	188	55	20	12	20	199	2	58	34	61	
Tótkomlós	94	32	10	5	6	152	1	43	21	70	
Vésztő	120	42	6	8	3	165	1	43	19	59	
Összesen	4 578	1 170	507	344	358	171	58	1 762	948	66	

Forrás: Békés megye statisztikai évkönyve, 2007.

Mezőberény *mérsékelt idegenforgalmi jelentőségét jelzi*, hogy a megye városai közti összevetésben is alacsony a 10.000 lakosra jutó vendéglátóhelyek száma (41, illetve 66). A vendéglátóhelyek belső megoszlása nagyjából megfelel a megye városi átlagának, az egységek valamivel több, mint fele sorolható a magasabb színvonalú szolgáltatást nyújtó éttermek, cukrászdák közé.

Mezőberény idegenforgalmi statisztikái alátámasztják a fenti következtetést. *A szállás-férőhelyek száma a 2000. év óta lényegében nem változott*, ezek is a kereskedelmi szállásokon koncentrálódnak, magán-szállásadással a városban egyetlen család sem foglalkozik, vélhetően a lehetséges csekély jövedelmezőséget felmérve.

A vendégek száma erős ingadozást mutatott 2001–2007 között, de trendje inkább csökkenő, s ugyanez mondható el a városban töltött vendégéjszakák számáról is (11. táblázat). A 2007. év ebben a tekintetben kifejezetten gyenge turisztikai idényt hozott, a vendégéjszakák száma elsőként még az ezret sem érte el. A vendégforgalomban a külföldi látogatók száma, illetve az általuk eltöltött vendégéjszakák jelentősége marginális, ez mindenképpen arra utal, hogy a város nem tudja kihasználni a három nációból felépült közösségekben rejlő lehetőségeket (12. táblázat). Történik ez annak ellenére, hogy a kitelepített német, illetve a saját elhatározásukból elköltöző szlovák nemzetiségűekkel, valamint leszármazottaikkal a kapcsolat élő, amely többek között a testvérvárosi együttműködésekben is kifejeződik. A hazalátogatások azonban többnyire rokonlátogatásokhoz kapcsolódnak, így ez a fajta „idegenforgalom” természetesen alig tükröződik a hivatalos vendégforgalomban. A településen töltött átlagos vendégéjszakák száma – kilengésekkel – 1,5 körül ingadozik, ami szintén mérsékelt turisztikai vonzerőre utal.

Mind a Tisza–Körös mente üdülőkörzeten, mind a megye városainak rangsorában Mezőberény *turisztikai aktivitást tekintve a lemaradók kategóriájában* foglal helyet, s az idősoros adatokat tekintve a helyzet inkább romlik, mintsem javulna (13. táblázat). A szektor teljesítményének javulása azonban komoly előzetes fejlesztéseket igényel mind a szálláshely- kapacitások, mind pedig a kínálat és a háttér szolgáltatások fejlesztése terén. *Komoly potenciált jelent* azonban, hogy a *középiskolás korosztály* a kéttannyelvű gimnáziumban *magas szintű német-, angol- és olasznyelvtudásra* tehet szert, ami fontos előfeltétele a turizmus fejlődésének. Emelné a város idegenforgalmi vonzerejét, ha a középiskolai kollégium esedékes felújítása során igényesebb (magasabb komfortfokozatú) főként nyári szálláslehetőség is teremtené az épületegyüttesben. Megfontolandó, hogy a Kálmán fürdő fejlesztéséhez is valamilyen szállodai (kemping) beruházás is kapcsolódjon. Ez utóbbi természetesen a fürdő közelében valósulhatna meg magánbefektetők bevonásával.

11. táblázat. A turisztikai kapacitás és vendégforgalom alakulása Mezőberényben

Év	Férőhely (db)	Vendég (fő)	Külföldi vendég	Vendégéjszaka (db)	Külföldi vendégéjszaka
2001	18	1618	6	2297	30
2002	18	1322	51	2459	168
2003	20	2344	67	4071	166
2004	20	1804	65	2886	160
2005	20	1988	23	2913	60
2006	20	1060	16	1818	31

Forrás: Békés megye statisztikai évkönyve, 2007

12. táblázat. A kereskedelmi szálláshelyek és a magánszálláshelyek kapacitása és vendégforgalma üdülőkörzetenként, 2007

Település, üdülőkörzet	Férőhely, július 31.	Vendég		Vendégéjszaka	
		összesen	ebből: külföldi	összesen	ebből: külföldi
Tisza–Körös mente üdülőkörzet					
Békés	14	86	3	253	5
Békéscsaba	1 155	22 211	3 603	54 711	7 507
Békésszentandrás	269	1 186	21	3 572	135
Doboz	196	724	2	1 651	2
Gyomaendrőd	1 414	7 405	522	24 333	2 268
Gyula	3 890	71 436	6 694	262 374	25 385
Körösladány	29	100	–	367	–
Mezőberény	19	633	13	908	27
Sarkad	14	821	294	821	294
Szarvas	515	11 570	504	27 110	1 525
Összesen	7 515	116 172	11 656	376 100	37 148
Ebből: város	7 021	114 162	11 633	370 510	37 011

Forrás: Békés megye statisztikai évkönyve, 2007.

13. táblázat. A Békés megyei városok néhány idegenforgalmi adata, 2007

Város	Kereskedelmi szálláshely				
	Férőhely	vendég- éjszaka	ebből: külföldi	átlagos tartózkodási idő, éjszaka	Egy férőhelyre jutó vendég- éjszaka
Békéscsaba	1 033	42 002	7 484	2,0	40,7
Battonya	80	695	–	5,3	8,7
Békés	–	–	–	–	–
Csorvás	–	–	–	–	–
Dévaványa	22	1 726	4	6,2	78,5
Elek	–	–	–	–	–
Füzesgyarmat	261	23 626	1 436	2,4	90,5
Gyomaendrőd	1 093	18 915	2 000	3,2	17,3
Gyula	2 340	221 977	20 096	3,6	94,9
Mezőberény	19	908	27	1,4	47,8
Mezőhegyes	154	4 974	3 018	2,3	32,3
Mezőkovácsháza	14	2 191	–	15,2	156,5
Orosháza	1 056	47 372	9 922	2,5	44,9
Sarkad	–	–	–	–	–
Szarvas	408	26 499	1 525	2,3	64,9
Szeghalom	178	8 143	143	2,2	45,7
Tótkomlós	45	5 060	113	6,2	112,4
Vésztő	–	–	–	–	–
Összesen	6 703	404 088	45 768	3,0	60,3

Forrás: Békés megye statisztikai évkönyve, 2007.

A város info-kommunikációs helyzete

A város távközlési ellátottsága az ezredfordulóra érte el a csúcst a vezetékes fővonalak számát tekintve. Az akkor mért 261 fővonal ezer lakosra jócskán elmaradt az országos átlagtól. A mobiltelefon hálózatok (elsősorban a GSM-rendszerek, majd az azt követő fejlettebb technológiai platformok) kiépítése a hangátvitel területén erős konkurenciát jelentett a góckörzet akkori szolgáltatójának, a Hungarotel Rt.-nek. Az országos trendekhez hasonlóan a vonalszám 2000 óta csökken, de ennek mértéke jóval meghaladja az országos szintet (nagyjából 15%-os csökkenés 7 év alatt). Ez elsősorban a mobilrendszerek mellé kapható pre-paid, azaz feltöltőkártyás rendszer bevezetésének volt köszönhető, mely előfizetési díj nélkül, csak a tényleges fogyasztás után számlázott díjat terhelte a fogyasztóra.

A kábeltelevíziós rendszer a 2000. évvel kezdődő évtized közepére széles körben kiépült a városban. A rendszerre rákötött lakások száma már 2005-ben is közelítette a 2700-at, ami a teljes lakásállomány 59%-át tette ki. Ez az arány lényegesen 2006–2007. év folyamán sem változott (57,5%), mellyel *Mezőberény a megyei és országos lefedettségénél lényegesen sűrűbb hálózattal rendelkezik* (14. táblázat). A hálózat alkalmas a kétirányú adatforgalomra, ami jelentős teret ad a szélessávú adatkommunikációs fejlődésének.

A város szélessávú előfizetőinek számát a 2006. és 2007. évekre ismerjük a Nemzeti Hírközlési Hatóság adatközléséből. Ennek alapján az látszik, hogy Mezőberényben a kábeltelevíziós, valamint a 2005-től már rendelkezésre álló *ADSL-technológia* ellenére az előfizetői létszám meglehetősen lassan indult növekedésnek, annak ellenére, hogy az előfizetési díjak 2005-től kezdődően látványosan csökkentek. Az egy évvel későbbi adatok alapján viszont a város gyors ütemű felzárkózást mutatott, megelőzve a Békési kistérség (75) és Békés megye átlagát (78), s *gyorsan csökkentette elmaradását a régiós átlaghoz képest* (101) is. Az országos ellátottsági mutatóval összevetve a 2006. évi 17,1%-os szintről 67,5%-ra emelkedett a város fajlagos mutatója, ami kifejezetten gyors növekedési rátát jelez, hiszen az adott év során országos viszonylatban is dinamikusan gyarapodott az előfizetők száma. A vállalkozók 9,4%-a rendelkezett 2007-ben *szélessávú internetkapcsolattal*, ez szintén magasabb a kistérségi (6,3%), valamint a megyei (7,5%) átlagnál, de valamelyest elmarad a régió (10,3%) átlagától és erősen az országos szinttől (16,6%).

14. táblázat. A távközlési, a kábeltelevíziós és az informatikai ellátottság mutatói Mezőberényben 2000–2007

Év	Távbeszélő-fővonal, 1000 lakosra	Távbeszélő-fővonal	Kábeltelevíziós hálózatba kötött lakások száma	KTV-ellátottság 1000 lakásra	Szélessávú internet-előfizetők száma	Fajlagos szélessávú előfizetők 1000 lakosra	Céges szélessávú Internet-előfizetők
2000	261	2947	-	-	-	-	-
2001	250	2888	-	-	-	-	-
2002	251	2911	-	-	-	-	-
2003	241	2771	-	-	-	-	-
2004	216	2491	-	-	-	-	-
2005	210	2413	-	-	-	-	-
2006	186	2116	-	-	165	14	-
2007	165	1895	-	-	1016	89	76

Forrás: Békés megye statisztikai évkönyve, 2007.

Társadalom

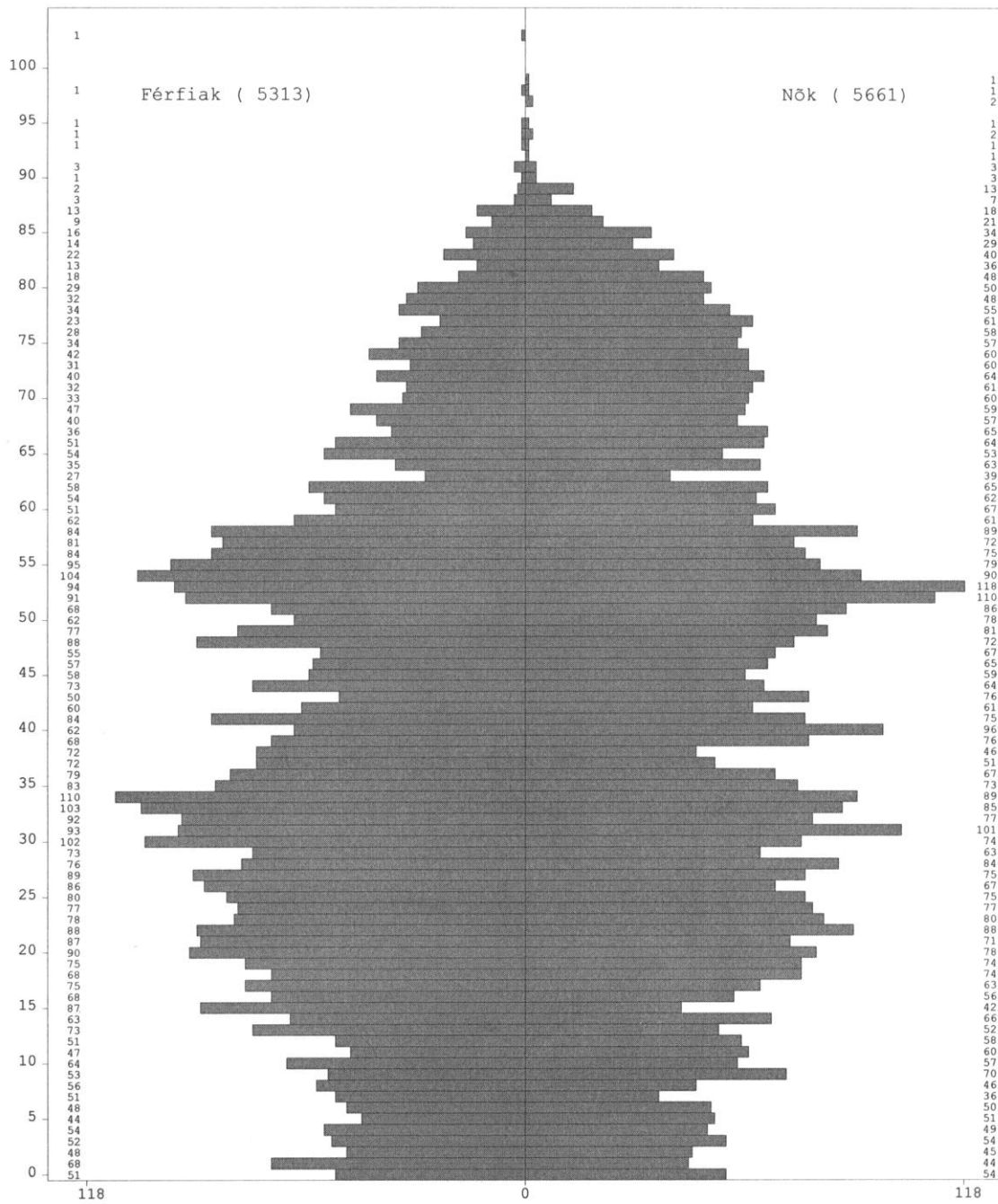
Demográfiai jellemzők

A település népességszáma az újratelepítéstől 1941-ig folyamatosan emelkedett, amikor is elérte 14,5 ezer főt. Ebből a város mai területén 14.029-en éltek. (Mint ismeretes az 1952-ben alapított Csárdaszállás község nyugati fele is a berényi határhoz tartozott.) 1949-re mintegy ezer fővel 13.059-re csökkent a település lélekszáma, amit főként a lakosságcsere és a németek egy részének menekülése, kitelepítése okozott, de a háborús veszteségek (málenkij robot, hadifogság) is apasztották a berényieket. A lakónépesség 1970-re 12.555-re, 1980-ra 11.840-re, 1990-re pedig 11.502 főre esett vissza. 2001-ben 11.389 személyt írtak össze. A legutolsó népszámlálás óta *eltelt közel egy évtized alatt is folytatódott a mérsékelt fogyás*, 2007-ben a számítások szerint 11.274 fő volt a berényiek száma. A város demográfia arculata, illetve annak az utolsó évtizedekben regisztrált változásai többé-kevésbé jellemzőek az alföldi kis- és középvárosokra is. 1980-ig pozitív volt Mezőberényben is a természetes szaporodás, a születések száma felül múlta a halálozásokét. Ezekben az években az *elvándorlás* okozta a népességvesztést, ami 1970 és 1980 közötti időszakra közel 800 főre tehető. Az 1980-at követő két évtized alatt majdnem elérte a 700-at a természetes fogyás, míg a vándorlási különbözet pozitív értéket (+235 fő) jelzett. A 2007. évben az élve születés aránya ezer lakosra számolva 9,3, a halálozási arány 12,6, míg a vándorlási különbözet (-7,1) volt.

Ha a város korfáját alaposabban elemezzük, akkor érzékelhetők rajta az elmúlt évtizedek demográfiai tendenciái. Az első, hogy a gyermekkorú (14 év alatti) népesség aránya alacsony az össznépességen belül (6. ábra). Két kitüremkedést is találunk a korfán a *demográfiai hullámhegy* eredményeként, ez pedig a 30–35 és az 50–55 éves népesség relatíve nagy száma és aránya az össznépességből. Míg az említett két korcsoport közötti korosztályok relatíve kevesen vannak. A másik szembevetendő jelenség a *nők erőteljesebb jelenléte az idősebb korosztályokban*.

6. ábra: Mezőberény népességének nem és korszerinti megoszlása (2009)
(a város korfája)

Forrás: Polgármesteri Hivatal Mezőberény (Népesség-nyilvántartás)

A helyi foglalkoztatási szerkezet

Bár a népesség száma Mezőberényben a *rendszer váltás óta csak mérsékelt csökkenést* mutat, a foglalkoztatottak száma ugyanakkor 2001-re 1250 fővel mérséklődött 1990-hez viszonyítva (15. táblázat). A visszaesés egyaránt érintette a férfi (-750 fő) és a női (-500 fő) munkavállalókat. A *munkaerőpiacról eltűnt népesség nagyobb része, közel 1000 fő nem a munkanélküliek táborát gyarapította, hanem nyugdíjba vonult (kényszerült), inaktívvá vált,* vagy a hosszabb tanulási idő révén a még iskolába járók számát emelte. Összességében az eltartott népesség száma is csökkent, mintegy 300 fővel, ami zömmel a csökkenő gyermeklétszámra vezethető vissza. Az inaktívak számának gyarapodása viszont jócskán meghaladta az 1000 főt, s ez mind a férfiak (+460 fő), mind pedig a nők (+625 fő) esetében a rendszer váltás utáni transzformációs válságra adott egyéni, háztartási stratégiai válasznak tekinthető.

15. táblázat. A mezőberényi népesség gazdasági aktivitása 1990–2001

	Összesen	Férfi	Nő		Összesen	Férfi	Nő
Foglalkoztatott, 1990	4658	2658	2000	Foglalkoztatott, 2001	3410	1906	1504
Munkanélküli, 1990	151	101	50	Munkanélküli, 2001	437	237	200
Inaktív, 1990	3204	1229	1975	Inaktív, 2001	4279	1680	2599
Eltartott, 1990	3579	1606	1973	Eltartott, 2001	3263	1557	1706
Összesen, 1990	11592	5594	5998	Összesen, 2001	11389	5380	6009

Forrás: Népszámlálás, 2001.

Az *aktív keresők között a fiatalabb* (a pályakezdőket is magában foglaló) *korosztályok adatai alacsony rátákat* mutatnak, ez részint az új, helyben teremtett munkahelyek korlátos számából adódik, részint a tanulási idő meghosszabbodásának következménye. Már 2001-ben is jellemző volt, hogy a megfelelő korosztályok zöme 15 éves korában nem került be a kereső népesség körébe, hanem valamilyen középfokú intézményben tanult tovább 18–20 éves koráig, majd onnan egyre nagyobb hányadban továbbléptek a felsőoktatási intézmények képzései felé. A korengedményes és koredvezményes nyugdíjazási lehetőségek, illetve az 50 év felett látványosan megnehezülő elhelyezkedési lehetőségek látszódnak az *50–59 éves korosztályok kifejezetten alacsony keresői létszámán*, s az is megfigyelhető, hogy 60 év felett alig találunk foglalkoztatottat (16. táblázat).

16. táblázat. A mezőberényi foglalkoztatottak megoszlása korcsoportok szerint 2001-ben

Foglalkoztatottak, 2001	Fő
15-29 éves	909
30-39 éves	843
40-49 éves	1166
50-59 éves	456
60-x éves	36

Forrás: Népszámlálás, 2001.

Az aktív keresők között alapkövetelmény a befejezett általános iskolai végzettség megléte. Ennél alacsonyabb képzettségi szint mellett Mezőberényben is alig lehet munkahelyet találni. A keresők zöme valamilyen *szakmai képzésben részesült, vagy érettségit adó befejezett középiskolával rendelkezik* (17. táblázat). A foglalkoztatottak számához mérve kedvező a felsőfokú végzettségűek részesedése a munkaerőpiacon.

17. táblázat. A mezőberényi foglalkoztatottak megoszlása iskola végzettség szerint, 2001

Foglalkoztatottak, 2001	fő
maximum 7 osztály	26
8 osztály	660
Szaktanácsos, szakiskola	1270
Szakközép, gimnázium	1042
Egyetem, főiskola	412

Forrás: Népszámlálás, 2001.

A mezőgazdaságban foglalkoztatottak aránya a rendszerváltás után 10 évvel már *alig haladta meg a 10%-ot* (18. táblázat). A helyi népességnek ennél vélhetően jóval magasabb hányada kötődik a mezőgazdasági termeléshez, de nem fő tevékenységi formaként, hanem másodállásban, mellékes jövedelemforrásként, őstermelőként vagy bérbeadóként részese az ágazatnak. *Az ipari és szolgáltatói tevékenységek aránya a helyi munkaerőpiacon közel azonos, az utóbbi csoporton belül azonban a közszolgáltatásokkal szemben a piaci típusú tevékenységek látványosan nyertek teret a kilencvenes években.*

A kereső tevékenység jellege szerint a legerősebb foglalkoztatotti csoportot *az ipari és építőipari tevékenységet* végzők adják. A szűkebben vett agrártevékenységgel az aktív keresők alig 6%-a foglalkozik. A szellemi foglalkozásúak együttes részaránya a keresők között meghaladja a 45%-ot. Három közel azonos súlyú csoportot alkotnak az ide sorolható dolgozók: vezetők és értelmiségiek, felső- és középfokú végzettséget igénylő munkakörökben dolgozók és beosztott ügyintézők.

18. táblázat. A mezőberényi foglalkoztatottak megoszlása nemzetgazdasági ágazatok és foglalkozási főcsoportok szerint 2001-ben

Foglalkoztatottak	fő
Nemzetgazdasági ágazat szerint	
Mezőgazdaság, erdőgazdaság, halászat, vadászat	349
Ipar, építőipar	1484
Szolgáltatások	1577
Foglalkoztatási főcsoportok szerint	
Vezető, értelmiségi	527
Szellemi foglalkoztatott	502
Szolgáltatási	485
Mezőgazdasági	184
Ipari, építőipari	1420
Egyéb	292

Forrás: Népszámlálás, 2001.

Az össze aktív kereső alig 70%-a dolgozik helyben, közel 1100 dolgozónak más településre kell eljárnia, hogy a napi munkavégzés lehetőségével élhessen (19. táblázat). Ez számottevő többletköltséget jelent az érintett dolgozó, valamint családjai számára, hiszen a munkáltatók az utazási díjakat legfeljebb részlegesen térítik meg.

Az aktív keresők között a 30–49 éves korosztály az, ahol a legnagyobb a helyben dolgozók aránya. Míg az alacsonyabb iskolázottságú dolgozók zöme talál(t) 2001-ben helyben is valamilyen munkalehetőséget, addig az érettségizettek jelentős hányadának ez a lehetőség nem adatott meg. A nemzetgazdasági ágazatok, valamint a foglalkozási főcsoportok szerinti rétegződésben az aktív keresők és a helyben dolgozók struktúrája alapvonásaiban hasonló.

19. táblázat. A mezőberényi helyben foglalkoztatott keresők megoszlása nem, korcsoportok, szakmai képzettség és gazdasági ágazatok szerint (2001)

Helyben foglalkoztatott keresők (fő)	
Összes helyben foglalkoztatott aktív kereső	2693
Férfi	1515
Nő	1178
15-29 éves	695
30-49 éves	1593
50-x éves	405
Legfeljebb szakmai képzés	1613
Ebből: szakmai oklevéllel	1038
Legalább érettségivel	754
Egyetem, főiskola	326
Mezőgazdaság, erdőgazdaság, halászat	279
Ipar, építőipar	1193
Szolgáltatások	1221
Vezető, értelmiségi	419
Szellemi foglalkoztatott	343
Szolgáltatási	423
Mezőgazdasági	182
Ipari, építőipari	1085
Egyéb	241

Forrás: Népszámlálás, 2001.

Miközben a helyben lakó aktív keresők száma bő 3400 fő, közülük közel 1100 helyi lakos kényszerül napi vagy heti ingázásra a megélhetésért (20. táblázat). Ezzel együtt *Mezőberény beingázási centrum is*, hiszen a naponta a városban dolgozó más településen élők száma 2001-ben meghaladta a 370 főt. *A kiingázók zöme fiatal vagy középkorú, relatíve magas az iskolázottak aránya*, s a nemzetgazdasági ágak közül az ipar és az építőipar mellett a szolgáltató tevékenységek is egyre nagyobb szerepet játszanak a helyben munkát nem találó munkaerő felszívásában. A legnagyobb vonzerőt a 21 km-re fekvő megyeszékhely, Békéscsaba gyakorolta az ingázókra. A jól megközelíthető 67 ezres város a Mezőberényből eljáró dolgozók több mint felét (566 fő) alkalmazza.

20. táblázat. A mezőberényi helyben dolgozó és eljáró foglalkoztatottak megoszlása nem, korcsoportok és ágazatok szerint (2001)

Ingázási jellemzők	Helyben dolgozó	Eljáró
Összes helyben dolgozó kereső	2322	1088
Férfi	1240	666
Nő	1082	422
15-29 éves	553	356
30-49 éves	1399	610
50-x éves	370	122
Legfeljebb szakmai képzés	1375	581
Legalább érettségi	947	507
Mezőgazdaság, erdőgazdaság, halászat, vadászat	273	76
Ipar, építőipar	944	540
Szolgáltatások	1105	472

Forrás: Népszámlálás, 2001.

A foglalkoztatottság kérdései, munkanélküliség

A nyilvántartott álláskeresők száma 2007. év végén (tehát a gazdasági válság kitörése előtti utolsó „békeévben”) Mezőberényben megközelítette a 15–64 éves népesség egytizedét (21. táblázat). A megye városai között ezzel az adattal a középmezőnyben foglalt helyet, Csorvás, Gyomaendrőd, Mezőhegyes társaságában. A tartós munkanélküliek aránya 4,4% volt, ezek zöme már több mint egy éve hiába próbált munkahelyet találni. Míg a 9,8%-os munkanélküliségi ráta felette volt a megyei városi átlagnak, addig a 4,4%-os tartós munkanélküliségi szint épp megfelelt annak. Ez utóbbi azt is jelenti, hogy *csaknem minden második munkanélküli tartósan kiszorult a munkerőpiacról. Az állástalanok között a fizikaiak felülreprezentáltak*, minden hét álláskeresőből hat közülük került ki. A *magasabb iskolázottság* – a válság kirobbanása előtt – mint Európában is jellemző, Mezőberényben is *nagyobb biztonságot jelentett* az elhelyezkedők körében. A pályakezdők aránya a munkanélküliek között 9%, ez alacsonyabb a megyei városi átlagnál, s alig gyengébb pl. a megyeszékhely, illetve kedvezőbb, mint Gyula hasonló adata. Ez jelzi, hogy bár a képzési rendszerben vannak problémás pontok, annak alkalmazkodása a munkaerő-piaci igényekhez megindult.

Mezőberény munkaerőpiacát sem hagyta érintetlenül a 2008-ban Magyarországot is elérő gazdasági világválság. A város *legnagyobb foglalkoztatója*, az Axe-Tronic Kft. első körben csoportos elbocsátás keretében 115 fős leépítést hajtott végre, majd *beszünteti a településen végzett tevékenységét*. Ez nem csupán 300 munkahelyet meghaladó csökkentést eredményezett, de nagyjából ekkora mértékben kell számolni a munkanélküliek, majd a segélyezési időszak végeztével a szociális segélyre szoruló támogatási igényével is. Jelen pillanatban nem látható még a válság vége, s az sem, hogy az azt követő fellendülés milyen gyorsan válik érzékelhetővé a helyi munkaerőpiacon. Remélhetőleg a munkahelyek elvesztése csak átmeneti jelenség marad.

21. táblázat. A munkanélküliségi adatok a Békés megyei városokban (2007)

Nyilvántartott álláskeresők száma, 2007 év végén					
Város	A nyilvántartott álláskeresők	A 180 napon túl nyilvántartott álláskeresők	A 180 napon túl nyilvántartott álláskeresők	A szellemi foglalkozásúak	A pályakezdők
	aránya a munkavállalási korú állandó népességből, %		Aránya a nyilvántartott álláskeresőkből, %		
Békéscsaba	6,8	3,4	49,9	31,6	8,7
Battonya	16,4	9,1	55,2	10,0	9,6
Békés	12,7	7,6	60,3	12,6	10,7
Csorvás	9,2	3,7	40,6	15,5	14,2
Dévaványa	8,4	2,6	31,0	7,9	6,6
Elek	14,9	9,5	63,8	10,7	10,7
Füzesgyarmat	14,2	8,9	62,4	10,5	7,2
Gyomaendrőd	10,0	4,0	40,0	12,5	9,1
Gyula	4,9	2,2	43,6	29,2	10,3
Mezőberény	9,8	4,4	45,0	15,4	9,0
Mezőhegyes	10,5	4,6	43,7	16,6	8,0
Mezőkovácsháza	11,4	5,8	50,9	15,2	9,1
Orosháza	6,7	3,1	45,5	23,9	8,4
Sarkad	10,9	5,8	53,5	13,6	15,1
Szarvas	6,9	2,9	42,1	20,1	9,8
Szeghalom	12,7	7,5	59,3	11,8	10,3
Tótkomlós	7,8	3,6	46,0	18,3	7,5
Vésztő	14,3	9,4	65,6	8,8	12,3
Összesen	8,8	4,4	50,6	18,5	9,7

Forrás: Békés Megye Statisztikai Évkönyve, 2007.

Nemzetiségi és felekezeti viszonyok

Újratelepítése óta Mezőberényt több nemzetiségű és felekezetű településként tartják számon. A XIX. század elején a magyarok aránya alig volt több mint 20%, míg a németeké megközelítette a 30, a szlovákoké pedig meghaladta a 45%-ot. A természetes asszimiláció és főként a XX. századi migrációk (a németek kitelepítése és elmenekülése, valamint a magyar–csehszlovák lakosságcsere) és más történelmi traumák azt eredményezték, hogy a XXI. század elejére legalábbis a statisztikai kimutatás szerinti nemzetiségi népesség igen jelentős mértékben visszaessen (22. táblázat). Ennek ellenére magyarként is szívesen vállalják nemzetiségi gyökereiket a berényiek. Gyarapodás csak a cigány (roma) népesség körében mutatható ki. Az elmúlt önkormányzati választásokon szép számmal szavaztak a mezőberényiek is a kisebbségi listákra, aminek eredményként 1994 óta folyamatos a német, a szlovák és a cigány kisebbségi önkormányzatok léte, kulturális-hagyományápoló tevékenysége. Sőt kisebbségi hagyományápoló és érdekvédelmi egyesületek (Német Hagyományápoló Egyesület, Mezőberényi Szlovákok Szervezete) is alakultak a városban.

22. táblázat. Mezőberény népességének nemzetiségi vonatkozásai, 2001

Népszámlálási kategória	Kisebbség (nemeztiség)				
	Cigány	Német	Szlovák	Egyéb	Összesen
Nemzetiség (fő)	404	106	107	7	624
Kulturális kötődés (fő)	353	173	223	13	762
Anyanyelv (fő)	16	17	61	8	102
Használt nyelv (fő)	9	56	75	16	156

Forrás: Népszámlálás, 2001.

A modernizáció és főként 1945-öt követően a szocialista időszak évtizedei nem kedveztek a vallási közösségeknek. Így a 2001. évi összeírás szerint a berényieknek mindössze alig 60%-a vállalta felekezeti kötődését (23. táblázat). Közülük legtöbben a reformátusok voltak, majd az evangélikusok és a katolikusok következtek. Ez a sorrend új jelenség a város újkori történetében, hiszen a II. világháború alatti években az evangélikusok a népesség közel kétharmadát jelentették, míg a reformátusok aránya nem érte el a 30%-ot. Az evangélikusok lélekszámának ilyen nagyarányú csökkenése két okkal magyarázható. Az egyik a már említett II. világháború utáni önkéntes és kényszerűségből történő migráció, a másik pedig, hogy e felekezet tagjai nagyobb arányban hagyták el, vagy nem vállalták fel vallási hovatartozásukat, mint a reformátusok vagy a katolikusok.

23. táblázat. Mezőberény népességének felekezeti összetétele, 2001

Felekezet	Lélekszám (fő)	Arány(%)
Római katolikus	1.368	*20,6
Református	2.943	44,3
Evangélikus	2.212	33,3
Egyéb felekezethez tartozó	124	1,8
Felekezethez tartozó összesen	6.647	**58,4
Nem tartozik felekezethez	3.614	31,7
Nem válaszolt erre a kérdésre, ismeretlen	1.128	9,9
Összesen	11.389	100,0

Forrás: Népszámlálás, 2001

*A felekezethez tartozókat véve alapul

**Az összlakosságot véve alapul

A népesség egészségi állapota

A mezőberényiek egészségi állapota többé-kevésbé hasonló a környező településeken élőkéhez. A szív- és érrendszeri, a daganatos és a mozgásszervi betegségek fordulnak elő a leggyakrabban, de a stressz és az idegrendszeri problémák okozta tünetekkel is egyre sűrűbben fordulnak orvosnak. Így a városban az eddigieknél is fontosabb szerepet kap a megelőzés. A berényi háziorvosok és szakorvosok vidéki kollégáikkal együtt jelentős prevenció munkát végeznek. Így többek között a hipertóniaszűrés, az anyagcsere-betegségek (mindnek előtt a cukorbetegség) feltérképezése, az egészségre ártalmas rizikófaktorokra (dohányzás, alkohol, elhízás, mozgásszegény életmód) való felhívás a leggyakoribb. Az elmúlt években emelkedett az onkológiai szűréseken (vastagbél, nőgyógyászat, urológia) résztvevők száma is, e terén azonban további felvilágosító munka, a tárgyi és személyi feltételek javítása elengedhetetlenül szükséges.

Környezeti feltételek, intézményhálózat

Természeti környezet

A szerényebb ipari kapacitás, valamint a korszerű ipari technológia és a lakossági fogyasztási szokások átalakulása következményeként Békés megye – ezáltal Mezőberény – ipari és kommunális eredetű *levegőszennyezettség-mutatói kedvezőek*. Az Országos Imissziós Hálózat manuális mérőállomásainak adatsorai alapján a térség levegője az elmúlt időszakban tisztának minősíthető, az átlagértékek ugyanis határérték alattiak voltak.¹ A kén-dioxid, nitrogén-dioxid és szén-monoxid tekintetében a légszennyezettség az alsó vizsgálati küszöböt nem haladja meg, *a szilárd szálló por értéke a felső és az alsó vizsgálati küszöb között van.*² Az éves átlagértékeken alapuló összesített légszennyezettségi index így jó minősítésű.³

Mezőberény közigazgatási területét a Kettős-Köröstől nyugatra eső választóvonallal egyharmad-kétharmad arányban osztja meg, *a Körös-Maros köze Békési-sík és a Berettyó-Körösvidék Körösmenti-sík, 83–92 m közötti tszf-i magasságú tökéletes síkság kistájai között*. A nyugati területek alacsonyártéri síkságát finom frakciójú felszín közeli üledékek képezik, a keleti részek magasártéri szintben elhelyezkedő Maros-hordalékkúp-síkság keleti peremi részét pedig löszös, ártéri iszapos, agyagos üledékek alkotják. Legjellemzőbb *talajtípusok a réti csernozjom, a mezőségi, a réti és öntéstalajok, valamint a szikések*.

A térség a mérsékelt meleg éghajlati övbe tartozik, *a napsütéses órák évi összege 2000 körül, az évi középhőmérséklet 10,2-10,4 °C, a fagymentes időszak hossza 186 nap, évente 550–570 mm csapadék hullik*.

A terület vízrajza *a Körösök vízrendszeréhez tartozik, amely a 19. századi folyószabályozások eredményeként nyerte el mai arculatát*. Az időszakosan jelentkező ár- és fakadó vizek elleni védelem szempontjából jelentős szerepe van az árvízvédelmi töltésrendszernek, amihez a várost övező körtöltés is kapcsolódik, ez a védvonal azonban szerkezetileg és műtárgyilag egyaránt korszerűsítésre szorul. Mezőberény területe a 2.94 Békési ártéri öblözet 12.04 Békési, valamint a 12.02 Gyulai árvízvédelmi szakaszához tartozik. Az árhullámok hosszan, időben elnyúlva érkeznek, *a folyó éves nagyvízhozama szélsőséges, éves középhozama pedig egyenletes*. A Kettős-Körös vízminősége az oxigénháztartás és a szervesetlen mikroszennyezők tekintetében a legrosszabb (IV., illetve III. osztály), továbbá II. osztályú a mikrobiológiai összetevők alapján.⁴ Jelentős öntözővíz- és belvív-tározó, illetve rekreációs potenciállal rendelkező tájképi értéket képvisel a Kettős-Körös 30 hektáron elterülő holtágrendszere, amelyből a 2,7 ha-os Bódisháti és a Nagyzugi *holtágak* a legnagyobbak. Szükség esetén az előbbi holtág a Lászlózugi- és a Bódisháti-csatornából kapja vízutánpótlását.

---

¹ 2007-ben kén-dioxid: 1,25 µg/m³; az ülepedő por: 3,71 g/(m²*30nap) és a nitrogén-dioxid: 18,6 µg/m³

² 4/2002. (X.7.) KvVM rendelet 1. sz. melléklete és a 17/2001. (VIII.3.) KöM rendelet

³ Környezetvédelmi és Vízgazdálkodási Kutató Intézet Kht.: A települések levegőjének 2007. évi szennyezettsége a manuális mérőhálózat adatai alapján c. témabeszámolója

⁴ Vízügyi Évkönyv 2004

A *belterületi csapadékvizet* – a szennyvíztől elkülönülten – elválasztó rendszerben, nyílt földmedrű árkokban és zárt csatornáknak vezetik el. A lefolyó vizeket a Szettyénesi-, Laposi- és a Lászlózugi-csatornák vezetik a Mezőberényi-főcsatornába, a végső befogadó pedig természetesen a Kettős-Körös. A csatornák karbantartása az ingatlan tulajdonosok feladata.⁵ A város csapadékvizeit a záportározóként funkcionáló I. és II. számú, valamint a Medvefejes-tó (volt vályogvető agyaggödrök) fogadja be. A település közigazgatási területe a 69. számú Kettős-Körös jobb parti és a 74. számú mezőberényi belvízrendszerhez tartozik egy-egy tulajdonossal, illetve vízgazdálkodási társulás kezelésében. A *főként mezőgazdasági vízhasznosítás a belvízelvezetésre, öntözésre, valamint halgazdálkodásra is alkalmas Kettős-Körös szórvány-öntözőrendszeren keresztül történik.* A Kettős-Körös által érintett külterületek egyrészt rendszeresen belvízjárta területek, másrészt a hullámtér és nyílt ártér övezeteibe tartoznak. Ennek következménye e területeknek a csúszásveszélyes övezetbe való besorolása is.

A városkörnyéki talajvizek minősége összességében jó, a talajvízszint-csökkenés viszont bizonyított. A városban két termákvíz-kút működik (B-59 jelű, 1050 m talpmélységű és 44 °C víz hőmérsékletű, valamint az időközben *gyógyvízzé minősített* B-95 jelű, 1250 m talpmélységű).

A térség szabályozások előtti fajokban gazdag vizes élőhelyei, rétségei – a megváltozott termelési szokások és társadalmi igények következtében – mára túlnyomó részben szántó művelési ágba kerültek (a terület 80,5 %-a). Jelenleg a mezőberényi határ *91%-a adventív gyomfajokkal* jellemezhető mezőgazdasági hasznosítású terület. Ezen belül a város külterületének nyugati része kiváló termőhelyi adottságú (40-42 AK) szántóterület. Mintegy 4% a természeteshez közeli állapotú területek (gyepek, rétek, erdők, nedves élőhelyek) aránya, amit a KMNP Igazgatósága *potenciális természeti területként* tart nyilván. Jelentős természet- és tájvédelmi értéket képeznek az országos ökológiai hálózat részeként is funkcionáló *ökológiai folyosók* (24. táblázat).

24. táblázat. Ökológiai folyosók Mezőberény határában

Folyosó	Terület (ha)
Büngösi-főcsatorna	145,06
Kettős-Körös-ártér	204,07
<i>Folytonos folyosó összesen</i>	<i>349,13</i>
Boldishát	106,44
Döghalmi gyepek	278,24
Fehérhát	3,78
Kérhalom	88,09
<i>Megszakított folyosó összesen</i>	<i>476,55</i>
<i>Együtt összesen</i>	<i>825,68</i>

Forrás: Békés Megye Területrendezési Terve

Mezőberény helyi és országos védettséget élvező területei egyben tájképvédelmi és érzékeny természeti területek, továbbá beletartoznak a Vésztő–Szeghalom környéke fontos Érzékeny Természeti Terület⁶ övezetébe is.

⁵ 14/2002 (6.24.) MÖK rendelet

⁶ 2/2002 /I. 23./ KöM-FVM együttes rendelet mellékletei

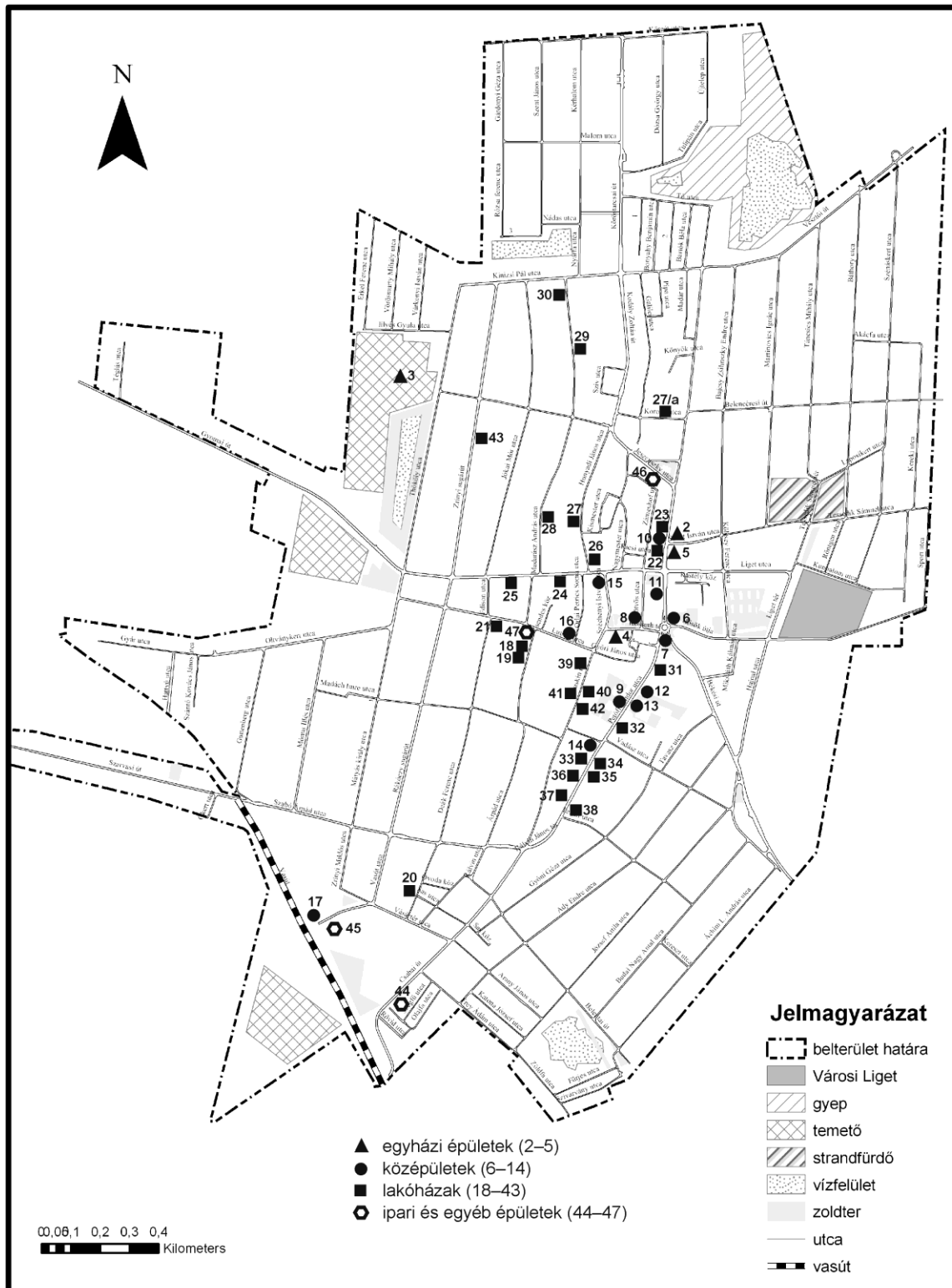
Épített környezet, hagyományőrzés

A város is természetszerűleg rendeletben szabályozza az *épített örökség helyi védelmét* 25/ 2003. (XII. 22.) sz. r., amelyet azóta kétszer 2006-ban és 2008-ban módosítottak. Az említett dokumentum a város épített örökségének, építészeti értékeinek megőrzését, a városkép védelmét és javítását és a romló állagú építmények helyrehozatalának elősegítését tűzte ki célként, egyúttal meghatározta az építéshatósági feladatokat is. Külön is foglalkozik a rendelet a lehetséges önkormányzati támogatás lehetőségével, amelyet az egyedi védelem alatt álló épületek tulajdonosai pályázhatnak meg. A város településrendezési tervéhez kapcsolódó 2004-ben elkészített *Örökségvédelmi hatástanulmány* kiemelten fontos szerepet szán a hagyományos településkép védelmének, a házak és az udvarbelsőkhöz korhű megőrzésének. (Mezőberény város településrendezési terve – Örökségvédelmi hatástanulmány CSABATERV BT. 2004.)

Az alföldi városok többségéhez hasonlóan Mezőberény legrégebbi építészeti emlékei is korukat tekintve bő két évszázadosak. *Funkciójukat alapján egyházi épületek, középületek, lakóházak, ipari épületek és egyéb, főként egykori gazdasági épületek* (7. ábra). Jelenleg a legsürgősebb feladat a Wenckheim-Fejérváry-kastély átfogó felújításához kapcsolódó erőforrások főként pályázati úton történő előteremtése. Ez az épület ad otthont a *helytörténeti (muzeális) gyűjteménynek* is, amelyik a város történetéhez-néprajzához, mindennapi életéhez kapcsolódó dokumentumokat, tárgyi emlékeket őriz meg és dolgozza fel. Különösen gazdag a „textiles” anyag a különféle szőttek, hímzések, szűrők vagy a helyi viselet más korábbi darabjai. Emellett helyet kapott a gyűjteményben a Békés megyei *szórványnémetségre vonatkozó anyag* is. Az egykori *gazdag berényi hímzésmotívumokat* városban élő népi iparművész tette országosan is ismertté. A gyűjtemény fennmaradása, gyarapítása, a kiállítás feltételeinek javítása fontos városi érdek, a helyi identitás erősítése mellett a gyűjtemény valamiképpen a helyi turisztikai vonzerőt is erősítheti. A másik sürgős intézkedési terület a *népi építészet emlékeinek utolsó darabjait* jelentő lakóházak renoválása. Különösen elhanyagolt állapotban találjuk a magyaregyházi (Deák F. u) népi klasszicista lakóépületet.

A hagyományápolás és a helyi identitás erősítésének része, hogy az önkormányzat, a civilszervezetek vagy az egyházak, (legtöbbször egymással összefogva) folyamatosan *állítanak szobrot a városhoz kötődő, a városért önzetlenül munkálkodó elhunyt jeles személyiségeknek*, vagy örökítik meg *emléktáblán* a településhez kapcsolódó szomorú és felemelő eseményeket. Néhány példa az utóbbi évek ez irányú tevékenységéből: Szobor őrzi egyebek mellett a város szülöttje, a neves festőművész Orlai Petrics Soma, a berényiek százait világra segítő szülészorvos Bak Mihály, a köztisztviselőként álló lelkész Jeszenszky Károly vagy az egykori polgári iskolai igazgató, kiscsárdapárti földművelésügyi miniszter Szabó Árpád emlékét, aki közbenjárásával hazasegítette a málenkij roboton sínylő berényieket. Az utókor megemlékezik azokról is, akiknek a második világháborút követő években (németek kitelepítése, lakosságcsere) kellett elhagyniuk szülőföldjüket. De megörökítette a helyi közösség a testvérvárosi együttműködések is. Természetesen e mellett nemzeti történelmünk nagyjainak (Kossuth, Széchenyi, Bethlen Gábor) is számos emléktáblája és szobra található a városban. Petőfi Sándort pedig (mint közismert) rokoni kapcsolatok fűzték Mezőberényhez, amit szintén nem felejtett el az utókor. Mindezen lokálpatrióta hagyományok folytatására az elkövetkezőekben szükség lesz.

7. ábra: A város helyi védelem alatt álló épületei

Forrás: 38/2006. XI. 21. MÖK. rendelet

Lakásviszonyok, lakásgazdálkodás

A város lakásállományára jellemző, hogy több mint fele az elmúlt negyven évben, vagyis 1970 után épült. Kiugróan magas a 1970 és 1979 között és az 1980 és 1989 között átadott lakások száma. Az előbbi az ún. „belvizes kölcsön” népszerűségét jelzi, a következő évtizedben pedig az építési kedvét több tényező is erősítette. Részben tovább épülhettek a „belvizes házak”, de könnyebbé vált a hitelfolyósítás melletti családház-építés, és lendületet vett Mezőberényben is a telepszerű építkezés, főként a Városközpont részbeni átépítése történt meg. A 2001 utáni lakásgyarapodásban pedig az önkormányzati bérlakásépítés kapott fontos szerepet. Az elkészült otthonokat részben szociális bérlakás formájában, részben pedig piaci feltételek szerint adták használatba. (Legutolsó szabályozás a 19/2008. MÖK rendelete.) Mindkét esetben pályázniuk kell az érdeklődőknek a bérleményekre. Az előbbieknél természetesen a szociális szempontok (jövedelem, eltartottak száma) számbavétele alapján jelölhető ki a bérlői jog, míg az utóbbiaknál főként azt veszik figyelembe, hogy milyen távra és milyen anyagi lehetőségek mellett kívánja a pályázó a bérlői jogviszonyt kialakítani, vagyis ez esetben a hosszú távon fizetőképes bérlő megjelenése az önkormányzat érdeke. A 35 év alatti fiatalok (fiatal párok) lakáshoz jutását segíti az ún. *fecskeház-* vagy *garzonház* program. Ez a konstrukció öt évig tartó bérleti lehetőséget biztosít a fiataloknak előtakarékosági kötelezettséggel, ami a későbbiekben sajáttulajdonú lakáshoz segítheti őket. Az önkormányzat néhány éve megvalósuló új típusú lakásgazdálkodása egyaránt segíti a fiatalok helyben maradását és a szakemberek letelepedését.

25. táblázat. A mezőberényi lakásállomány megoszlása kor (építési év) szerint, 2001

Építési év	Lakás (db)	
	Db	%
–1919	832	18,7
1920–1944	671	15,1
1945–1959	194	4,3
1960–1969	393	8,8
1970–1979	1.123	25,2
1980–1989	960	21,6
1990–2000	281	6,3
Összesen	4.454	100,0
2007	4.612	

Forrás, Népszámlás, 2001.

Települési infrastruktúra, közművek

Vezetékes ivóvíz

Mezőberényt három vízműtelepről (Kevermesi, Medgyesbodzási és az Újkígyósi) a Közép-Békési Regionális Vízmű látja el vízzel. Az ivóvíz minőségi mutatók alapján a kevésbé érzékeny kategóriába tartozik. A település lakásállományának túlnyomó része (94,1%) rendelkezik vezetékes ivóvízzel. A szolgáltatott ivóvíz 406 ezer m³, amelynek 84%-a (341 ezer m³) lakossági felhasználású, így az egy lakosra jutó évi vízfogyasztás 30 m³, ami a megyei átlaghoz (33 m³) igazodik. A belterület teljes lefedettsége mellett néhány külterületi

lakott helyen is vezetékes vízellátást tud a város biztosítani. A Budapes–Lökösháza vasútvonaltól nyugati irányban elterülő ipari területhez külön gerincvezeték biztosítja az ivóvizet. A templomzugi tanyákhoz és az Ókerthez szintén elkészült a hálózat, ugyanakkor Boldishát esetében ez az infrastrukturális elem még hiányzik. A vízellátás megoldásra váró problémája a regionális ivóvízhálózat *több mint 30 éves gerinchálózatának korszerűsítése*. Ez felveti azt a stratégiai kérdést, hogy a város melyik regionális ellátórendszerhez csatlakozzék a jövőben. Potenciális lehetősége a városnak egy romániai kivételi mű rendszerére történő csatlakozás is, ami magyar oldalon mintegy 18 települést érinthet, vagy a jelenlegi struktúrában megmaradni a többi 41 településsel.

Szennyvízkezelés

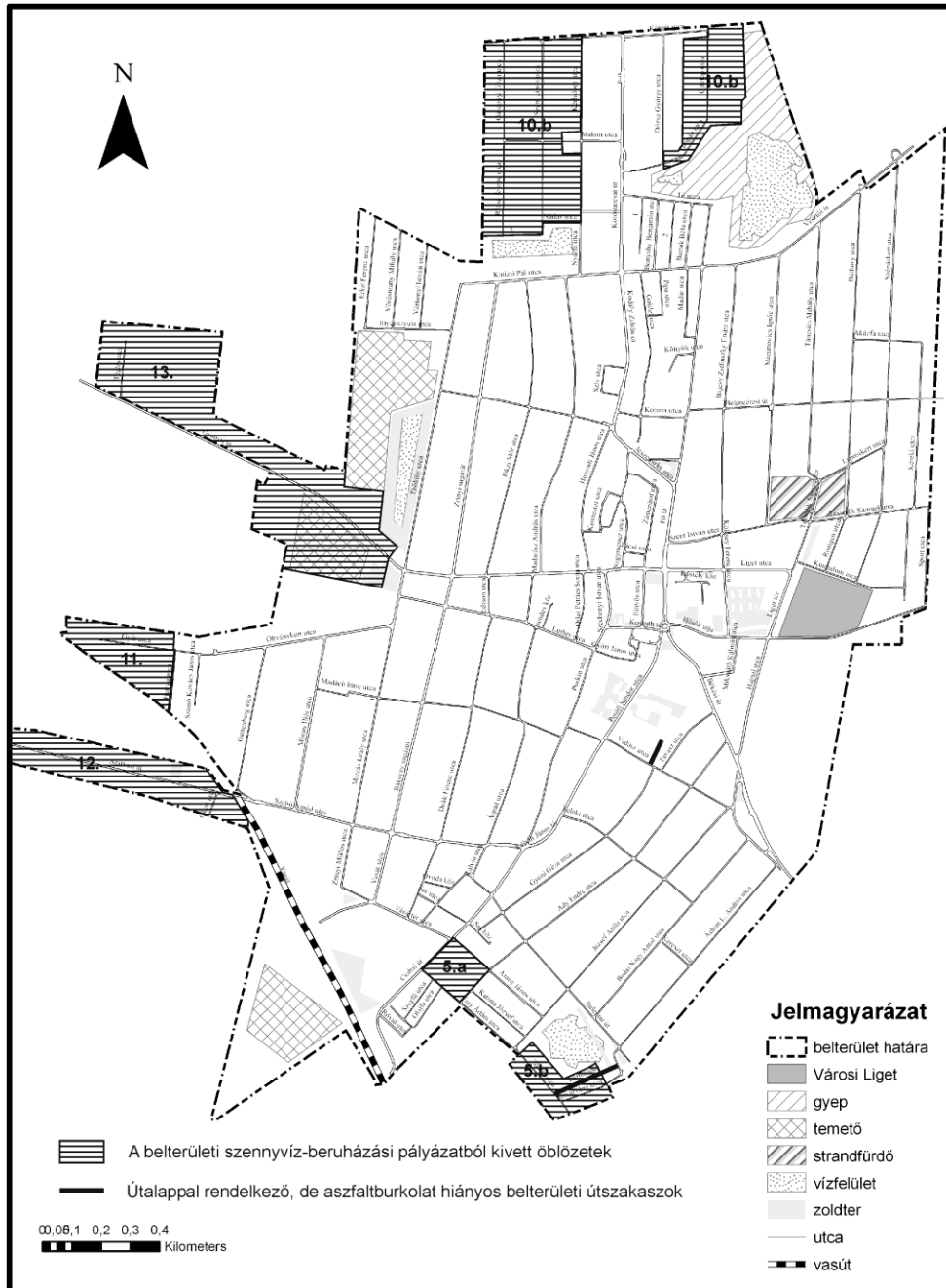
Mezőberény a 15.000 és 150.000 lakos egyenérték közötti terhelésű agglomerációs osztályba tartozó település (LE=40.410),⁷ ahol a közműves szennyvízelvezetésre, a biológiai tisztításra és az ártalommentes elhelyezésre vonatkozó jogszabályoknak eleget tesznek. A 2007-ben keletkezett közel félmillió köbméter (456,6 ezer m³) szennyvízmennyiség 65%-ka (300,2 ezer m³) a rendszerre csatlakozott háztartásokból származott. Egyébként *a berényi háztartások mintegy kétharmadát (65%) kötötték rá a szennyvízhálózatra*, ami jobb a megyei átlagnál (45%) és csaknem azonos a megye városainak átlagos mutatóival (64%). A közműolló ennek ellenére nagy, mivel az egy kilométer közüzemi vízhálózatra jutó közüzemi szennyvízcsatorna-hálózat hossza 572 méter (57,2%). A III. fokozatú, 1135 m³ (tervezett) kapacitású részbiológiai tisztítóműből származó tisztított víz befogadója a Kettős-Körös. A szennyvíz-nagyberuházás során több, az eredeti tervben szereplő öblözet kiépítése nem történt meg, elsősorban műszaki okokból, másrészt a lakossági érdeklődés (potenciális rákötő háztartások aránya) mérsékelt szintje miatt. Ennek következtében a város déli peremén az 5.b. öblözet, északon a 10.b. öblözet, a nyugati peremen a 11., a 12. és a 13. öblözet még nem készült el (8 ábra). A város az utóbbi három esetben pályázatot készített elő a hiányzó területek csatornázására, ami magában foglalja a meglévő szennyvíz-kezelőmű bővítését (a várhatóan megnövekedő szennyvízmennyiség befogadására), valamint a gerinchálózat kiépítését is. Az 5.b., valamint a 10.b. öblözetek esetében az alacsony rákötési hajlandóság miatt *a város házankénti-kétházankénti házi derítők megépítését* támogatja, melyből szippantós kocsikkal rendszeres időközönként vinnék el a keletkezett szennyvizet.

Hulladékgazdálkodás

Mára a háztartások szinte mindegyike bekapcsolódott a TAPPE Szállítási és Feldolgozó Kft. által szervezett és ellátott szelektív hulladékgyűjtésbe (93,7%). Az elszállított települési szilárd hulladék mennyisége 2007-ben 2508 tonna volt, ennek 95,3%-ka származott a lakosságtól. A maradék hulladék háromnegyed részét (80%) főként a mezőgazdasági és élelmiszeripari nem veszélyes hulladékok teszik ki. 2007 végéig a lakosság és másik 14 település kommunális szilárd hulladéka a város 1960 óta üzemelő hulladékkezelőjébe került, *azóta a békéscsabai hulladékmű fogadja be*. Veszélyes hulladékok közül az egészségügyi és állati, valamint a csomagolási eredetűek elszállításra kerülnek a településről.

⁷ a 25/2002. /II. 27./ Korm. rendelet 2. és 3. sz. melléklete alapján

8. ábra: A vonalas infrastruktúra főbb hiányosságai Mezőberény belterületén

Forrás: Önkormányzati adatközlés

Zöldfelületek

A lakosság életminősége szempontjából kiemelkedő jelentőségű közhasználatú zöldfelületek belterületi kiterjedése mindössze 1,7-2%, de a korlátozottan használható zöldfelületekkel és fasorokkal együtt is maximum 2,5%.⁸ Így az egy főre vetített *zöldfelület nagysága* alig több mint 10 m², ami *elmarad a megyei átlagtól*. Természeti értékek a *helyi védettséget élvező* a négy kocsányos tölgy a helyi vasútállomás mellett, valamint az 5 hektáros *Városi liget* 300 darabos faállománya és az országos ex lege védelem alatt álló *Szikes-tó*⁹, a város északi határában a 47-es főút és a Vésztői út által közrezárt területen, ahol a szikes legelő, az erdőfolt és a vizenyős területek mozaikosan jelennek meg. További fontos természeti érték a település területén nyilvántartott 14 kunhalom.

Áramszolgáltatás, energetika

A külterület nagy részén a normál hálózati áram elérhető, korábban a tsz-ek nem minden esetben szabványos vezetékeket építettek a külterületi üzemszerekhez és a tanyákhoz, ezeket azonban kiváltották az áramszolgáltató szabványos rendszereivel. A boldisháti határrészben biztosított az áramlekötési lehetőség az ott élők számára, de nem minden tanya tulajdonos él vele. A Laposikertekben minden kapunál kiépített az áramhálózat, s nagyjából az ott lévő kertek fele rácsatlakozott a hálózatra. A *közvilágítást* Mezőberényben 1139 lámpatest biztosítja, ezek műszaki állapota a nemrég befejeződött minőségi ellenőrzés során kivétel nélkül kifogástalan volt.

Gázhálózat

Mezőberényt *1981-ben érte a gázvezeték-hálózat*. Az 1981 és 1990 közötti évtizedekben csaknem a mindegyik utcában kiépült a vezeték, jelenleg pedig *a belterület 100%-osan lefedett*, és a rákötési arány is magas. Középtávú tervek között szerepel *az önkormányzati intézmények fűtési rendszerének átalakítása*, a geotermikus rendszer kiépítése, amivel hosszabb távon a fűtési költségek jelentős csökkentése érhető el.

Út

A város *önkormányzati belterületi útjai 99,8%-ban aszfaltburkolattal ellátottak*. Összesen egy nagyjából 1 km-es szakasz burkolása hiányzik, de a zúzottköves útalap e két utcában (Zsák utca, Fürjes utca) is biztosított. A belterületi úthálózat esetében a problémát inkább az jelenti, hogy az aszfaltburkolat minőségi paraméterei több utca esetében sürgős javítást igényelnének, de erre nem áll rendelkezésre forrás. A külterületi úthálózat esetében elsősorban a városból a mezőgazdasági üzemközpontokig, valamint a sűrűbb tanyás területekig, kerteségig terjedő szakaszok esetében történtek erőfeszítések a „pormentesítésre”. Így az Ókert utcát leaszfaltozták, a folytatásában pedig több km hosszan készült el az útalap. A Belentai út folytatása, az Illyés Gyula utca folytatása szintén útalappal fedett, továbbá a boldisháti üdülőtelep is aszfaltos út vezet, mind a Körös-gát tetején, mind a Vésztői út irányából, s maguknál az ingatlanoknál pedig zúzottköves útalap készült. A Laposikertek város felőli oldalán is szilárdburkolatú út épült, innen ágaznak le a parcellákat utcaszerűen összekötő dűlőutak. A város

⁸ Mezőberény város szabályozási terve

⁹ a környezetvédelmi miniszter 8006/2001. (MK 156.) KöM tájékoztatójában megjelentek alapján

megközelíthetősége szempontjából kritikus elem a *Mezőberény–Szarvas (Hunyán keresztül vezető) útszakasz*, melynek minősége kritikán aluli, normál személygépkocsival alig járható. A szükséges felújítás forrásigénye több mint kétszeresen haladja meg az egész Dél-alföldi régió számára e célra rendelkezésre álló éves keretet, ezért a probléma megoldásához külső, ágazati segítség szükséges.

Járda

A járdahálózat a városban még nem teljes, számos utcában továbbra is létezik „járdás” és „járdátlan” oldal. Legalább egy oldalon azonban minden utcában kiépített a gyalogjárda, részben aszfalt, részben betonelem vagy téglaburkolattal. A város 2009 folyamán 11 utcában tervezi a *járdahálózat bővítését, rekonstrukcióját*. A jelenlegi fejlesztési forrástömeggel számolva *8–10 év alatt a program teljes lefedettségét* eredményezhet.

Informatikai hálózatok

A városban három internetszolgáltató (közte a koncessziós távközlési szolgáltató Invitel, valamint a T-Com partner Polár Net) működik, és a város teljes belterületét lefedi a kábeltelevíziós hálózat is. A mobil adatkommunikációra alkalmas 3G hálózattal Mezőberényt 2009-re már mindhárom koncessziós szolgáltató elérte. Mezőberény még a 2000-es évek elején saját erőből kiépített egy *saját optikai gerinchálózatot*, amire minden nagyobb intézmény felhasználóként csatlakozhatott. Az utóbbi évek fejlesztéseinek eredményeként a *Békési kistérség pályázott és lehetőséget nyert térségi informatikai gerinchálózat kiépítésére*, melyet Mezőberényben 24 felhasználói végponttal alakítottak ki. Ez a teljes önkormányzati intézményhálózat számára lényegében korlátlan, szélessávú internetelérést biztosít. Miután a pályázatban – kistérségi szinten – 1020 végfelhasználó felcsatlakozásával számoltak, lehetőség nyílik a városban is további, nem közintézményi felhasználói kör kiszolgálására. Az optikai gerinchálózat révén jelentős megtakarítás érhető el az IP-alapú telefonhálózat beindításával, az internetalapú iktatóprogram bevezetése pedig áttörést jelenthet az e-közigazgatás további fejlesztése irányába.

Bölcsőde, óvodák, iskolák

Bölcsőde

A Munkácsy u. 10. alatt működő gyermekintézmény 60 éves múltra tekint vissza. 1949-ben létesült, egy államosított magánházat alakítottak át e célra, azóta többször felújították. Jelenleg a *30 férőhelyes intézmény kihasználtsága 120%-os*, a kisgyermekek gondozását 6 szakgondozónő, 1 szakácsnő és 2 technikai dolgozó látja el. A helyi intézménystruktúrában a bölcsőde a Városi Humánsegítő és Szociális Szolgálat egyik részegysége. Az ellátási igény, pontosabban ezt az ellátási formát igénylő szülő száma fokozatosan növekszik, mivel további bővítés nem lehetséges, ezért *egy 40 férőhelyes új intézmény felépítését* irányozta elő az önkormányzat.

Óvodák

A gyermeklétszám csökkenése, főként pedig az önkormányzatot terhelő fenntartási költségek növekedése miatt az elmúlt években összevonásokra, és így két óvoda (Szarvasi út, Liget tér) bezárására került sor. Jelenleg az öt tagintézményben közel 360 gyermekkel 31 szakképzett óvodapedagógus és 17 asszisztens (dajka, adminisztratív

munkatárs) foglalkozik (26. táblázat). A férőhelyek kihasználtsága megfelelő. Az óvodák nevelési programja az igényekhez és szükségletekhez igazodik. Így a *hátrányos helyzetű gyermekek felzárkóztatásában és roma integrációs programban* érték el figyelemre méltó eredményeket (Kinizsi u., Mátyás király u. és Kálvin u.), míg a másik két intézmény a Kodály úti a (szlovák), a Luther utcai pedig a (német) nemzetiségi hagyományok ápolását végzi magas színvonalon. A jelenlegi állami-önkormányzati finanszírozási rendszer mellett a tagintézmények színvonalas ellátást biztosítanak a berényi gyermekeknek. Az egyes tagintézmények azonban (a Luther utcait kivéve, ahol csak részleges felújítás szükséges) teljes rekonstrukciót igényelnek, aminek része a műszaki-tárgyi feltételeknek az uniós szabványokkal való széleskörű megfeleltetése is.

26. táblázat. A gyermeklétszám alakulása az egyes óvodákban (2006–2009)

Tagintézmény	Az intézménybe járó gyermekek száma (fő)	
	2006/2007. tanév	2008/2009. Tanév
Luther utcai óvoda	80	76
Kodály Z. úti óvoda	72	71
Kálvin utcai óvoda	78	78
Kinizsi utcai óvoda	71	66
Mátyás király utcai óvoda	73	64
Város összesen	374	355

Forrás: Polgármesteri Hivatal Mezőberény.

Általános iskolai oktatás

2005 óta az általános iskolás gyermekek oktatást-képzését, nevelését a Mezőberény–Bélmegyer Kistérségi Általános Iskola, Alapfokú Zene- és Művészetoktatási Tagintézmény, Kollégium és Pedagógiai Szakszolgálat látja el. Korábban a városban több mint fél évszázadon keresztül két általános iskola (az I. sz. és a II. sz., utóbb Orlai Petrics Soma Ált. Isk.) működött. A hetvenes évek közepéig merev adminisztratív határ jelölte ki a két intézmény beiskolázási körzetét, a Gyomai út – Fő út –Hősök útja mentén osztotta ketté a települést. A hetvenes évektől a II. sz. Ált. Isk. főként a nyelvi képzéssel (orosz, később pedig német), az I. sz. Ált. Isk. pedig a nyolcvanas években a sporttagozat indításával teremtette meg a speciális képzés lehetőségét. A beiskolázási körzethatárok későbbiekben egyre inkább jelképpé váltak. A két intézmény között egészséges versengés alakult ki az évtizedek alatt. Az iskolák épületállományát (telephelyeit) inkább szétszórtság jellemezte, pontosabban a felső tagozati oktatás egyetlen épületben koncentráldott, míg az alsós osztályok szétszórtan helyezkedtek el a településen, többnyire az egykori felekezeti és állami elemi iskolák felújított egy–három tantermes épületeiben. Az I. sz. iskola felső tagozatának az 1981-ben birtokba vett Luther téri iskola adott otthont, amihez a Molnár Miklós Sportcsarnok is kapcsolódik. A II: sz., később Orlai Petrics Soma Általános Iskola felsősei pedig a volt polgári iskola épületében tanultak. Az iskolák összevonását egyértelműen anyagi-intézményfenntartási okok tették szükségessé, amihez a sajátos helyzetben levő Bélmegyer község is csatlakozott, mivel e kislélekszámú településen egyre nehezebb terhet rótt az önkormányzatra az önálló igazgatású nyolc évfolyamos oktatás finanszírozása. A két település közös érdeke hozta tehát létre a kistérségi iskolát.

Az intézmény jelenleg a hét telephelyen folyó oktató-nevelő munkát fogja össze, amiből hat található Mezőberényben. A központi épület (a volt Orlai iskola központja) a Petőfi út 17–19, itt kapott helyet az igazgatóság, a felső tagozat (5–8. évfolyam) és az alapfokú művészeti oktatás egy része. A Petőfi út 20-ban két szükségstanterem került kialakításra felső tagozatos gyermekek részére. A Luther tér 1. szám alatt (volt I. sz. Ált Isk. központi épülete) tanulnak a berényi alsó tagozatos (1–4. osztály) diákok. A Petőfi út 18-ban található az általános iskolai kollégium, ahol 20–22 gyermek hétközi elhelyezésére nyílik lehetőség. A Martinovics utca 25-ben foglalkoznak a speciális nevelési igényű gyermekekkel. Az integráció eredményeként ez utóbbi oktatási forma fokozatos megszűnése várható (27. táblázat). A Liget tér 5. (volt óvodaépület) ad helyet az egységes pedagógiai szakszolgálatnak (nevelési tanácsadás, gyógypedagógiai ellátás-fejlesztés, gyógytestnevelés, pályaválasztási tanácsadás stb.). Végül a Tessedik tér 1-ben alapfokú művészeti (zene) oktatás folyik.

27. táblázat. A Mezőberény–Bélmegyer Kistérségi Általános Iskola és tagintézményei tanulói létszámának alakulása 2005–2009

Képzési-nevelési forma	A tanulólétszám alakulása tanévenként (fő)			
	2005–2006.	2006–2007.	2007–2008.	2008–2009.
Általános iskola	1.104	1.065	1.036	972
Ebből Mezőberény	959	936	914	897
Ebből Bélmegyer	93	89	77	75
Ebből speciális tagozat	53	40	35	20
Képzési kötelezett	1	1	1	–
Kollégiumban lakó	22	19	18	17
Szakszolgálati ellátott	365	437	464	479
Művészeti oktatás	197	200	198	196
Összesen	1.689	1.722	1.707	1.664

Forrás: MBKÁI 2009.

A tanulói létszám az országos tendenciának megfelelően sajnálatos módon folyamatosan csökken, ezért az iskola egyre kevesebb dolgozót, pedagógust képes foglalkoztatni a jelenlegi finanszírozási feltételek mellett. 2006-ban 112 főállású pedagógus volt alkalmazásban, közülük 98-an a berényi tagintézményeknél. 2009-re 93-ra csökkent a kistérségi iskola főállású pedagógusainak száma, míg a berényieké ebben az évben már alig haladja meg a 80-at. A tanulócsoportok száma ugyanakkor alig változik (37–39 közötti). Az egy osztályban tanuló berényi gyermekek száma eléri vagy megközelíti a közoktatási törvényben megszabott maximumot. (1–4. osztály 26 fős átlag, 5–8. osztály 26,7 fős átlag.) További osztályösszevonások így már nem lehetségesek.

Az oktatás-nevelés tárgyi feltételeiben is változások történtek az utóbbi években. Több korszerűtlen iskolaépületben (telephelyen) szűnt meg a tanítás. A speciális tagozat és a pedagógiai szakszolgálat már felújított helyen működik, az intézményhez tartozó többi berényi épület állaga azonban változó. A legrosszabb állapotban a kollégium, illetve a mellette levő a két tantermet magában foglaló, részben a művészeti oktatásnak is helyet adó épület van, így ez feltétlen átépítést kíván. De a sportcsarnok, a tornatermek és a két nagy épületkomplexum (Petőfi u. és Luther tér) is átfogó felújításra, bővítésre és fűtéskorszerűsítésre szorul. Megoldásra vár a zeneiskola végleges elhelyezése is, mivel a Tessedik téri épületet és a hozzá tartozó telket az önkormányzat más célra kívánja

hasznosítani, pontosabban a Kálmán fürdő bővítése valósul meg az említett ingatlanon. Az iskola a tárgyi feltételek javítása mellett a NAT és a kerettantervek által megfogalmazottaknak megfelelő szakemberlétszámot is biztosítani szeretné a kompetenciaalapú oktatás megszervezéséhez, az oktatási színvonal megőrzéséhez-emeléséhez.

Középiskola (Petőfi Sándor Gimnázium, Kollégium és Közétkeztetési Központ)

Más kisvárosokhoz hasonlóan Mezőberény életében igen fontos szerepet tölthet be a középiskola, amelyik színvonalas oktatásával az első lépést jelentheti a településen és környékén élő fiataloknak, hogy piacképes egyetemi-főiskolai diplomát szerezzenek, felsőfokú tanulmányaikat akár külföldön is folytathassák, és legalább egy idegen nyelvet használható szinten elsajátíthassanak.

A középiskolai oktatásnak régi gyökerei vannak a városban, 1802 és 1834 között ugyanis itt működött az evangélikus egyház fenntartásában Békés megye első gimnáziuma. Nagyon hosszú ideig kellett várniuk a berényieknek, mire 1962-ben újból megnyílhatott a Petőfi Sándor nevét viselő gimnázium. Az első bő két évtizedben évfolyamonként többnyire két párhuzamos osztályt indítottak, és az akkori lehetőségekhez alkalmazkodva emelt szintű (tagozatos) képzést (orosz nyelv, matematika-fizika) is folytattak. Az ún. kisközségi iskolák, mint a berényi is volt a nyolcvanas években válaszfutóvá kerültek, miként képesek megújulni, a tanulóikért folytatott versenyben helytállni. Az akkori berényi iskolai és tanácsi vezetés részben a nemzetiségi hagyományokra is alapozva a magyar–német kéttannyelvű képzés bevezetése mellett döntött, amelyet az 1987/88. tanévtől el is indítottak. Ez a lépés a nyolcvanas–kilencvenes években jelentős beruházásokat eredményezett. Így megépült a kollégium és a konyha (közétkeztetési központ), és jelentősen bővült az 1966-ban átadott oktatási épület is.

Jelenleg négyéves általános, valamint különböző típusú (nyelvi előkészítő, magyar–német két tanítási nyelvű és az Arany János tehetséggondozó program) ötéves képzés egyaránt folyik az intézményben. A nappali mellett az elmúlt tanévben az esti és levelezőképzés valamint informatikai tanfolyam is indult, de délutáni nyelvoktatás (nyelvvizsga-előkészítő kurzus) szintén szerepel az iskolai kínálatban. A 2009/2010. tanévtől kezdve valamelyest módosul a nappali képzés rendszere, amelynek része a négy évfolyamos általános tantervű, a 4 évfolyamos humán vagy reáltagozatos gimnáziumi, valamint az 5 évfolyamos humán vagy reáltagozatos képzés német vagy angol nyelvi előkészítővel. A helyi és környékbeli munkaerő átképzésében az eddigieknél nagyobb szerepet kaphatna az intézmény. Ez részben az oktatási épület bővítését, új tantermek, kabinetek kialakítását, felszerelését teszi szükségessé. A gimnázium pedagógusai már eddig is leginkább az idegen nyelvi és informatikai képzésben kaptak meghatározó szerepet, míg más képzések (ipari és kereskedelmi szakképzés) esetében külső szakemberek igénybevétele szükséges. A délutáni és esti képzések beindításával az iskola segíti a településen és a környékben élő dolgozó vagy akár munkanélküli fiatalokat, hogy közülük minél többen szerezzenek középiskolai végzettséget (érettségit), és ezzel elhelyezkedési esélyük is javuljon. A fenntartó települési önkormányzat az állami támogatáson túl az összköltségvetés 2%-át kitevő mértékben támogatja az intézményt saját forrásból. Összességében az iskola a meglévő tanulólétszám mellett jól finanszírozott, és szinte semmilyen terhet nem ró a városra.

Az intézményben foglalkoztatottak száma felül múlja a százat, ebből a gimnáziumban 44 fő, a kollégiumban 12 fő, a konyhai, az ügyviteli és műszaki dolgozók száma pedig meghaladja az ötvenet. Az iskola befogadó képessége 700 fő, ennek jelenleg négyötödét (82%) töltik be. A kollégium közel 300 tanuló bennlakását képes biztosítani, míg a konyha (Közétkeztetési Központ) közel 1200 személy napi ellátásáról gondoskodik, mindkettő csaknem teljes egészében kihasználta. Petőfi Sándor Gimnázium a kéttannyelvű oktatás bevezetése óta országos beiskolázású. Jelenleg a diákok fele Békés megye különböző településeiről választotta az iskolát, negyedük berényi, ötödük a város környékéről, minden huszadik tanuló pedig az ország más részeiről érkezett.

Az intézmény három egymáshoz közeli épületben (épületegyüttesben) működik. Egyebek mellett 16 osztályterem, 7 szaktanterem, 3 kisterem, 9 tanulószoba, 7 tanári munkaszoba, egy-egy tornaterem, könyvtár és olvasóterem szolgálja az eredményes oktató-nevelő munkát és a diákok szabadidős tevékenységét. Az iskola mindegyik épületét 2000-ben újították fel. Az eltelt közel egy évtized azonban újabb feladatok megoldását teszi szükségessé a fenntartó számára. Egyrészt napirendre került az egész oktatási komplexum fűtésének korszerűsítése, másrészt pedig az épületek állagának megóvása, felújítása így a tetőszigetelés, a nyílászárócsere, a vizesblokkok cseréje és lehetőség szerint új tanterem kialakítása stb. Továbbá az informatikai rendszer és konyhai eszközök is folyamatos megújulást igényelnek.

Közművelődés, kultúra

A város kulturális életének szervezője és irányítója a 2008. évtől az Orlai Petrics Soma Kulturális Központ (OPSKK), amely három korábbi helyi közművelődési intézmény (Orlai P. S. Muzeális Gyűjtemény, a Petőfi Sándor Művelődési Központ és a Városi Könyvtár) integrálása eredményeként jött létre. Az OPSKK alaptevékenységét illetően természetesen átvette és egyesítette az elődintézmények feladatait. Így egyebek mellett a művelődési és kulturális lehetőségek biztosítása minden korosztály számára, a kiállítások, a különféle városi rendezvények szervezése, lebonyolítása, a közhasznú és kulturális információs szolgáltatás, az ismeretterjesztő és készségfejlesztő tanfolyamok szervezése, a helyi muzeális értékek gyűjtése, a helyi önkormányzati újság és más helyi vonatkozású könyv, kiadvány elkészítése és a város honlapjának folyamatos frissítése tartozik tevékenységi körébe.

Az integrált intézmény négy épületben látja el feladatát: a művelődési központban található a város egyetlen nagy befogadóképességű (400 fő) színházterme, kisebb termeiben szakkörök és számos civilszervezet tartja összejöveteleit, gyűléseit. A Városi Könyvtár színvonalas több mint 40 ezres könyvállománya (könyvtári egysége) és informatikai rendszere minden korosztály és réteg érdeklődési körét kielégíti. A muzeális gyűjtemény a Wenckheim-Fejérváry-kastélyban található. Mindhárom épület egymáshoz közel a Városközpontban érhető el. A negyedik egység (a Madarak háza és a szabadtéri színpad) pedig a Városi ligetben néhány perc alatt megközelíthető a központból. Ez utóbbiak nem rég kerültek átadásra, és szakkörök, kisebb-nagyobb rendezvények lebonyolítására alkalmasak. A hagyományos évenként megrendezésre kerülő augusztus 20. „Berényi napok” sok ezer főt megmozgató színvonalas rendezvényeinek is a Városi liget ad otthont. AZ OPSKK épületei a ligeti létesítmények kivételével átfogó felújítást, bővítést,

fűtőkorszerűsítést igényelnek, és hosszú évek óta megoldatlan a könyvtári raktározás is a helyhiány miatt.

Egészségügy, szociális szféra

A város felnőtt lakosságának egészsége felett 5 háziorvos őrökdi, így egy-egy orvosra átlagosan 1500–2000 személy jut, mivel egyikőjük a szomszédos Csárdaszállás több mint négyszáz felnőttjét is ellátja. A berényi háziorvosok átlagosan annyi felnőttől gondoskodnak, mint a Békés megyei városokban praktizáló kollégáik. A gyermekorvosi körzetek száma 2, a felnőttekhez hasonlóan a csárdaszállási gyermekek ellátását is berényi szakember végzi. Csárdaszállást is beleértve 3 fogorvosi körzetet alakítottak ki a városban. Az alapellátást végző orvosok mindegyike saját rendelőben végzi a gyógyítást, amelyek modernizáltak és jól felszereltek. Az orvosok széleskörű szakképesítéssel (üzemorvos, belgyógyász, gasztoenterológus) rendelkeznek, és részt vesznek a különböző prevenciós programokban is. 1984 óta működik a településen laboratórium, jelenleg a békéscsabai Réthy Pál Kórházzal együttműködve végzi egyebek mellett a kvalitatív és kvantitatív vérkép vizsgálatát, vagyis a mintavétel helyben történik, a laborvizsgálat pedig Békéscsabán, és az érintettek szintén helyben kapják meg vizsgálati eredményeiket.

Néhány szakorvosi ellátás (fül-orr-gége, allergia, szemészet) helyben is igénybe vehető, sőt több közeli és távolabbi településről (Csárdaszállás, Köröstarcsa, Körösladány, Gyomaendrőd, Dévaványa, Szeghalom, Kamut, Murony, Bélmegyer) is fogadnak betegeket a berényi szakorvosok. Bőrgyógyászati szakrendelésre pedig a Mezőberényben élő nyugalmazott főorvos fogad pácienseket. Heti-kétheti rendszerességgel kijáró további szakorvosok (urologus, nőgyógyász, tüdőgyógyász, ortopéd) érhetők el helyben. A további szakorvosi ellátást a berényiek a Békés Városi Egyesített Egészségügyi Intézmény és Rendelőintézetben, illetve a békéscsabai vagy a gyulai kórházban kaphatják meg. Leginkább a kijáró onkológus, reumatológiai és neurológiai szakemberek hiányát érzékelik a helybeliek és az egészségügyi szakemberek egyaránt. Az orvosi ügyeletet SANI-MED Trans Kft. Biztosítja 2004. március 1-től. 2005 októberétől a mezőberényi központi orvosi ügyelet a helyieken kívül Köröstarcsa, Csárdaszállás és Kamut betegeit is ellátja. A gyógyszerellátását három helyi patika biztosítja, mindegyik az egészségügyi intézmények közelében a Városközpontban található. A hétfői ügyeletet pedig egymással összefogva oldják meg.

A Városi Humánsegítő és Szociális Szolgálat az egészségüggyel kapcsolatosan négyféle tevékenységet lát el. A védőnői szolgálat munkatársai főként a kisgyermekes (0–6 éves) családokat és a gyermekintézményeket keresik fel rendszeresen. Négy védőnői körzetet alakítottak a városban Csárdaszállást is hozzászámítva, továbbá két iskolai védőnőt is alkalmaznak a helyi és csárdaszállási gyermekintézményeknél. Az otthoni betegápolás is a Humánsegítő tevékenységi körébe tartozik, a feladatellátást ez utóbbi esetben a Békés Megyei Egészségbiztosítási Pénztár finanszírozza. A fizioterápia jelenti a szolgálat harmadik egészségügyi irányát. Az 1989 óta főként mozgásszervi rehabilitációval segítik a helybeli rászorulókat és a néhány környékbéli településről (Csárdaszállás, Dévaványa, Köröstarcsa) érkező beutaltakat. Az évenkénti betegek száma ötszáz körüli, míg a kezelésekre meghaladja a haterzetet. Rendkívüli nagy igény mutatkozik reumatológiai szakrendelésre, és a kezelési feltételek javítására mind az épület, mind pedig a

műszerezettség tekintetében. A fejlesztések a Kálmán fürdő területén valósulnának meg. Az egészségügyi ellátást biztosító intézmények (épületek) a Városközpontban helyezkednek el, kivételt képez az említett fizioterápiás egység.

A Humánsegítő Szolgálat főprofilja a szociális alapszolgáltatások és a szakosított ellátások biztosítása főként három társadalmi csoportra, a gyermekekre, a fogyatékosokra és az időskorúakra koncentrálva. Ellátási területe ez esetben is túlmutat a város határain, és számos vonatkozásban kistérségi feladatokat is ellát (28. táblázat). A családsegítő és a gyermekjóléti szolgálat – a jelzésekre is támaszkodva feltérképezi az ellátási területén élő, segítségre szoruló családok, személyek körét, tájékoztatja őket a szolgáltatás céljáról, tartalmáról, ami egyebek mellett szociális, mentálhigiénés és jogi tanácsadás vagy családgondozás, esetleg átmeneti anyagi támogatás lehet. De közösségfejlesztő és szabadidős programok szervezését is ellátja. Így pl. a Magyar Rákellenes Liga helyi szervezetének is otthont ad, koordinálja tevékenységét. A szolgáltatást igénybevevők száma évente ezer körüli. Együttműködésük a Mécses Egyesülettel példászerű. A családsegítő Petőfi utcai épületének felújítása éppen a napokban (2009 nyár elején) fejeződött be.

A másik feladatkörük az idősgondozás, amely az étkeztetést, a házi segítségnyújtást (takarítás, mosás) a jelzőrendszeres házi segítségnyújtást, az otthoni betegápolást és a fogyatékkal élők számára egyéb támogató szolgáltatást jelenti. A legnagyobb tételt az elvégzett munkában az otthoni betegápolás jelenti, az éves vizitek száma felül múlja az ezret. Az Idősek klubja 50 fő nappali ellátását, étkeztetését teszi lehetővé. Az önkormányzati mellett két hasonló profilú egyházi intézmény (II: kerületi evangélikus és a református) is működik a városban. Egymást jól kiegészítik, mivel területi elhelyezkedésüket tekintve jól lefedik a belterületet.

28. táblázat. A mezőberényi Városi Humánsegítő és Szociális Szolgálat ellátott feladatai településenként, 2007

Település	A szolgáltatás típusa				
	Családsegítés	Gyermekjóléti	Házi segítségnyújtás	Idősek klubja	Jelzőrendszeres házi segítségnyújtás
Mezőberény	*	*	*	*	*
Kamut	*	*	*	*	*
Murony	*	*	*	*	*
Bélmegyer	*	*	*	*	*
Köröstarcsa	*				*
Békés					*
Csárdaszállás					*
Gyomaendrőd					*
Tarhos					*
Kétsoprony					*

*feladatellátás

Forrás: MVHSZSZ 2007. beszámolója

A szociális szakellátást az idősek bennlakásos gondozása jelenti. A városban két (Puskin u. és Juhász Gy. u.) 50–50 férőhelyes önkormányzati fenntartású idősek otthona áll a rászorulóknak és az ilyen típusú ellátást igénylők részére. Az otthonok tárgyi feltételei biztosítottak. A Puskin utcai otthont közel egy évtizeddel ezelőtt bővítették és újították fel,

a Juhász Gy. utcai otthon viszont modernebb, és eleve e célra épült, nagy közösségi terek és korszerű szobák teszik lehetővé, hogy itt élők kellemesen töltsék el napjaikat. A nappali ellátáshoz hasonlóan az idősek helyi bentlakásos ellátásában is jelentős szerepet vállalt a református egyház. A 2003-ban átadott új Kálvin téri épületkomplexumban is közel félszáz idős ember él. A Református Idősek Otthona komfortosabb ellátást, külön lakrészt biztosít a beköltözőnek. Ez azonban azt is jelenti, hogy itt „beugrót” kell fizetni, ami valamelyest korlátozza a szolgáltatás igénybevételét. Mindhárom idősek otthona a berényieken kívül a környékbeli is fogadja. Az idősek bennlakásos ellátása jelenleg a városban megoldottnak mondható, főként más környékbeli településekkel összehasonlítva. A férőhelyek számának növelésére azonban az igényeknek megfelelően már az elkövetkezendő esztendőben is sor kerülhet.

Összességében megállapítható, hogy a város egészségügyi és szociális rendszere viszonylag jól kiépített, és a helyieken kívül részben a környékbeli (kistérségi) lakosságot is ellátja. A jelenlegi intézményhálózat fenntartása, az épületek karbantartása, sőt bővítése, fejlesztése indokolt, amihez minden pályázati lehetőséget fel kell használnia a városnak. A település földrajzi fekvéséből adódóan a helyi mentőállomás létrehozása tovább már nem halasztható. A Városközpontban található önkormányzati ingatlanok közül több is alkalmas lehet az állomás kialakítására. Célszerű lenne ugyanakkor az említett objektumot az egészségügyi intézmények, így az orvosi ügyelet közelében elhelyezni, ami akár ingatlancserével is megvalósítható.

Civil társadalom, civil szervezetek

A városban több mint félszáz civil szervezet tevékenykedik. Ezek a szervezetek a helyi társadalomban meglévő érdekek széles képviseletét és részben érdekérvényesítését teszik lehetővé. Az alapszabályban rögzített céljaik és sok éves tevékenységük alapján néhány fontosabb csoport emelhető ki. A legtöbb szervezet (az összes több mint harmada) a különböző sporttevékenységek és a városban működő sportegyesületek (foci, tenisz, kosárlabda) támogatását vagy a szabadidő hasznos és tartalmas eltöltését (vadász, horgász) kívánja megvalósítani. Az Alföld Turista Egyesület természetjáró programjaival százfős tagságánál jóval szélesebb réteget képes megmozgatni. Néhány alapítvány az iskolai oktatás-képzés támogatását, az intézmények segítségét vállalta fel. Jelentős súlyt képviselnek főként a helyi társadalomra gyakorolt befolyásuk révén a civil szervezetek közül azok is, amelyek a település fejlődésének elősegítését, a helyi hagyományok megőrzését és a városból elszármazottak összefogását, a városért való lobbizást tekintik fő céljuknak, és nem idegenkednek a helyi politikában való aktív szerepvállalástól sem (Baráti Egylet Mezőberényért, Mezőberény Nyilvánosságáért Egyesület, Mezőberényi Városszépítő és Városvédő Egyesület).

Néhány szervezet (Könyvtárpártoló Alapítvány, Mezőberényi Fúvószenekarért K. E.) a kultúra vagy egy-egy művészeti ág (nemzetközi híru mazzorettszóport, fúvós zenekar) támogatását tűzte zászlajára. Az egyházi (felekezeti) kötődést vagy a kisebbségi hagyományok, nyelv megőrzést több szervezet vállalta fel (Erős Vár alapítvány), illetve a Mezőberényi Szlovákok Szervezete, Mezőberényi Német Hagományápoló Egyesület, Mezőberényi Cigányokért Egyesület. Éves rendezvényei széles körben ismertté tették az Erdélyi Kört is, amelyik az 1989-et követő években Mezőberényben és környékén letelepülő erdélyi magyarokat fogja össze. Jelen vannak a helyi társadalmi és közéletben az érdekvédelmi típusú szerveződések (Ipartestület, Gazdakör) is.

A fogyatékosok, a nehéz körülmények között élők számára kíván emberibb életet biztosítani több szervezet is. A Fogjunk Össze Kh. E. a fiatal felnőtt fogyatékosok nappali intézményszerű ellátást oldja meg. A Mécses Szolgáltató Közösség Egyesülete pedig a fogyatékkal élő állami gondozott felnőtt fiatalok lakóotthonát alakította ki a városban. Az egyes speciális betegségekben (cukorbeteg, mozgáskorlátozottak, vakok és gyengén látók, rákos betegek) szenvedők is megalakították helyi egyesületüket, részben érdekvédelmi céllal, részben pedig közös problémáik megoldására. Végül polgártársaik védelmét (Mezőberényi Polgárőr Egyesület, Városi Önkéntes Tűzoltó Egyesület) felvállaló szerveződések sem hiányoznak a palettáról. Összességében elmondható széles körű és viszonylag nagy lefedettségű a helyi civil mozgalom, természetesen a szerveződések között találunk városszerte ismerteket és olyanokat is, amelyekről legfeljebb csak tagságuk tud.

Közbiztonság

A városban rendőrség működik, a település közbiztonsága jelen körülmények között megfelelő, ugyanakkor az őrs épülete átfogó felújítást igényelne. A helyi közösség felháborodását kiváltó súlyos (életelleni) bűncselekmény az elmúlt években nem történt. A 2007. évi kimutatások szerint a százezer lakosra eső bűncselekmények száma Mezőberényben 1.668, míg a megyei átlag 4.529 volt. A megyei átlagot a békéscsabaiak rontják le, ahol az említett arányszám 10.887. A Békés megyei városok között ezen adatokkal Mezőberény az alsó harmadban (vagyis a bűnügyileg kevésbé fertőzött települések között foglal helyet. A személyi sérüléssel járó baleseteket tekintve azonban már jóval kedvezőtlenebb a kép. A városban százezer lakosra vetítve 265 baleset történt 2007-ben, ez pedig messze felül múlja a megyei átlagot (217), sőt még békéscsabait (252) is. Orosházát követően (275) arányaiban (mármint a lakosság számát is figyelembe véve Mezőberényben történik a legtöbb baleset. Ehhez a kedvezőtlen arányszámhoz mindenképpen hozzájárul a város sajátos közlekedés-földrajzi helyzete, a két főútvonal találkozása, és az, hogy a település belterületén az utak egyre kevésbé képesek megfelelni az erősödő átmenő forgalom követelményeinek. A településfejlesztési dokumentumok ezt a kedvezőtlen állapotot az elkerülő út megépítésével, illetve a balesetveszélyes útkereszteződések feloldásával kívánják mérsékelni. A helyi közbiztonság jobbá tételéért eredményes munkát végez a mintegy nyolcvan tagot számláló Mezőberényi Polgárőr Egyesület is. A közrend védelmének segítése mellett az egyesület tagjai részt vesznek a rendőrség baleset-megelőzési programjában is.

A város pályázási aktivitása

Az önkormányzat az elmúlt években *igen aktív pályázati tevékenységet* folytatott. A projektek megvalósításához szükséges külső pénzügyi erőforrásokat – a hazai gyakorlatnak megfelelően – Mezőberény Város Önkormányzata is csak különböző pályázati konstrukciókból tudta előteremteni. Az önkormányzat gazdálkodása stabil, a pályázatokhoz szükséges önerőt biztosítani tudja, de *nagyobb volumenű fejlesztések, felújítások csak vissza nem térítendő külső erőforrások igénybevételével* valósulhatnak meg. A hivatal állományában alkalmazott felkészült pályázatiírói csapatának és túlterheltség esetén a külső pályázatiíró vállalkozások igénybevételének köszönhetően az elmúlt 10 évben száznál is több pályázati program keretében nyújtott be dokumentációt a

város. Az alábbiakban rövid áttekintését kívánunk nyújtani az önkormányzat és intézményei által az elmúlt évtizedben részben vagy teljes mértékben külső forrásból megvalósított beruházásokról:

A város életében jelentős szerepet játszottak a *bérlakás építési/vásárlási programok*. Az egyik legnagyobb volumenű fejlesztés e téren a 2002-ben valósult meg 33 bérlakás építésével, ami a helyi ingatlanpiaci kínálat bővítését, a helyi építőipari vállalkozások fellendülését, és a szűkös anyagi forrásokkal rendelkező helyi családok lakhatását segítette elő. A beruházás teljes egészében pályázati úton elnyert (226 millió forint) forrásból valósult meg. A bérlakás állomány bővülését szolgálta a Gazdasági és Közlekedési Minisztérium által hazai forrásból biztosított több mint 80 millió forint, amely 12, illetve később – más forrásból – további 14 bérlakás megvásárlását tette lehetővé az önkormányzat számára.

Az önkormányzat által megvalósított projektek közül kiemelkedik a Regionális Fejlesztési Tanács által kiírt *decentralizációs fejlesztési forrásokból* (TEKI, LEKI, CÉDE, TEUT) megvalósított beruházások. Számos *belterületi járda, kerékpárút és útfelújítási, aszfaltozási, illetve burkolat-megerősítési munkálatainak költségeire* a fedezetet mind-mind az említettek igénybevétele biztosította. Szintén a leghátrányosabb helyzetű kistérségek felzárkóztatásának támogatásából valósulhatott meg a pancsoló (gyermekmedence) is a mezőberényi Kálmán fürdő fejlesztése részeként.

Szintén részben decentralizált, részben pedig központi hazai forrásokból történt meg a város szennyvízcsatorna-hálózatának fejlesztése. A hálózathoz tartozó szennyvíz-öblözetek építéséhez és a szennyvíztisztító telep bővítéséhez közel 800 millió forint támogatást nyert az önkormányzat különböző (céltámogatás, központi környezetvédelmi alap, decentralizált környezetvédelmi alap, vízgazdálkodási célú támogatás) alapokból.

Szintén hazai forrásból valósulhatott meg a Békés Megyei Területfejlesztési Tanács által társfinanszírozott 28 milliós összköltségű projekt is, ami a polgármesteri hivatal külső nyílászáróinak cseréjét tette lehetővé. A nyílászárócseré a hivatal gazdaságosabb (fenntarthatóbb) működtetése szempontjából már elengedhetetlen volt, de az épület állaga mind a homlokzati, mind pedig a belső felújítási munkálatokat időszerűvé teszi.

A *városi strand (Kálmán-fürdő)* új gyermekmedencéjének vízforgató berendezésére a város a Gazdasági és Közlekedési Minisztérium által e célra kiírt támogatásából 5 millió forintot nyert, míg a Békés Megyei Területfejlesztési Tanács területi kiegyenlítést szolgáló fejlesztési célú támogatása az említett beruházást 36,3 millió forinttal támogatta. A *Molnár Miklós Sportcsarnok* 19 millió forint költségvetésű felújításából 11,5 milliót, illetve a *Mezőberény-Bélmegyer út* megépítéséből 20 millió forintot szintén a megyei Területfejlesztési Tanács finanszírozott.

A város turisztikai vonzerejének növelését szolgálta a Nemzeti Fejlesztési Terv Regionális Operatív Programjából és az önerőből finanszírozott *Madarak háza Látogató Központ* és *Madármegfigyelő Állomás* kialakítása. A beruházás egy, a megye jelentős részét felölelő komplex beruházás – a Körösök Völgye Natúrpark létrehozásának – keretében valósulhatott meg.

Szintén pályázati forrásból készült el – a statikai problémák megelőzésére – a *Wenckheim-Fejérváry-kastély tetőszerkezetének felújítása*. A 18 millió forint összköltségű projekthez a Nemzeti Kulturális Alap biztosította a támogatást. E beruházás célja

elsősorban a további állagromlás megelőzése volt, de a kastély komplex felújítása is napirenden van, olyannyira, hogy a Norvég Alapból támogatásban is részesült, de a beruházás még nem kezdődött el. A projekt megvalósulása esetén az önkormányzat ingatlanállománya egy, a városképet alapvetően meghatározó épülettel bővülne, és egyúttal a kulturális-turisztikai funkcióbővülés is megvalósulhatna.

A közoktatási intézményeket érintő nagyberuházást az Oktatási Minisztérium által társfinanszírozott gimnázium felújítás képezte, ami az iskola és a kollégium épületének a megújulásához egyaránt hozzájárult. A minisztérium 270 millió forinttal járult hozzá majd 340 milliós összköltségvetésű projekt megvalósításához.

Az önkormányzat és intézményei az uniós előcsatlakozási alapokat, a csatlakozást követően pedig a Strukturális Alapok forrásait is felhasználták fejlesztéseikhez. Ilyen pályázati forrásból történő beruházás volt a Mezőberény–Bélmegyer Kistérségi Általános Iskola két feladatellátási helyének (Petőfi út, Luther tér) *a részleges akadálymentesítése* is, amelyek egy időben valósultak meg közel 40 millió PHARE-támogatással. A további ütemek megvalósítása pályázati források függvénye. A Családsegítő- és Gyermejköltségtérítési Szolgálat akadálymentesítése a Dél-alföldi Regionális Operatív Program keretében 12 millió forint támogatási összegből valósulhatott meg.

A konkrétan fel nem sorolt fejlesztéseken kívül szintén pályázati források szolgáltak még számos kisebb-nagyobb *vízgazdálkodási (holt-ág rekonstrukció), belvízvédelmi, turisztikai, oktatási, energiagazdálkodási, informatikai infrastruktúra-fejlesztési, foglalkoztatási és kerékpárút-építési* (Kettős Körös bal parti töltésén) projekt kivitelezésére.

A különböző pályázati forrásokból már megvalósított projekteken kívül további beruházások is folyamatban vannak. Így az Új Magyarország Fejlesztési Terv keretében nyertek támogatást a kompetencia-alapú oktatás bevezetését elősegítő tevékenységre is, ami település mindegyik nevelési-oktatási intézményét érinti. Az említett támogatás a 2009/2010-es tanévben közel 100 millió forint értékben, 100%-os támogatást biztosít az intézmények tanulói-nevelői számára a sikeres munkaerő-piaci alkalmazkodáshoz szükséges és az egész életen át tartó tanulás megalapozását szolgáló képességek fejlesztéséhez. Éppen most bonyolódik az új 40 férőhelyes bölcsőde építését lehetővé tevő kétfordulós pályázat második fordulós projektfejlesztése, miután a pályázat az első fordulót követően (90%-os támogatási intenzitás mellett) feltételes támogatásban részesült.

SWOT-analízis Mezőberény város

Erőségek:

- Kedvező megközelíthetőség: A jövőben különösen a vasúti közlekedésben várható látványos javulás, de a 47-es főút tervezett elkerülő szakaszának megépítése a közúti elérhetőséget is javítja.
- Viszonylag kedvező vállalkozási aktivitás, így a város helyi gazdasága csak részben függ egy-két nagy cég konjunkturális helyzetétől
- Jelentős újjépítésű önkormányzati bérlakás-vagyon, amit a közeljövőben tovább szeretne gyarapítani az önkormányzat
- Jelentős volumenű – bár nem kedvező összetételű – önkormányzati vagyon
- Hosszú távon kiegyensúlyozott költségvetés, alacsony önkormányzati hitelállomány
- Kiforrott projektervek a további fejlesztésekre
- Bejáratott csatornák a társadalmi konfliktusok kezelésére
- Elindított programok a fiatalok megtartására, a képzett munkaerő vonzására (bérlakás-építés)
- Informatikai infrastruktúra kiépült, az e-közigazgatás fejlesztése elindult
- Vonalas infrastruktúra is nagyrészt kiépült a belterületen
- Viszonylag jól kiépített részben kistérségi feladatokat is ellátó intézményhálózat (igazgatás, szociális ellátás, egészségügy)
- Minőségi oktatást, tehetséggondozást és felzárkózást megvalósító oktatási hálózat az óvodától a középiskoláig részben kistérségi igényekre is alapozva
- Versenyképes nyelvi (német, angol) és informatikai képzést biztosító középiskola anyanyelvi tanárokkal, jelentős számú kollégiumi férőhellyel
- Széleskörű testvérvárosi kapcsolatok, uniós és Kárpát-medencei kitekintés
- A lakosság etnikai összetételéből adódó nyitottság, a kissebbségi önkormányzatok és szervezetek (német, szlovák) intenzív kapcsolata anyanemzetükkel
- Vonzó, történelmi hagyományokat is megőrző településkép, rendezett, de folyamatos odafigyelést kívánó településközpont
- Lelkes a településért tenni akaró civilszervezetek, a Berényből elszármazottakkal való folyamatos kapcsolattartás, „lobbizás”
- Megfelelő közbiztonság

Gyengeségek:

- A befektetők vonzására alkalmas ipari ingatlan, előkészített iparterület hiánya
- Gyenge munkahelyteremtő képesség
- Erős kitettség a globális konjunktúrának és a lokális gazdaság szerkezeti problémái
- Az idegenforgalom gyenge munkahely- és értéktermelő képessége
- Hiányzó gazdasági (válság) stratégia, csak elszigetelt lépéseket látunk a problémák lokális kezelésére, a kitörési pontok definiálása hiányzik
- Az aktív népesség relatíve alacsony foglalkoztatási mutatói
- A város vonzáskörzete minimális
- A mezőgazdasági feldolgozóipar minimális jelenléte
- A feldolgozó-ipar leépülése következményeként a korábbi termelési tradíciók elvesztése, a munkakultúra erodálódása
- Szegregálódó településrészek tartós fennmaradása, az ott élők társadalmi esélyeinek romlása

Lehetőségek:

- A KBC-együtműködés előnyeinek kihasználása, pl. a jól elérhető munkahelyek, a megalakuló klaszterekbe való bekapcsolódás lehetőségén keresztül
- Erős kistérségi szintű együttműködés a Békési Többcélú Kistérségi Társuláson belül
- A több településre kiterjedő funkciók ellátása erősíti a város központi funkcióit, növeli kvalifikált munkahelyek számát
- Az ÚMFT, ezen belül a DAOP, valamint az ÚMVT, TÁMOP és KEOP forrásainak a város fejlődése érdekében történő felhasználása
- A gazdaságpolitika irányváltása: KKV-centrikus, a munkahely-teremtést és megtartást preferáló támogatási rendszerek megerősödése
- A decentralizáció felé elmozduló regionális politika, a források elosztása közelebb kerül a felhasználás helyéhez
- A város kistérségi szerepének erősítése a vasúti közlekedésben rejlő lehetőségek kihasználásával (csatlakozó buszjáratok) és a munkahelyteremtő beruházásokkal
- A mezőgazdasági termelés számára nagyobb biztonságot jelentő öntözőhálózat további kiépítése
- Az élőmunka-igényes biotermelés meghonosítása, a hozzákapcsolódó termelési és értékesítési hálózat kiépítése
- A korábban virágzó helyi feldolgozó-ipar legalább részleges újjáélesztése a válság utáni időszak gazdasági lehetőségeinek figyelembe vételével
- Az idegenforgalmi beruházások, fürdőfejlesztés, holtág-rehabilitáció

Veszélyek:

- A globális válság lokális szintű következményeinek megjelenése, a munkahelyek számának csökkenése helyben és az ingázás által elérhető távolságban
- Az EU KAP (Közös Agrárpolitika) átalakítása 2013 után, a támogatási rendszer hazánkra hátrányos reformja
- Az EU regionális és kohéziós politikájának folytatódó átalakítása, a versenyképesség elsődlegessé válása a kohéziós elvek felett
- A magyar gazdasági és pénzügy-politikai válság lokális megjelenése, elsősorban a közszolgáltatások finanszírozása, az önkormányzati gazdálkodás forrásainak szűkítésén keresztül
- A hazai regionális politika súlypontjának megváltozása: a kohéziót szolgáló források részleges áttelése a dunántúli válságtérségek irányába, valamint a főváros és a regionális centrumok kiemelt fejlesztése a kisvárosok és községek rovására
- Az önkormányzati politika átalakulása, a térségi szint erősítése, a lokális kompetenciák csökkentése révén
- A bel- és külterületi lakásállomány és a gazdasági épületek egy részének lepusztulása, elértéktelenedése
- A képzett fiatal munkaerő elvándorlása, a népesség kedvezőtlen demográfiai összetételének állandósulása a városban nyíló karrierpályák elégtelensége, a külső centrumok erősebb vonzása következtében
- Az időszakonként jelentkező visszatérő belvízvédelmi problémák súlyos vagyoni károkat okozhatnak

Városrészek helyzete

Mezőberény településszerkezete

Mezőberényt 1347-ben említik először az írott források Berény elnevezéssel. A középkori falu sok más Kárpát-medencei településhez hasonlóan a török hódoltság idején és az azt követő felszabadító háborúk során elnéptelenedett. A középkori település népessége mindössze néhány száz fő volt, etnikailag és vallásilag pedig katolikus magyarok éltek itt. Mezőberény életében is döntő változást jelentett az *1723. évi újratelepítés*, amikor is az új földesúr Harruckern János György hívására az akkori Magyar Királyság északi részéről (főként Zólyom, Kishont és Nógrád vármegyéből) *evangélikus szlovákok (tótok)* érkeztek a településre, akikhez néhány év múlva a Német-római Birodalom nyugati területeiről (elsősorban Württemberg és Hessen tartományokból) *evangélikus németek* csatlakoztak. Majd számos közeli településekről, sőt távolabbi helységekből is *református magyar családok* telepedtek le Berényben. A népesség lélekszáma gyorsan emelkedett, 1790 körül elérte a négyezret, a 48-as forradalmat és szabadságharcot követő években pedig már felül múlta a nyolc és féleztet. Az I. világháború körüli időszakban több mint 13 ezren éltek a településen. A népességszám maximumát pedig 1941-ben érte el, amikor is több mint 14,5 ezer főt írtak össze, azóta viszont folyamatos a csökkenés.

A város mai belterülete természetszerűleg egyre terebélyesedett az elmúlt századok során. A XVIII. században elsősorban az árvízmentes magasabb térszínek beépítése történt meg, ami *a mai Városközpontot és az ahhoz közeli részeket jelenti*, majd ezt követően nyugati irányban alakították ki az új utcákat. A három nemzetiség békés együttélése hatással volt a belterület szerkezetére is, mivel *az egyes nációk egymáshoz viszonyítva észak–déli irányban helyezkedtek el*, és ennek eredményeként alakultak ki az egyes településrészek napjainkig élő elnevezései (Tótvég, Németvég, Magyarvég). Ugyanakkor az egyes nemzetiségek által lakott településrészeket nem választották el merev határok, jóllehet a családi-házassági kapcsolatok alakítására a XX. közepéig többnyire meghatározó volt a nemzetiségi-vallási hovatartozás, azaz az azonos nyelvet beszélő és azonos felekezethez tartozó házastárs választása. Település-földrajzilag a halmazos és a szabályos (mérnöki tervek kialakított) utcahálózat egyaránt jellemző belterületre. Az utcák többsége észak–déli irányú, amit nyugat–keleti keresztutcák szabdalnak fel. Az első világháború bejezését követő évektől tovább bővült a belterület, főként a közlegelők felparcellázása és beépítése révén, amit a népesség lélekszámbeli gyarapodása és az új családok önálló (telekhez) házhoz jutási igénye tette szükségessé.

Mezőberényt is más nagyhatárú és népesebb alföldi településekhez hasonlóan *mezővárosként* tartjuk számon. Erdei Ferenc 1939-ben megjelent Magyar város könyvében az ún. „kismezővárosok” közé sorolta Berényt. Az akkori 14 ezret meghaladó *népesség mintegy negyede tanyán élt*, a tanyasiak mindennapi élete azonban Mezőberény esetében is szorosan kötődött a belsőséghez. A tanyasi gazdálkodási formát mindhárom berényi nemzetiségi közösség átvette. Az 1960-as évektől azonban a tiszántúli mezővárosok többségéhez hasonlóan Mezőberényben is kezdetét vette a tanyavilág felszámolása, a beköltözők számára pedig új házhelyeket kellett biztosítani belterületen. *A mezővárosi örökség napjainkig fennmaradt szembeötlő eleme a városközpont és az odavezető utak (utcák) urbánus arcúlat.* Ennek megőrzését a jelenlegi városfejlesztési dokumentumok mindegyike egyértelműen hangsúlyozza.

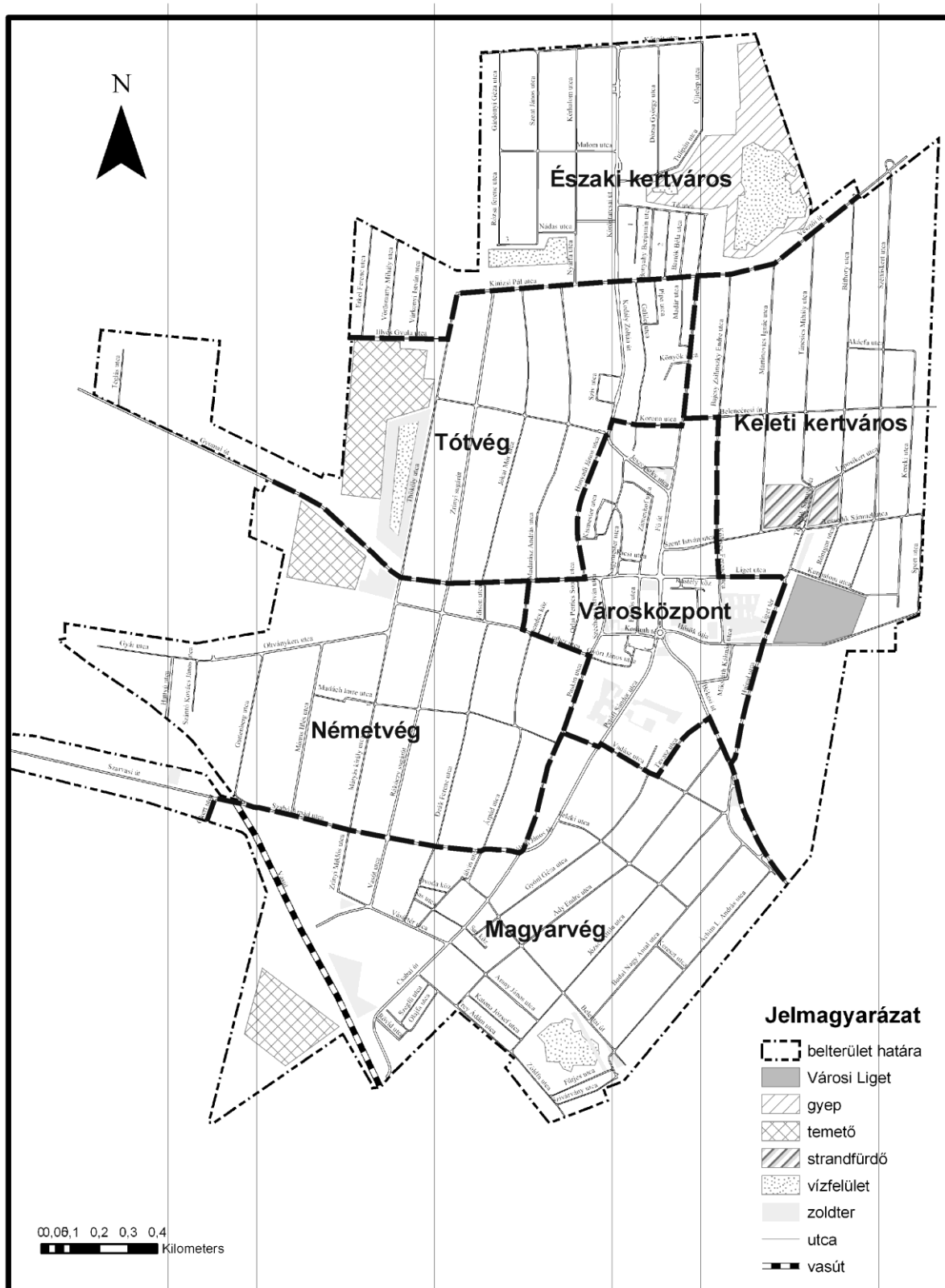
Térségünk, Közép-Békés településhálózati sajátosságaiból adódóan, – ahol egymás szomszédságában található a népes mezővárosok (Békéscsaba, Békés, Mezőberény, Gyoma, Endrőd) – rendkívül nehéz volt az egyes városokhoz, nagyközségekhez tartozó vonzásterületek határait kijelölni, főként pedig a fejlesztési forrásokat elosztani, a készülő településhálózati hierarchiában helyüket kijelölni. A hetvenes évek elején elfogadott Országos településhálózat-fejlesztési koncepció (OTK) Mezőberényt mindössze *kiemelt alsó fokú központként* kívánta fejleszteni, vonzáskörzetébe pedig egyedül Csárdaszállást sorolta. A hetvenes évek végén a tudományos kutatás segítségét kérte a kedvezőbb hierarchiaszint elérése érdekében az akkori nagyközség vezetése. A MTA Földrajztudományi Kutatóintézete Alföldi Csoportjának munkatársai Tóth József irányításával 1980-ban jelentették meg eredményeik összefoglalóját: Mezőberény, a helyét kereső kisváros címmel. A kutatásösszegzés egyebek mellett javasolta az OTK felülvizsgálatát, és Mezőberény kedvezőbb besorolását, *részleges középfokú központtá* emelését. Ez a példaértékű helyi összefogás adott lendületet annak is, hogy *az évtized végére (1989) az akkori nagyközség elnyerhette a városi címet.*

A városrészek lehatárolásának néhány kérdése

Az IVS által igényelt városrészi lehatárolásakor figyelembe veendők egyebek mellett a *történelmi gyökerek és a városrészben található funkciók* (lakó, kulturális, oktatási, turisztikai stb.) hasonlósága. Fontos feladat továbbá a városközpont kijelölése, illetve a városrészek többé-kevésbé olyan egységet testesítsenek meg, amelyek *a városfejlődés kitörési pontjai lehetnek.* Emellett érvényesülni kell néhány gyakorlati szempontnak is. Így:

- a. A város teljes belterületét érintse a lehatárolás, tehát mindegyik belterületrész valamelyik városrészhöz kell, hogy tartozzon. A városrész lehetőség szerint összefüggő legyen, enklávék nélkül.
- b. A rendezési és szerkezeti tervben foglaltakat, illetve a településszerkezet egyaránt figyelembe kellett venni.
- c. Egy-egy városrész esetében főként az *azonosságok* legyenek meghatározóak, de földrajzi közelség esetén különböző típusú, funkciójú településrészek is egy városrészhez tartozhatnak. (Ez nagymértékben függ a város fejlődési hagyományaitól, pl. különálló ipari negyeddel, lakóteleppel, munkáskolóniával vagy éppen üdülőövezettel stb. rendelkezik.)
- d. Fontos szempont még az utcák (telektömbök) szerinti lehatárolás, ugyanis a 2001. évi népszámlálási adatok alapján kell gazdasági-társadalmi elemzést készíteni az egyes városrészekről a KSH adatbázisa alapján a statisztikai hivatal munkatársai segítségével. Így a *2001. évi népszámlálási körzethatárokra* is tekintettel kell lenni, ami módosíthatja a határokat.
- e. Az egyes városrészekhez kapcsolódik az *antiszegregációs terv* elkészítése, illetve ennek előzményeként az érintett településrészen élő hátrányos helyzetű lakosság számbavétele, városrészi elhelyezkedése. A városközpont (belváros) kijelölése és a hagyományos, az egyes nemzetiséghez kötődő területfelosztás képezte a lehatárolás alapját. A végleges felosztás az elmúlt évtizedekben északi és keleti irányba bővülő belterület figyelembevételével alakult ki (9. ábra).

9. ábra: Az IVS-hez kapcsolódó városrész-lehatárolások

Forrás: saját szerkesztés

Városközpont:

A szerkezeti tervben kijelölt „városközponton” túl valamelyest nagyobb kiterjedésű az IVS által lehatárolt terület, főként kisvárosi lakóterülettel egészülve ki. *A Városközpont tömöríti az igazgatási és az egyéb (oktatási, egészségügyi) a helyben található intézményhálózat döntő többségét* (10. ábra). A Németvég központi része csaknem a kezdetektől fogva az egész településnek is központja. A Tótvég centrumát jelentő Luther tér és környéke is természetesen a Városközponthoz lett sorolva. A négy berényi templom közül három (két evangélikus a katolikus) található itt. A német evangélikus templom 1789-ben épült copf stílusban, a néhány évvel később 1797-re készült el a szlovák (tót) evangélikus templom) is, amelyik szintén hasonló stílusjegyeket visel. Mindkét épület műemléki védelem alatt áll.

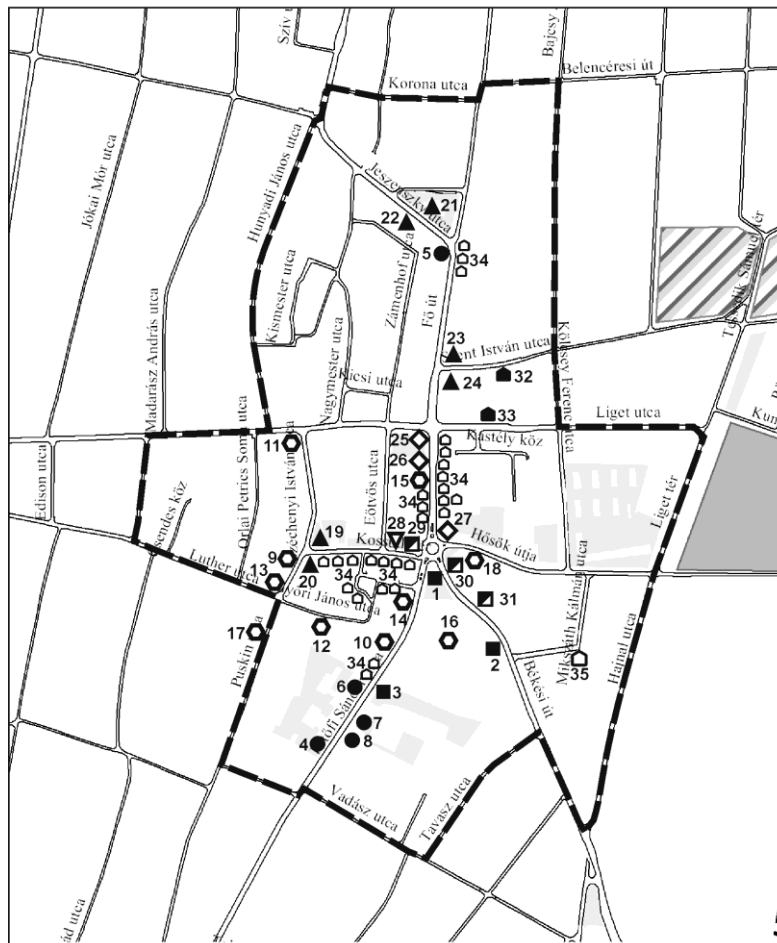
Karakteres *kisvárosi központot alakult ki a Kossuth téren és környékén*, amihez a Petőfi utca felső szakaszának és a Fő útnak a jellegzetes mezővárosi házsorai csatlakoznak, ahol magánházakat és középületeket egyaránt találunk. Az Orlai Petrics Soma Kulturális és Művelődési Központ különböző egységei egymáshoz közel a Fő úton található. A tágas Fő út és Kossuth tér a XX. század közepéig egyúttal piactérként is szolgált, a későbbiekben a közterület egy részét parkosították, zöldterületeket és parkolókat hozva létre. A legutóbbi időkben pedig a *körforgalom kialakítására*, a hozzátartozó parkosítási munkák elvégzésére került sor. A Kossuth tér mögötti Fortuna tér új épületegyüttese *az egykori kisvárosi kereskedő-szolgáltató utcának állít* emléket. Történetileg a Tótvéghez tartozó alapvetően halmazos Kismester és Nagymester utca környéke földrajzi közelsége révén a Városközpont részét képezi. A régi utcanevek túléltek több rendszerváltást, és arra utalnak, hogy a korábbi időszakban főként iparosok laktak itt. A kicsiny lélekszámú berényi zsidóközösség is itt építette fel zsinagógáját az 1880-as években, amelyet egyre romló állaga miatt (több mint másfél évtizeddel ezelőtt) le kellett bontani.

A Városközpont szerves része a több mint kétszáz éves, *Wenckheim-Fejérváry-kastély is*, amelyet főként klasszicista és copf-empire stílusjegyek jellemeznek. A kastélyhoz tartozó, több utcát érintő parkot 1945 után közterületté alakították (piac), vagy ipari területként (Faipari KTSZ) hasznosították, illetve részben házhelyként felparcellázták. A hatvanas évek közepén itt épült fel *Mezőberény első lakótelepe* (Kölcsey-lakótelep), amelyik jellegzetes ún. kisvárosi formát öltött az egyemeletes épületeivel, szépen parkosított környezetével. Mezőberényt – mivel nem szerepelt a kiemelt a települések között – elkerülte a hetvenes-nyolcvanas évek lakótelep-építési hulláma, amelyik számos kisvárosban a korábbi centrum „erőszakos modernizálást” jelentette. A hetvenes évektől azonban az akkori nagyközségben is elkezdődött a településközpont (Kossuth-tér és környékének) átalakítása. Az „emeletes házak” (kereskedelmi és szolgáltató egységek, lakások) többé-kevésbé illeszkedtek a korábbi időszakok épületegyütteseivel. Ez még inkább jellemző a nyolcvanas évek végétől emelt köz- és lakóépületekre. Az új piactér és vásárcsarnok is központban kapott helyett új utcanyitás eredményeként.

Összességében elmondható, a kisváros élhető, a különböző korok építészeti emlékeit, stílusait többnyire jól ötvöző településközpontot alakított ki. Ennek folyamatos megújítása, fejlesztése azonban elengedhetetlen. Az egyik legfontosabb feladat a kastély teljes körű felújítása, udvarának parkosítása, a Városközpont térburkolatának legalább részleges rekonstrukciója, az itt található közintézmények folyamatos felújítása, karbantartása. (A kastély mögötti telken az uniós irányelveknek megfelelő játszótér készült el nemrégiben.) A többnyire magántulajdonban levő foghíjak (üres telkek, romházak) beépítése is sürgős intézkedést igényelne városképi szempontból, jóllehet ez esetben az önkormányzat az eszközei korlátozottak. A Városközpontban élő népesség korösszetétele és foglalkoztatottsága nem mutat lényeges eltérést a település átlagtól. Főként a felsőfokú végzettségűek magasabb aránya és a lakások jobb komfortfokozata szembetűnő.

10. ábra: A Városközpont intézményei és fontosabb kereskedelmi-szolgáltatói egységei (2009)

Közigazgatás, rendőrség

- 1. Polgármesteri Hivatal
- 2. Közszolgáltató
- 3. Rendőrség

Oktatás, nevelés

- 4. Általános iskola
- 5. Általános iskola
- 6. Petőfi Sándor Gimnázium
- 7. Diákotthon
- 8. Diákotthon

Egészségügy-szociális ellátás

- 9. Orvosi rendelő
- 10. Orvosi rendelő
- 11. Orvosi rendelő
- 12. Orvosi rendelő
- 13. Gyógyszertár
- 14. Gyógyszertár
- 15. Gyógyszertár
- 16. Idősek Otthona (bentlakásos)
- 17. Idősek Otthona (bentlakásos)
- 18. Idősek Otthona (nappali ellátás)

Egyházi intézmények

- 19. I. kerületi evangélikus templom
- 20. I. kerületi evangélikus parókia
- 21. II. kerületi evangélikus templom
- 22. II. kerületi evangélikus parókia
- 23. római katolikus templom
- 24. római katolikus plébánia

Művelődési intézmény

- 25. OPSKK művelődési ház
- 26. OPSKK könyvtár
- 27. OPSKK helytörténeti gyűjtemény

28. Posta

Pénzüintézetek

- 29. OTP
- 30. K&H Bank
- 31. Takarékszövetkezet

Kereskedelmi egységek (üzletek)

- 32. Piacrér
- 33. Piacsarnok
- 34. üzletsor
- 35. Bevásárlóközpont

Forrás: saját szerkesztés

Tótvég

A szlovákok lakta régi településrész nagyobbik részét fogja össze. (Elhelyezkedéséből adódóan e településrész hagyományos centruma, a Luther tér és környéke a Városközpont része.) Az észak–déli irányú utcákat a Jeszenszky utca (régiben Tótgát) keresztezi, amelyik a templomot és a Tót temetőt köti össze. A Jeszenszky utca egykori iskolaépületében (Adorján-iskola), amelyet 1990 után kapott vissza az evangélikus egyházközség, gyülekezeti házat, egyházi fenntartású napközi otthont alakítottak ki idősek számára, és itt kapott helyet a helyi szlovák kisebbségi önkormányzat és a Mezőberényi Szlovákok Szervezete is. Az utcanevek közül kettő (Madarász és Jeszenszky) szorosan kapcsolódik a helyi szlovákság történetéhez. A Kodály úti is óvodában (régiben Tót óvoda) pedig a gyerekek játékos formában sajátíthatják el a szlovák nyelv alapjait is. Az egyre gyorsuló asszimiláció ellenére e településrészen is legalább néhány intézmény segíti a szlovák nyelv és kultúra fennmaradását, ápolását.

A városrész kellemes lakókörnyezetet biztosít az itt élőknek, kertvárosias és kisvárosias beépítettség egyaránt jellemző. Többnyire tágas porták alkotják az utcákat, amelyek közül néhány (Madarász, Jókai, Hunyadi) még emlékeztet az *újratelepítést követő évek település-alaprajzi elrendezésére*, és néhány régi építésű lakóházat is találunk, amelyek helyi védelem alatt állnak. Más utcákat (Zrínyi sugár, Thököly, Kodály út) azonban már mérnöki tervek alapján jelölték ki. Több helyen a szélesebb utcákat kisebb közök, keskeny utcácskák (Könyök, Madár, Pipa, Szív) tagolják. A városrészhez kapcsolódik közelsége miatt a *Gyomai út külső részén levő gyártelep* (egykor MEZŐGÉP), amelyik a rendszerváltást, illetve a privatizációt követően is bár a korábbinál kisebb létszámmal, de hasonló profillal tevékenykedik Csaba-Berényi Gépgyártó Kft. néven. Továbbá e településrészhez kapcsolódik még a Gyomai út jobboldali külső részének lakóházas övezete is a Téglás utcával együtt. A 46. sz. főút menté az *ipartelep bővítésére* is alkalmas lehet, amennyiben erre igény mutatkozna. A Tótvéghez kapcsolódik a *két evangélikus temető* (Tót temető teljes egésze és a Német temető nagyobbik fele). Mindkét temető rész egyházi tulajdonban van, és önálló kápolnával rendelkezik. Rendszerben tartásukra mindkét gyülekezet gondot fordít, de szükséges lenne egy átfogóbb területrendezés is. A Thököly úttal párhuzamos *Hosszú-tó* (vályogvető gödrök) sport és idegenforgalmi célú hasznosítását is tervezi az önkormányzat, ami azért támogatandó, mert az említett objektum partján üzemel a város egyik jelentős vendéglátóhelye a Tópart vendéglő, amihez panzió is társul. A városrész demográfiai mutatói a városi átlaghoz közelítenek, az itt élők foglalkoztatottsága viszont kedvezőbb.

Németvég

A kisváros középső részét jelentő Németvég centruma egyúttal az egész település centrumává is vált az elmúlt másfél évszázad alatt. Emellett a református templom környékén a magyarvégi határ kijelölése is kompromisszumot igényelt. A Puskin utca és a Kálvin tér is a már említett népszámlálási körzethatár miatt megosztásra került a Németvég és Magyarvég között. Az így *lehatárolt Németvég további két egységre különíthető el*. A *nagyobbik a hagyományos Németvéghez tartozó utcák* (Puskin páratlan oldala, Deák, Rákóczi sugárút, Mátyás király), amelyeket a nyugat–keleti irányú kisvárosias házsorairól ismert Luther utca (Németgát) és a Madách utca fogja össze. Az utóbbi évtizedek nagyarányú építkezései ellenére is igen sok lakóházat őriztek meg (korszerűsítve ugyan) a korábbi időszakokból. Az ún. *szárazbejárós paraszt-polgári házak* éppúgy jellemzők, mint a hagyományos „hosszú” parasztházak a hozzá tartozó keresztépületekkel. Mindkét háztípushoz többnyire nagyméretű telkek párosulnak. Nyomaiban fennmaradtak még a

németek által közkedvelt utcai hársfasorok (Deák u. Puskin u.). A berényi németiséghez kapcsolódó egyházi-kulturális intézmények (az ismert okok miatt) a Városközpontoz tartoznak. Ugyanakkor két *bennlakásos idősothton* (az egyik önkormányzati és a református) is itt e településrészben található. Több önkormányzati bérlakással rendelkezik e településrész. Ezeket a lakóházakat az ötvenes években, sőt már korábban is „sváb kulákházként” államosították, a többgenerációs épületeket pedig kisebb lakóegységekre tagolták. Az említett házak egyik részét értékesítették, a lakók megvásárolhatták az általuk használt lakrészeket, míg néhány továbbra is önkormányzati tulajdont képez.

A peremrészek természetszerűleg később a XIX. század második felétől folyamatosan épültek be, legutoljára a hatvanas-hetvenes évektől az Oltványkert utca külső része. Emellett *nagyobb ipari területeket* is találunk, mindenekelőtt az egykori Szövőgyár (PATEX) gyártelepe érdemel említést a vasút mellett, illetve a Gyomai úton az egykori Vas- és Fémipari KTSZ üzemcsarnokai is, ahol különböző profilú kis- és középvállalkozások működnek. A rendszerváltást követően más hazai textilgyárakhoz hasonlóan a berényit is felszámolták, területén több vállalkozás talált telephelyet. Közülük is a legnagyobb a közel négyszáz főt foglalkoztató kábel-összeszerelő *Axe-Tronic Kft.* A gépkocsigyártáshoz kapcsolódó üzem azonban a jelenlegi gazdasági válság miatt került nehéz helyzetbe, létszám-leépítésre kényszerült. A Németvéghez kapcsolódik még a vele szomszédos külterület két téglagyára közülük az egyik működő és a piaci versenyben is helytálló Berényi Téglaiipari Kft., míg másik gyár már évtizedekkel ezelőtt megszüntette termelését, csak egykori épületeinek egy része maradt meg. Itt a régi üzemcsarnokokban egy vasipari és egy hulladék-feldolgozó vállalkozás működik, az utóbbi építési-bontási anyagokat dolgoz fel, tesz alkalmassá útépítési célokra. *Az elavult infrastruktúra és az épületek állaga miatt e barnamezős területet is megújulást kíván.*

A Németvég egyrészt kellemes lakóövezet, másrészt a peremterületein elterülő „ipari övezet” barna és zöldmezős beruházásokra is alkalmas. A Tótvéghez hasonlóan e városrészhez is *három* (német evangélikus, római katolikus és zsidó) *felekezeti temető* tartozik, amelyek részleges rendezést igényelnek. A peremrész új építési telkek kialakítására is alkalmas, azonban a jelenlegi gazdasági helyzetben ezekre alig mutatkozik igény. A Németvégen élők demográfiai mutatói a városi átlagnál rosszabbak, itt legmagasabb a 60 éven felüliek aránya. A felsőfokú végzettségűek részaránya ugyanakkor a Városközpont után itt a legjobb.

Magyarvég

Sokszínnú városrész, amihez *a „történelmi” Magyarvég, valamint a hozzá szervesen illeszkedő keleti új osztás és a vasút menti peremterületek tartoznak, a vasúton túli köztemetővel együtt.* A régi Magyarvéget a Csabai út és a Petőfi utca alsó része osztja ketté, és a református templom környékén alakult ki a központja. A Kálvin teret és környékét a Szerkezeti terv olyan „vegyes területként”, tartja számon, amelyik központi funkciókkal is rendelkezik. Ez ugyan a városközponttól valamelyest távolabb van, *a szociális ellátásban azonban jelentős szerepet tölt be.* E komplexum részei a Németvéghez tartozó Református Idősek Otthona, illetve a Magyarvéghez sorolt Református Napközi Otthon a gyülekezeti házzal együtt, valamint sérült fiatalok nevelést-foglalkoztatását célul tűző Mécses Egyesület épületei. A történelmi Magyarvég a XVIII. századtól épült be folyamatosan. A tőle keletre eső házsorokat (a József Attila utca páros oldala, illetve a másik két utca) a húszas-harmincas évektől emelték. A peremterületek közül a Vásárteret a hatvanas évektől parcellázták fel. A lakóházak mellett itt régebbi ipari épületek (két malom) is találhatóak, továbbá két tüzelő- és építőanyag-kereskedés is itt keresett telephelyet. (A város harmadik építőanyag-kereskedése szintén itt e településrészben, de távolabb alakította ki telephelyét FATESCO).

Az egykori Vásártér vasúthoz közeli részén új vállalkozás (Német pékség) nyitotta meg kapuit, de további (beruházóra) váró üres telek is rendelkezésre áll. A közvetlenül a vasútállomás mellett fekvő köztér is sürgős rendezést igényelne, ha ugyanis valaki vonattal érkezik a városba, azonnal szembeütnék e jobb sorsra érdemes közterület elhagyatottsága.

A Magyarvég peremi részeihez kapcsolódik még az egykori Párizsrész az egykori Londonrésszel együtt. A XX. század közepéig az előbbi a cigánycsaládoknak, az utóbbi pedig főként a különböző időpontokban nehéz élethelyzetbe került különböző etnikumú berényi családoknak szolgált átmenti vagy végleges lakóhelyül. A hatvanas–hetvenes években *mindkét telep házainak többségét újjáépítették*, illetve lakóinak más településrészben sokkal kedvezőbb lakhatási feltételeket teremtettek. A kilátástalan életfeltételek között élő népesség azonban főként az elmúlt két évtizedben részben újratermelődött, ezért a két említett településperemi részt *a társadalmi és szociális mutatók alapján szegregátunként tartják számon*. Az antiszegregációs feladatok megoldása mellett, e településrész ipartelep létesítésére is alkalmas lehet, forgalmi helyzete ugyanis kedvező. A vasútállomás mellett az új 47. sz. főút, valamint a régi főút (most 470. sz.), illetve az említett főútból kiágazó, a közeljövőben építendő elkerülő szakasz is érinti, így munkahely-teremtető beruházásokra mindenképpen alkalmassá válik. A település egyetlen minden igényt kielégítő benzinkútja is itt (a Békési út mellett) üzemel. *A református templom felújítása* is egyre inkább szükségessé válik, ha ez megvalósul a Kálvin tér környéke nemcsak a településrész, hanem az egész város kedves színfoltja lesz. *A Köztemető is folyamatos rendezést, bővítést igényel*, már csak azért is, mivel a létesítendő elkerülő út és a vasúti aluljáró miatt megközelíthetősége változik. A vasúthoz közeli területekről át kell helyezni, illetve bővíteni kell a parkolót a távolabbi főbejárat irányába. Évek óta tervezik, hogy igény szerint ún. amerikai típusú, összefüggő pázsittal borított sírkertet alakítsanak ki az egyik temetőrészben.

Északi kertváros

Mezőberény legfiatalabb része, az elmúlt közel egy évszázad alatt épült be folyamatosan. Az I. világháború idején ugyanis a mai Kinizsi utca jelezte az északi belterületi határt, azon túl mindössze csak a régi Tót temető terült el. Az első utcák a Köröstarcsára vezető út két oldalán (Szent János, Kérhalom, illetve Dózsa utca) épültek. Ezt az északi községrészt nevezték el még a két világháború közötti időszakban *Újtelepnek*, amihez a negyvenes évek elejétől az *ONCSA-telep (Újtelep u.)* házai illeszkedtek. A hatvanas évek második felében a helyi cigánytelep (Párizsrész) felszámolásakor épültek a Gárdonyi és a Rózsa utca házai. A hetvenes évek legelején készültek el a Kinizsi utcai temető helyén kialakított új utcák házai, míg a Köröstarcsai út két oldalán elterülő legelő beépítésére a hetvenes évek elejétől került sor. Végül hetvenes évek elejétől-közepétől a Thököly úttól északra mértek ki új telkeket. Legutóbb pedig a *Vésztfő úti bérlakások* készültek el. Intézmény alig található itt.

A Kinizsi utcai óvoda (egykori Klebelsberg iskola épülete) *a hátrányos helyzetű gyermekek felzárkóztatásában* ért kimagasló eredményeket. A Kérhalom utcai *cigány közösségi ház* anyagi okok (a fenntartási költségek hiánya) miatt bezárásra kényszerül. A településrész fekvése kedvező, a 47. sz. főút halad rajta keresztül, és a tervezett elkerülő út is érinti, így ipari terület kialakítására, munkahelyteremtő beruházók létesítésére is alkalmas. Kertvárosi és falusias részek egyaránt jellemzik a városrészt. Összesített mutatói – a demográfiaiit kivéve – a városrészek közül a legkedvezőtlenebbek, és ez a megállapítás érvényes az infrastruktúra kiépítettsége is. A város legnagyobb kiterjedésű és népességű szegregátuma is itt alakult ki, mintegy újratermelődött a korábbi kilátástalan élethelyzet. Az élet- és lakásviszonyokban megnyilvánuló elesettség felszámolása, mérséklése elengedhetetlen, így ún. kiemelt antiszegregációs területként tartja nyilván az IVS.

Keleti kertváros

Az Északi kertvároshoz hasonlóan e településrész is relatíve fiatal, utcái nyugat–keleti irányban fiatalodnak. A nyugati oldala még XIX. század második felében épült be. Döntő változást azonban az I. világháború utáni parcellázások jelentették, amikor is a Martinovics utca páratlan oldalától a régi Szénáskert utcáig osztották ki a telkeket. Itt épültek fel az ún. Tisztviselő-telep (Liget tér páratlan oldala, Röntgen u.) házai is. Az ötvenes évek végétől a Városközpont-hoz sorolt kastélykert egy része, a hatvanas évek végétől pedig a Szénáskert utca mintegy kétharmada került beépítésre, kis részben az akkori antiszegregációs program keretében kaptak egyebek mellett telket és önálló házépítési lehetőséget az egykori Londonrészen és Párizsrészen élő családok. A nyolcvanas években egyebek mellett az újonnan kialakított Kereki utca sorsházai készültek el, majd a Kunhalom utcai telkek kimérésére került sor, végül a Sport utcai önkormányzati bérlakás együttes zárja beépítés sorrendjét.

Összességében *kertvárosias és falusias lakóövezet* egyaránt jellemző e városrészre. A településrész sajátossága, hogy a városi zöldterületek nagyobb része itt található. A Városközponttól néhány percre alakították ki közel száz évvel ezelőtt a mai *Városi liget* elődjét, az akkori Községi ligetet, amelyet nem rég újítottak fel uniós pályázat segítségével, és így a *tavaszi-nyári városi rendezvények* méltó helyszínévé vált. A ligettől nem messze nyitotta meg kapuit mintegy nyolcvan évvel ezelőtt a strand (Kálmán-fürdő). Ugyancsak ide koncentrálódik a helyi sportélet is (sportpálya és létesítményei). Hajnal utca bal oldalán pedig jelenleg kihasználatlan ipari terület, a volt Faipari Szövetkezet épületei foglalnak helyet, köztük egy régebbi malomépület a volt szolgálati lakásokkal (Winter-malom). Az itt élő népesség demográfiai összetétele, életviszonyai megfelelnek a városi átlagnak. Az elkövetkezendő évek fejlesztései a *zöldterületeket* veszik célba. Így a Kálmán-fürdő bővítése, korszerűsítése, valamint a sport (sportpálya-rekonstrukció) és természetvédelmi (Városi liget) beruházások a legjelentősebbek. Ugyanakkor az új ipari terület kijelölése és régi üzemek hasznosítása is e városrészt érinti. De elengedhetetlen a sport- és más tömegrendezvények színvonalas lebonyolítása érdekében is a korszerű *parkolók* kiépítése a liget és a sportpálya környékén, és a Kálmán-fürdő szomszédságában is ugyancsak parkolási gondok jelentkeznek a nyári időszakban.

Külterület

Az 1960/70-es évektől a *tanyafelszámolás* eredményeként a külterületnek, mint lakóhelynek a jelentősége fokozatosan csökken. Az itt élők lélekszáma napjainkban már nem éri el a négyszázat, korösszetétele azonban többé-kevésbé megfelel az átlagos városi mutatóknak. Eltérés leginkább az itt lakók alacsonyabb foglalkoztatási mutatóiban és alacsonyabb iskolai végzettségében jelentkezik, főként pedig a lakások alacsony komfortfokozata szembetűnő. A településfejlesztés szempontjából a külterület esetében is érinteni kell néhány megoldásra váró problémakört.

A mezőgazdaság szocialista átszervezése eredményként kialakult mezőgazdasági telephelyek, a volt *tsz-majorok, állami gazdasági központok* (Kettőskút, Rákóczi-major, Wagner-tanya, Blanka-major, Braun-tanya, Rókás) többségét privatizálták, és jelenleg is mezőgazdasági célokra hasznosítják, akár önálló tulajdonként, akár egyéb más társas vállalkozási formában, de akadnak még újrahasznosításra váró épületegyüttesek is. A *Csabai úti* ipartelep további kiépítése, bővítése is érinthetné a külterület fejlesztését.

A *gazdálkodók* (mezőgazdasági vállalkozók, őstermelők) *külterületi telephely-létesítése* (tanya a hozzátartozó gazdasági épületekkel) részben megoldatlan, főként az infrastruktúra hiánya miatt. Belterületen ugyanis az uniós követelményekhez alkalmazkodva az önkormányzat kénytelen szabályozni, korlátozni az állattartást, főként annak nagytömegű árutermelő formáját. A legnépesebb külterületi lakott hely az *Ókert*, közvetlen a város belterületéhez kapcsolódva. E határrész infrastruktúrája (víz, villany, szilárdburkolatú út) részben kiépült. Megfontolandó, hogy kellő nagyságú gazdasági udvarral rendelkező, újonnan épülő *árutermelő tanyák* is itt kaphatnának helyet, vagy részben a *Szarvasi út* és a *Vésztői út* is alkalmas lehetne e célra. (A jelenlegi gazdasági helyzetben azonban a gazdák döntő többsége képtelen vállalni a tanyaépítés költségeit, noha gazdasága fejlesztéséhez ez elengedhetetlen lenne. A korszerű tanyák, külterületi gazdasági központok kialakítását a pénzhiány mellett az állami építési szabályozás is nehezíti, ez azonban központi törvényhozási, illetve rendeletalkotási beavatkozást igényelne.)

A másik külterületi hely, amelyik említést érdemel, és a fejlesztési területek között szerepel, a *Laposikert*. E korábban zártkertként, illetve részben szőlős- és gyümölcsöskertként számon tartott, a belterület keleti oldalához közeli, mintegy 260 hektárnyi kertség, amelyet a tulajdoni viszonyok több mint 2 ezer parcellára osztanak fel. A kertek mintegy harmadához különböző állagú és alapterületű hétvégi ház, téliesített lak vagy „kunyhó” is tartozik. A tulajdonosok egy része békéscsabai lakos, főként nyugdíjas, aki a nyári hónapokban hosszabb-rövidebb ideig életvitelszerűen itt él. A nyári huzamosabb kinn tartózkodás a berényiek egy kisebb részére is jellemző tevékenység. Ugyanakkor új jelenség az elmúlt években, hogy a helyi társadalomból kiszorult, munkanélküli, főként egyedülálló személyek közül is többen itt rendezkednek be életük folytatására, egy-egy házikót vásárolva vagy bérelve maguknak. Az önkormányzati felmérések szerint számuk 15–20 körül alakul. A Laposikert alapinfrastruktúrája (villany, szilárdburkolatú út) a tulajdonok összefogásával (villany), illetve önkormányzati támogatással is (szilárd burkolatú út) részben kiépült. A vizet a tulajdonosok saját fűrt kútjaikból nyerik. További feladat *az infrastrukturális fejlesztések folytatása (út, villany esetleg víz)*.

A *Boldisháti-holtág*, mint üdülő övezetnek a kiépítése hosszú évek óta tart, de csak az utóbbi időben vett nagyobb lendületet. Az önkormányzat üdülőtellek értékesítésével segíti e folyamatot, az infrastruktúra kiépítése is folyamatban van. A hétvégi telkek, házak birtoklása, építése főként a hetvenes–nyolcvanas években volt jellemző, és az elmúlt években a piac inkább a kínálati volt, mint keresleti, mégis a jövőre gondolva az idegenforgalom fejlődése szempontjából hasznos az a *Kettős-Köröshöz* kapcsolódó „üdülőövezet” kiépítése, fejlesztése. Ugyancsak a *Kettős-Köröshöz* kapcsolódik a Bélmegyér fele vezető közút és a folyón átívelő közúti híd felújítása, karbantartása. A *folyó egyéb irányú* (hajózás, öntözés, turisztikai) *további hasznosítása* is megfontolandó. Külön színfoltot jelent a Kettős-Körös mellett, az egykori szivattyútelepen kialakított *Bodoki Károly Vízügyi Múzeum*, amelyik a XIX. század második felétől a Körösök vidékén végzett ármentesítő munkálatoknak állít emléket.

SWOT-analízis városrészek

Erősségek:

- Az egyes városrészek fejlettségi-infrastrukturális mutatói között nincsenek jelentős különbségek, kivéve a városrészeken belüli speciális helyzetben levő szegregátumokat, amelyek felszámolását (rendezését) pályázati források segítségével kívánja megoldani az önkormányzat
- A Városközpont részben intézményhálózatában, részben pedig építészetiileg is valódi kisvárosi centrummá vált
- A hagyományos településszerkezet és utcakép a XX. századi nagy gazdasági-politikai változások ellenére is több településrészben, utcaszakaszon fennmaradt, ami az egyes városrészeknek sajátos karaktert ad
- Gondozott kisvárosi lakótelep, tömbházak

Gyengeségek:

- Több településrészben a gyalogjárdák kiépítettsége alacsony, pontosabban számos utcának csak az egyik oldalán elfogadható állagú a járda
- A Városközpontban hosszú évek óta számos romház, beépítetlen telek rontja a városképet
- A belvízelvezető-rendszer egyes településrészekén képtelen ellátni feladatát

Lehetőségek:

- Az elkerülő út megépítésével a Városközpont és több településrész átmenő forgalma csökkenhet, élhetőbbé válhatnak ezek a terek
- A zöldterületek, parkok, utcák további felújítása, őshonos fák és cserjék ültetése, más évek óta tartó önkormányzati és civil városszépítészeti tevékenység folytatása még vonzóbb településképet eredményezhet
- A városperemi fejlesztések, új ipari területek (ipari park) kialakítása növelheti a gazdasági aktivitást és a foglalkoztatottságot
- A balesetveszélyes útkereszteződések feloldása, további kerékpárutak építése, az intézmények és a szolgáltatóegységekhez kapcsolódó parkolók kiépítése tovább erősítheti a kisváros vonzerejét

Veszélyek:

- Az általános gazdasági helyzet a helyi ingatlanpiac pangását eredményezi, ami az épületek, lakóházak egy részének tönkremenetelét, az általános városkép romlását előrevetítheti
- A szegregátumok legalább részleges fejlesztési feladatainak elmaradása is hasonlóképpen a településkép romlását eredményezheti

Hosszú távú jövőkép

Más hazai kis- és középvárosok célkitűzéséhez hasonlóan Mezőberény is váljon olyan lakható várossá, amelyik vonzó környezetet teremt mind a helyben élők, mind pedig a várost felkeresők számára. Ezzel együtt erősödjön a város eltartó- és versenyképessége is. Ez utóbbi eléréséhez az infrastruktúra további fejlesztése, új befektetések idevonzása, a jelenlegi munkahelyek minél nagyobb arányú megőrzése és a válság által kiváltott foglalkoztatási gondok mérséklése egyaránt szükséges. A helyi népesség tudásszintjének emelése természetesen hozzájárulhat a foglalkoztatási gondok enyhítéshez. Jóllehet Mezőberény nem kistérségi központ, mégis részben az intézményi ellátás, részben pedig a foglalkoztatás terén térségi feladatokat is elláthat, térségi szerepet is felvállalhat.

Célpiramis – A jövőbeli fejlesztési irányok meghatározása

Átfogó cél:

Mezőberény a Közép-békési centrumtérség tagjaival partnerségben a helyi és részben kistérségi szerepkörének erősítésével „lakható várossá” váljon.

Középtávú városi célok:

- 1. A helyi gazdaság versenyképességének erősítése a jelenlegi munkahelyek megőrzésével és a válság miatt megszűnők helyett újak kialakításával. A helyi foglalkoztatottsági szint emelése részben az idegenforgalomhoz kötődő fejlesztések megvalósításával, új helyi képzési-átképzési formák meghonosításával, a helyben és környékben élő aktív korúak képzettségi szintjének emelésével.*

Indikátorok:

- Új ipari területek kialakítása, (ipari park), illetve felújított régi telephelyek rehabilitációja, újbóli használatbavétele
- A Kálmán fürdő fejlesztése, bővítése
- A város táj- és természetvédelmi feladatainak további magas szintű megoldása
  - A Boldisháti-holtág kiépítése, idegenforgalmi hasznosítása
  - A Hosszú-tó rehabilitációja
- Új képzési-átképzési formák helyi meghonosítása

Akcióterületek:

- Békési út melletti tartalékterület
- Strandfürdő és szűkebb környéke
- Holtág mellett kialakított fejlesztési terület
- Hosszú-tó és környéke

- 2. A város kedvező közlekedés-földrajzi helyzetéből adódó lehetőségek kihasználása, a város kistérségi szerepének e területen történő erősítése, az ebből fakadó feladatok megoldása*

Indikátorok:

Elkerülő út megépítése (46 és 47. sz. főutak közötti kapcsolat megteremtése a belterület kikerülésével)

A vasúti felüljáró megépítése a belterületi határon

A Budapestre induló, illetve az onnan érkező intercity vonatok és a vasútállomással nem rendelkező szomszédos települések összeköttetése rendszeres autóbuszjáratokkal, a járatokhoz kapcsolódó megállóhelyek korszerűsítése, a vasútállomás környékének rendbehozatala.

A belterületi forgalmi akadályok, balesetveszélyes kereszteződések feloldása

A kerékpárutak további kiépítése

Akcióterületek:

A Magyarvéghez közeli külterület,
az új 47. sz. főút és a vasútvonal menti területek, valamint
a vasútállomás környéke

3. A településkép javítása, a helyi-térségi intézményhálózat fejlesztése, felújítása, a helyi infrastruktúra további bővítése, színvonalának emelése

Indikátorok:

Az újonnan megépített és felújított járdák hossza, a felújított szilárdburkolatú utak hossza

A korszerű, igényes térburkolattal ellátott területek nagysága

Korszerű autóbuszvárók száma

Az új és felújított szociális, oktatási, művelődési, sport és egyéb intézmények száma, illetve az intézmények korszerűsített férőhelyeinek száma

A helyi védettséget élvező épületek folyamatos felújítása (Wenkheim–Fejérváry-kastély, református templom)

4. Élhetőbb környezeti és lakhatási feltételek megteremtése az ún. szegregátumokban, és a bérlakásépítés folytatása a Városközpontban és más városrészekben

Indikátorok:

A szegregátumokban még meglévő veszélyes és a modern lakhatásra alkalmatlan építmények felszámolása (lebontott épületek száma, jobb lakáskörülmények közé került családok száma)

a felújított és újonnan épített lakások, bérlakások száma

a kulturált közterületek nagysága

Városrészi célok:

Városközpont

A Városközpont intézményei, ellátórendszere és különféle kereskedelmi-szolgáltatási egységei az egész település és részben a kistérség lakossága számára is nyújtsanak színvonalas uniós szintű ellátást. A településképet alapvetően meghatározó központi tér (Kossuth tér és környéke) más településrészekkel együtt válják idegenforgalmi vonzerővé.

- *A Városközpont járdáinak, közlekedő tereinek új igényes térburkolása*
- *A művelődési ház és a könyvtár komplex felújítása, fűtőkorszerűsítése*
- *Az iskolák (gimnázium és általános iskola) és a hozzátartozó intézmények (kollégiumok, konyha) komplex felújítása, bővítése, fűtésrendszerének korszerűsítése*
- *A polgármesteri hivatal (városháza) bővítése, komplex felújítása, fűtőkorszerűsítése*
- *A Wenckheim–Fejérváry-kastély teljes felújítása, funkciójának bővítése, kastély belső udvarának rendezése*

- *Új parkolók kialakítása*
- *A központi autóbusz-állomás felújítása*
- *Az önkormányzati bérlakásépítés folytatása*
- *A helyi mentőállomás kialakítása*
- *A középiskolai kollégium felújítása során minőségi idegenforgalmi szálláshelyek létrehozása*

Tótvég

A városrész az itt lévő intézmények és a lakossági infrastruktúra további fejlesztésével, a közterek kiépítésével, a hagyományos építészeti emlékek (lakóházak, utcakép) megőrzésével és az életminőség javításával váljon vonzó lakóövezetté.

- *A Hosszú-tó komplex rehabilitációja*
- *A Thököly út szélesítése, felújítása*
- *Kerékpárút megépítése a Körösig (ennek a Vésztői úti belterületi szakasza kapcsolódik a településrészhez)*
- *A Kodály utcai óvoda felújítása*
- *Járdaépítés- és felújítás több utcában*
- *Az autóbuszvárók korszerűsítése*
- *A népi építészeti emlékek (lakóházak) felújítása*

Németvég

A városrész az itt lévő intézmények és a lakossági infrastruktúra további fejlesztésével, a közterek kiépítésével, a hagyományos építészeti emlékek (lakóházak, utcakép) megőrzésével és az életminőség javításával váljon vonzó lakóövezetté.

- *A 40 férőhelyes új bölcsőde felépítése*
- *A Mátyás király utca szélesítése, felújítása*
- *A Vasút utca szélesítése és felújítása*
- *A járdaépítés és felújítás több utcában*
- *A balesetveszélyes közlekedési csomópontok biztonságosabbá tétele (Rákóczi sugárút – Gyomai út sarok)*
- *Az autóbuszvárók korszerűsítése*
- *A népi építészeti emlékek, illetve a városkép alakítása szempontjából meghatározó lakóházak felújítása*

Magyarvég

E sokszínű városrész az infrastruktúra és az itt lévő intézményhálózat fejlesztésével, a közlekedéshálózat-fejlesztési feladatok megoldásával váljon vonzó lakóövezetté, amihez az életminőség javítása és az antiszegregációs program sikeres megvalósulása is hozzájárulhat.

- *A Kálvin utcai óvoda felújítása*
- *A Vasút utca szélesítése, felújítása*
- *Járdaépítés és felújítás több utcában*
- *A belvízelvezető rendszer kiépítése*
- *A balesetveszélyes közlekedési csomópontok biztonságosabbá tétele*

- *A vasútállomás környékének rendbehozatala*
- *Az autóbuszvárók korszerűsítése*
- *A vasúti felüljárókhöz, illetve az elkerülő utakhoz kapcsolódó térrendezés (bekötő utak, útszakaszok, parkosítás stb.)*
- *Az antiszegregációs program keretében végzendő lakásfelújítás, komfortosítás (volt „London”)*
- *A népi építészeti emlékek (lakóházak) felújítása*
- *A köztemető és környékének rendezése*

Északi kertváros

E szintén sokszínű és eltérő fejlettségű tereket összefogó településrész a lakossági infrastruktúra és a köztér fejlesztésével, valamint az antiszegregációs feladatok megoldásával válnon vonzó lakóövezetté. E mellett a városrészhez kapcsolódó közlekedési és a környezetvédelmi kihívások rendezésével, új zöldmezős beruházásokra alkalmas területek kialakításával új munkahelyek teremtése is fontos célkitűzés.

- *A városközponttól a Körösig kiépítendő kerékpárút (Vésztői úti belterületi szakasza)*
- *A Thököly út szélesítése, felújítása*
- *A belvízelvezető-rendszer kiépítése*
- *A balesetveszélyes közlekedési csomópontok biztonságosabbá tétele (Köröstarcsai út – Kinizsi út sarok)*
- *A Kinizsi utcai óvodai felújítása*
- *Járdaépítés és felújítás több utcában*
- *A Rózsa és a Gárdonyi utcai lakásokhoz korszerű házi szennyvíztárolók kiépítése*
- *Az autóbuszvárók korszerűsítése*
- *Az antiszegregációs program keretében végzendő lakásfelújítás (Gárdonyi, Rózsa, Szent János u.) I. szegregációs terület*
- *Zöldmezős beruházásra alkalmas telephely kialakítása a Köröstarcsai út mentén, a belterület növelésével*

Keleti kertváros

A rekreációs és szabadidős szolgáltatások fejlesztésével, a természetvédelmi feladatok megoldásával e városrész igazi kertvárossá válhat, ahol szerencsésen ötvöződhetnek a vonzó lakókörnyezet iránti igények és a városra még alig jellemző idegenforgalom követelményei. Az ipari park kialakítása pedig a munkahelyek bővülését eredményezheti.

- *A sportpálya (öltöző, lelátó) felújítása, tágabb környezetének rendezése, parkoló kialakítása*
- *A Kálmán-fürdő bővítése, korszerűsítése (nyári öltöző, új medence, tanuszoda) – a többéves komplex fejlesztés megvalósítása a zeneiskola (egykori úttörőház) épületeinek és parkjának bevonásával, parkoló kialakításával*
- *A Körösig építendő kerékpárút (Vésztői út belterületi szakasza)*
- *A belvízelvezető-rendszer kiépítése*
- *Járdaépítés és felújítás több utcában*
- *A balesetveszélyes közlekedési csomópontok biztonságosabbá tétele (Hajnal u.–Békési út sarok)*

- *Ipari park kialakítása*
- *Az autóbuszvárók korszerűsítése*
- *Az egykori Faipari KTSZ telephelyének hasznosítása, új célú beruházás*

VII. Külterület

A szintén sokszínű külterületre az egész települést érintő infrastrukturális fejlesztésekkel, a környezetvédelmi és turisztikai beruházások járul hozzá a sikeres városfejlesztéshez.

- *A szennyvíztelep korszerűsítése*
- *A Boldisháti-holtág kiépítése*
- *Az ivóvízbázis korszerűsítése*
- *Hajókikötő építése a Kettős-Körösön*
- *Utak építése, korszerűsítése*
- *Az autóbuszvárók korszerűsítése*
- *Út és járdaépítés több külterületi részen*
- *A Kettős-Körös hídjának felújítása*
- *A Bodoki Károly Vízügyi Múzeum környezetének fenntartása*

A stratégia koherenciája, konzisztenciája

Illeszkedés, összhang a településfejlesztési koncepcióval, településrendezési tervvel

A Mezőberény város számára készített Integrált városfejlesztési stratégia teljes mértékben illeszkedik a város hatályos fejlesztési és rendezési dokumentumaihoz, ezen belül is főként:

- Mezőberény város nemzetközi kapcsolatok koncepciója (2007–2010)
- Mezőberény város önkormányzati minőségirányítási programja (2004)
- Mezőberény város környezetvédelmi programja (2006)
- Mezőberény város közlekedési koncepciója (2008)
- Mezőberény város önkormányzatának szociális szolgáltatástervezési koncepciója (2007)
- Mezőberény város helyi építési szabályzata (2007. évi módosítása)
- Mezőberény város fejlesztési koncepciója (2009. évi módosítás)
- Mezőberény város kulturális koncepciója (2004–2009)
- Mezőberény város 2007–2010 évekre szóló gazdasági programja
- Mezőberény város rendezési terve (2005)
- Mezőberény város sportkoncepciója (2004–2008)

Célrendszer koherenciája

A célrendszer tehát teljes mértékben levezethető a város hosszú távú jövőképéből. Az átfogó cél kijelöli *az általános 15–20 éves fejlesztés elvi kereteit*, a városi szintű célok az ennek megvalósítását szolgáló *7–8 éves időtávban* reálisan indítható fejlesztési irányokat jelölik meg. *A városrészi programok pedig keretet adnak a fejlesztések térbeli megvalósításának* elhelyezéséhez és ütemezéséhez.

Agglomerációs együttműködés

Mezőberény esetében (Békéshez hasonlóan) az agglomerációs együttműködésnek is van relevanciája, hiszen a város is tagja egy tágabb várostérségnek (*Közép-békési-Centrumok*), melynek egyik alcentruma. A KBC-térség Békés megye egyértelmű fejlesztési centruma, egyben a Dél-alföldi régió, illetve ezzel együtt a DKMT Eurorégió egyik fejlesztési alpólusa is.

Az együttműködés kereteit, s egyben Mezőberény város lehetséges szerepét a tágabb agglomerációs együttműködésben a KBC-térség hatályos Fejlesztési stratégiája (2006. március), valamint a KBC Fejlesztési alpólus stratégiája (2006. november) jelöli ki.

Környezeti állapotban bekövetkező veszteség és ennek kompenzálása

A tervezett fejlesztések a hosszú távú jövőkép és az alapcél értelmében nem jár(hat)nak a környezeti állapot degradációjával, a fejlesztések horizontális célja tehát a környezeti állapot javítása, az életminőségi mutatók minőségének emelése.

Akcióterületek kijelölése

Mezőberény Város Önkormányzata a pályázat beadásához készítendő Integrált városfejlesztési stratégia részeként kijelölte azokat az akcióterületeket, melyeken a következő 7–8 év távlatában érdemi fejlesztési tevékenységet kíván indítani. Az indikatív fejlesztési akcióterületek kijelölése a tényleges pályázat beadása előtt válik aktuálissá, és érinti mindazokat a területeket, amelyre a fejlesztés irányul. Így az akcióterület átfoghat egyetlen városrészt is, de a lehet a városrészen belüli kisebb területi egység, és az akcióterület akár több városrészben is létrehozható.

1. *Egy városrész – egy akcióterület:* A Városház központ fejlesztési akcióterület célja a vonzó település (városközpont kialakítása) – intézmények felújítása, új térburkolattal, járdával történő ellátása, parkosítása. – Lehatárolt akcióterület: Városház központ

2. *A városrészen belüli kisebb akcióterületek (példa):*

a. VI. Keleti kertváros – A Kálmán fürdő bővítése, fejlesztése, a parkoló kiépítése.–
Lehatárolt akcióterület: a fürdő és környéke

b. a Weinckheim-Fejérváry kastély felújítása, a kastély környéki zöldterületek (udvar, közterületek) rendezése – Lehatárolt akcióterület: a kastély környéke

3. *Több városrészt érintő egyetlen akcióterület:*

A református templom környékének rendezése, a közlekedésbiztonsági kérdések megoldása, a templom felújítása. Lehatárolt akcióterület: A református templom és környéke, vagyis a Németvég és Magyarvég határa (a Petőfi, a Puskin, a Csabai út, vasút u és a Kálvin tér által határolt településrész

4. *Akcióterület több városrészben.* – Egy-egy hasonló célú feladat megoldása több városrészben

a. A közlekedésbiztonsági kérdések rendezése, gyalogátkelőhelyek, jelzőlámpák, parkolók stb. Lehatárolt akcióterületek: Köröstarcsai út és a Kinizsi utca kereszteződése (V. Északi kertváros – II. Tótvég érintett egymással szomszédos területei), Rákóczi sugárút és a Gyomai út kereszteződése (II. Tótvég – III. Németvég érintett egymással szomszédos területei)

b. Szociális rehabilitációs (antiszegregációs) programok végrehajtása: Lehatárolt akcióterület: IV. Magyarvégen a IV. sz. szegregátum (egykori „London”), illetve V. Északi kertvárosban az I. sz. szegregátum (Gárdonyi és Rózsa utca, illetve a Szent János és a Kérhalom u egy része)

ILLESZKEDÉS, MEGVALÓSÍTHATÓSÁG

A stratégia megvalósíthatósága

Ingatlangazdálkodási terv

Az ingatlangazdálkodási terv célja, hogy a város a meglévő ingatlanjait stratégiai és nem ad hoc gazdálkodás keretében hasznosítsa. Mind a forgalomképes, mind pedig a forgalomképtelen állomány esetében láttatni kell, hogy az miként állítható a városfejlesztő célok szolgálatába. E tervben az önkormányzat körvonalazza, hogy a fejlesztési területekhez kapcsolódó ingatlantulajdonát milyen módon kívánja hasznosítani, mi az értékesíthető és a rehabilitációs célok elérésére bevonható vagyon, és mely elemeket kíván hosszú távon továbbra is önkormányzati tulajdonban és kezelésben megtartani.

Az önkormányzati ingatlanvagyon főbb adatai

Mezőberény város ingatlanvagyonának felmérése 2003-ban történt meg, azóta átfogó vagyonleltár nem készült, de az aktuális változtatásokat és átvezetéseket a rendszerben folyamatosan megjelenítik (29. táblázat)

29. táblázat. Összefoglaló adatok Mezőberény város ingatlanvagyonáról

Kategória	Mennyiség (db)	Összes terület (Nm)	Ebből: önkormányzati tulajdon	Önkormányzati hányad (%)	Bruttó érték (eFt)	Becsült érték (eFt)	Bruttó / becsült Érték
Összes ingatlan	1016	5250425	5002721	95,28	6758710,565	13006836	192,45
Forgalomképtelen törvény alapján	542	3378950	3372174	99,80	3772769,803	7289206	193,21
Forgalomképtelen helyi döntés alapján	5	8055	8055	100,00	8683,000	8683	100,00
<i>Forgalomképtelen %</i>	<i>53,84</i>	<i>64,51</i>	<i>67,57</i>		<i>55,95</i>	<i>56,11</i>	
Korlátozottan fogalomképes törvény alapján	35	204833	203834	99,51	1460039,677	3913225	268,02
Korlátozottan fogalomképes helyi döntés alapján	16	154378	154378	100,00	1055283,303	1126190	106,72
<i>Korlátozottan fogalomképes %</i>	<i>5,02</i>	<i>6,84</i>	<i>7,16</i>		<i>37,22</i>	<i>38,74</i>	
Forgalomképes ingatlan	418	1504209	1264280	84,05	461934,782	669531	144,94
<i>Fogalomképes %</i>	<i>41,14</i>	<i>28,65</i>	<i>25,27</i>		<i>6,83</i>	<i>5,15</i>	
Önkormányzati döntési hatáskörben	439	1666642	1426713	85,60	1525901,085	1804404	118,25
<i>Önkormányzati döntési hatáskörben %</i>	<i>43,21</i>	<i>31,74</i>	<i>28,52</i>	-	<i>22,58</i>	<i>13,87</i>	

Forrás: Vagyonkataszter, Mezőberény város, 2009.

A város ingatlanvagyonának legmobilabb rétegét a *forgalomképes* ingatlanok jelentik. Az e körbe sorolt ingatlanok bruttó értéke meghaladja a 460 millió Ft-ot, míg becsült értéke megközelíti a 670 millió Ft-ot, mely az összes városi ingatlanvagyon becsült értékének alig több mint 5%-a.

A *korlátozottan forgalomképes* kategória kisebb számú (összesen 51 db), de nagyobb bruttó és nettó értékű vagyonelemeket tartalmaz. A 35 törvényi szabályozás szerint, valamint 16 önkormányzati döntéssel ide sorolt ingatlan 2,5 milliárdot meghaladó bruttó és 5 milliárdnál magasabb becsült értékkel rendelkezik. Az önkormányzati tulajdon e kategóriában gyakorlatilag teljes (99,5%-ot meghaladó még a törvényi szabályozással ide sorolt kategórián belül is!). E vagyonelemek, bár forgalmi képességüket törvényi szabályozás korlátozza, az egyes önkormányzati fejlesztési lépések önerejének biztosításához jelzáloggal megterhelhető elemként bármikor igénybe vehetők.

A vagyonelemek harmadik rétegét adják a *forgalomképtelen, de helyi rendeleti szabályozás alá eső ingatlanok*. Mezőberény esetében 5 olyan ingatlan is megjelenik a vagyonleltárban, melyek önkormányzati döntés alapján kerültek forgalomképtelen besorolás alá. E vagyonelemek önmagukban is, együttesen is kis értéket képviselnek (bruttó és becsült értékük egyike sem éri el a 8,7 millió Ft-ot). Ezzel együtt egy fejlesztési lépés vagyoni vagy önerő hányadának emelésekor szóba jöhetnek e vagyonelemek is, hiszen besorolásuk megváltoztatása lokális döntést igényel csupán. Megkönnyíti egy esetleges döntéshozatalt, hogy az önkormányzati tulajdoni hányad csaknem teljes (99,8%).

A vagyonelemek negyedik – Mezőberény városban is jelenlévő – csoportja a *törvényi szabályozás alapján forgalomképtelen besorolású* ingatlan kör. Az ingatlanok darabszáma (542), bruttó és becsült értéke (közel 3,8, illetve 7,3 milliárd Ft) alapján komoly értéket képvisel, ám a helyi fejlesztések szempontjából mégsem tekinthetők mobilizálható elemnek. E vagyontömegnek helyi fejlesztési jelentősége csak akkor lehet, ha országos szintű döntés révén egyes elemek hasznosítása helyi kompetenciába kerül. Az önkormányzati tulajdoni hányad meglehetősen magas, a kategória egészére vetítve 95%-ot is meghaladó.

Az önkormányzati fejlesztések szempontjából tehát a forgalomképes, a korlátozottan forgalomképes, valamint a pillanatnyilag forgalomképtelen, de helyi szabályozás alá eső kategóriák vagyonelemei vehetők számításba, összesen közel 440 ingatlan, bruttó értéken nagyjából 1,5 milliárd Ft összvolumenben, becsült értékben 1,8 milliárd Ft-on. Ez a helyi önkormányzat kezében lévő ingatlanvagyon becsült értékének kevesebb, mint 14%-a, ami jelzi az önkormányzati fejlesztési lépések e téren megmutatkozó korlátosságát.

Sajátos, hogy a forgalomképes, valamint korlátozottan forgalomképes (5., 4. és 3. kategória) városi ingatlanvagyon zöme intézményi épületekben testesül meg, amint azt a nagy egyedi értékű ingatlanokat bemutató *2. táblázat* is jelzi.

A 2009-ben az egyenként legalább 35 millió Ft becsült értékkel rendelkező ingatlanok a forgalomképes vagyon (5. kategória) kevesebb, mint felét fedik le becsült értékben, valamint a bruttó érték alapján. A kategóriába sorolt ingatlanelemek nagy száma (418 db) és a nagy értékűnek tekinthető összesen három ingatlan közötti eltérés a vagyon elaprózottságára utal, ami nem tekinthető kedvezőnek. Stratégiai szempontból célszerűbb volna a vagyonelemek erősebb koncentrációja (*30. táblázat*)

A korlátozottan forgalomképes csoportok (3. és 4. kategóriák) esetében a becsült értéknél a törvényi szabályozás alá eső csoportban 93%-ot, bruttó értékben 96% körüli arányt képviselnek a fenti ingatlanok, míg az önkormányzati hatáskör alapján besorolt ingatlanok esetében a fenti arányok rendre 94,5%, illetve 96,4%. A 3. kategória esetében az ide sorolt 35 ingatlan közül 18 minősült nagy értékűnek, míg a 4. kategória esetében a 16 ingatlanból

nyolc került feltüntetésre. Érdeemes megemlíteni, hogy e kategóriákban koncentrálódik a város középület (intézmények), bérlakás, valamint lakóépület vagyona. A fenti erőteljes vagyoni koncentráció kifejezetten kedvezőnek tekinthető, hiszen e vagyonelemek jó része az önkormányzat fejlesztési lépéseihez ingatlan fedezetként rendelkezésre áll.

A forgalomképtelen (törvényi szabályozás alapján besorolt) (1. kategória) ingatlanvagyon esetében jelennek meg legnagyobb számban és értékben nagy értékű ingatlanok, zömmel útfelületek, terek, illetve a városi szennyvíztelep reprezentálja e kiemelt elemeket. Becsült értékben az ide sorolt 30 ingatlan a kategória teljes értékének közel kétharmadát reprezentálja, ez bruttó értékben 70% közelébe emelkedik. A kategóriába tartozó 542 ingatlanhoz viszonyítva a kiemelt vagyonelemek szintén erős koncentrációt mutatnak (30. táblázat).

Összességében az egyedi nagy értékű vagyonelemek becsült értéken 5 milliárd Ft-ot meghaladó (bruttó értékben 2,6 milliárd Ft-nál nagyobb) vagyontömeget jelentenek, s ezzel komoly háttérrel adnak az önkormányzat jelenleg is futó, valamint a jövőben tervezett fejlesztési lépéseihez.

30. táblázat. Nagy értékű egyedi városi ingatlanok

Kategória	Típus	Cím	Becsült érték (mFt)	Bruttó érték (mFt)
1	Út	Gyóni Géza utca	42,5	7,3
1	Út	Ady Endre utca	75,2	14,6
1	Út	József Attila utca	59,3	22
1	Út	Buday Nagy Antal utca	43,2	19,1
1	út	Áchim L. András utca	35,5	5,7
1	út	Vásártér utca	46,9	13,2
1	út	Kossuth Lajos tér	52,3	26,9
1	út	Luther Márton utca	53,3	8,4
1	út	Puskin utca	41,7	6,8
1	út	Rákóczi Ferenc sugárút	74,7	13,6
1	út	Mátyás király utca	61,9	9,4
1	út	Mónus Illés utca	45,6	17,8
1	út	Oltványkert utca	46,3	8,7
1	út	Thököly Imre utca	81,6	33,4
1	út	Zrínyi Miklós sugárút	131,5	35,6
1	Út	Jókai Mór utca	52,5	6,8
1	Út	Madarász András utca	54,9	8,9
1	Út	Galilei utca	41,9	15,5
1	Út	Kinizsi Pál utca	58,2	20,2
1	Út	Bajcsy-Zsilinszky Endre utca	68,6	8,1
1	Út	Táncsics Mihály utca	38,5	4,9
1	Út	Szénáskert utca	36,7	6,8
1	Út	Hősök útja	509,3	63,3
1	Út	Hajnal utca	52,2	18,8
1	Út	Liget tér	35,8	5,9
1	Út	Külterület	157,1	155,1
1	Út	Külterület	156,7	154,9
1	Szennyvíztelep	Külterület	2508,6	1815,8
1	Út	Külterület	51,8	51,8
1	Út	Külterület	57,1	57,1
Forgalomképtelen (törvény alapján) ingatlan összesen			4771,4	2636,4

Kategória	Típus	Cím	Becsült érték (mFt)	Bruttó érték (mFt)
3	Középület	Kossuth Lajos tér 1.	194,4	82
3	Középület	Békési út 3.	39,7	39,7
3	Középület	Juhász Gyula utca 1.	138,5	58,9
3	Középület	Petőfi Sándor utca 14.	1184,9	308,1
3	Temető	Városi köztemető	54,3	2,6
3	Középület	Petőfi Sándor utca 17-19.	261,6	115,1
3	Középület	Petőfi Sándor utca 13-15.	84,3	205,1
3	Középület	Fő út 4.	40,2	8,8
3	Középület	Fő út 6.	98,7	14,4
3	Középület	Széchenyi István utca 1.	41,1	33,4
3	Bérlakás	Luther Márton utca 1.	63,8	26,3
3	Középület	Puskin utca 1.	75,8	31,1
3	Középület	Luther Márton tér 1.	632,1	135,3
3	Középület	Martinovics Ignác utca 25.	59,1	36,4
3	Strand	Tessedik Sámuel tér 1.	386,4	238,8
3	Piacsarnok	Liget utca	74,1	20,3
3	Középület	Fő út 1-3.	60,7	32
3	Sporttelep	Sport utca 1.	148,1	8,3
Korlátozottan forgalomképes (tv. al.) ingatlan összesen			3637,8	1396,6
4	Lakóház	Békési út 1.	132,8	132,8
4	Bérlakás	Békési út 5.	98,7	98,7
4	Bérlakás	Békési út 7.	116,7	116,7
4	Bérlakás	Békési út 9.	184,9	184,9
4	Lakóház	Békési út 2.	138,7	138,7
4	Bérlakás	Sport utca 8.	57,1	57,1
4	Közpark	Liget tér	245,3	198,3
4	Bérlakás	Vésztoi út 72.	90,6	90,6
Korlátozottan forgalomképes (h. dönt. al.) ingatlan összesen			1064,8	1017,8
5	Irodaház	Békési út 17.	145,5	55,8
5	erdő, gyeplő, út	Újtelep utca	125,2	108,6
5	erdő, gyeplő	Békési út	43,5	43,5
Forgalomképes ingatlan összesen			314,2	207,9
Nagyértékű ingatlanok összesen			9788,2	5258,7

Forrás: Vagyonkataszter, Mezőberény város, 2009.

Az egyes városrészek ingatlanvagyonára

A városi ingatlanvagyon városrészi elemzése kapcsán a nyilvántartás sajátos rendszere nem tette lehetővé a vagyonelemek teljes körű besorolását. Számos ingatlan esetében (különösen nagy számban éppen az 5. kategória esetében) a cím pontos megállapítását adathiány teszi lehetetlenné (31. táblázat).

Az egyes fogalmítípus-kategóriákba sorolt városi tulajdonú ingatlanok, az 5. kategória kivételével legnagyobb számban a Városközpontban jelennek meg. A helyi döntéssel fogalomképtelen kategóriába besorolt elemek esetében az ötből három, a törvényi szabályozás alapján a korlátozottan forgalomképes kategóriába kerülő 35 ingatlan esetében a 35-ből 21, a helyi döntéssel korlátozottan forgalomképes kategóriába soroltak közül a 15-ből 6 esik Mezőberény központi részére. A forgalomképes kategóriában az ingatlanok megoszlása darabszámra a városrészek között a belterületet tekintve kiegyensúlyozott (lásd megjegyzés a 31. táblázathoz). Ugyanakkor a külterület súlya óriási, közel 300, eltérő értékű és jelentőségű ingatlan tartozik a város vagyonába, közte jelentős számban szántóterületek,

melyek a későbbi ingatlanfejlesztések számára tartalékterületként vagy cserealapként jöhetnek szóba.

Az ingatlanok értékét tekintve a Városmegye súlyja a 2. kategóriában 95% felett. A 3. kategóriában bruttó értékben közel 76%, becsült értékben 77%, a 4. kategóriában bruttó értékben és becsült értékben is egyaránt 70%, míg az 5. kategória esetében az érték megoszlása is jóval egyenletesebb, a bruttó értékből a Városmegye súlyja alig 20%, a becsült értékből is alig egyharmad. De komoly vagyontömeg jelenik meg a Magyarvég, az Északi kertvárosban, a Keleti kertvárosban, valamint a külterületen is. A Városmegyében bruttó értékben több mint 2 milliárd Ft, nettó értékben 4 milliárdot meghaladó vagyonelemek koncentrálnak, ez a teljes felmért vagyontömeg közel kétharmada bruttó értékben, s 70%-a becsült értékben.

31. táblázat. Mezőberény város ingatlanvagyonja városrészenként

Városrész / Forgalmképességi kategória	2.	3.	4.	5.*	Összesen
Városmegye, bruttó érték (mFt), 2003	1,48	1103,78	870,11	83,49	2058,86
Városmegye, becsült érték (mFt), 2009	1,48	3013,26	917,08	220,47	4152,29
Városmegye, db	3	21	6	13	43
Tótvég, bruttó érték (mFt), 2003	0	2,30	4,03	11,97	18,30
Tótvég, becsült érték (mFt), 2009	0	29,92	4,03	12,47	46,42
Tótvég, db	0	1	2	33	36
Németvég, bruttó érték (mFt), 2003	2,18	43,42	0	12,16	57,76
Németvég, becsült érték (mFt), 2009	2,18	201,13	0	31,32	234,63
Németvég, db	1	6	0	11	18
Magyarvég, bruttó érték (mFt), 2003	0	14,00	184,87	62,56	261,43
Magyarvég, becsült érték (mFt), 2009	0	37,34	184,87	72,74	294,95
Magyarvég, db	0	2	1	34	37
Északi Kertváros, bruttó érték (mFt), 2003	5,03	6,59	90,65	119,66	221,93
Északi Kertváros, becsült érték (mFt), 2009	5,03	27,34	90,65	136,35	259,37
Északi Kertváros, db	1	1	1	15	18
Keleti Kertváros, bruttó érték (mFt), 2003	0	289,95	57,08	85,93	432,96
Keleti Kertváros, becsült érték (mFt), 2009	0	607,23	57,08	106,88	771,19
Keleti Kertváros, db	0	4	1	13	18
Külterület, bruttó érték (mFt), 2003	0	0	32,46	81,64	114,10
Külterület, becsült érték (mFt), 2003	0	0	56,40	84,78	141,18
Külterület, db	0	0	5	296	301

Forrás: Vagyonkataszter, Mezőberény Város, 2009.

Megjegyzés: A forgalmképes kategóriában az egyes városrészeknél megjelenő nagyszámú ingatlan jelentős része 0 Ft bruttó és becsült értéken van nyilvántartva a vagyonleltárban. E kategóriába soroltak három, Mezőberény közigazgatási területén kívül fekvő ingatlant is, összesen 4527 ezer Ft bruttó és becsült értéken nyilvántartva.

A városrészek közül jelentősebb ingatlanvagyon-elemek a Németvég esetében a 3. kategóriában (becsült értéken 200 m Ft feletti érték), a Magyarvégén a 4. és 5. kategóriában, több mint 250 millió Ft-os becsült értékű ingatlan koncentrálnak. Az Északi kertvárosban a 3., 4. és 5. kategóriában összesen megközelítőleg hasonló értékű ingatlant azonosítottunk. A Keleti kertvárosban a 3., 4. és 5. kategóriában is megjelennek vagyonelemek, összesen 770 millió Ft-ot meghaladó értékben, mellyel a városrészek között a második legnagyobb vagyontömeget koncentrálnak. A Külterület esetében kis számban (5 db) már a 4.

kategóriában is megjelent 5 ingatlan (56 millió Ft-os becsült értékkel), de a külterületi ingatlanok zöme a fogalomképes kategóriában jelenik meg tömegesen, ám egyenként alacsony értékkel. Ezzel együtt a külterületi vagyontömeg bruttó értéken meghaladja a 114, becsült értéken a 140 millió Ft-ot.

Ingatlangazdálkodási stratégia

A város ingatlanpolitikájának jelenlegi középpontjában nem új telkek kialakítása, hanem a városban meglévő régi, de a tulajdonos kihalása, elköltözése miatt üresen álló porták és épületek rehabilitációja áll. Sajnálatos módon az új, üres telkekre a kereslet minimális, ezt jelzi, hogy a Gyomai út mellett az I. Kerületi Evangélikus Egyház által kialakított 14 építési telekből egyre sem sikerült vevőt találni. A korábbi rendezési tervekben még az szerepelt, hogy a Kereki utcát meghosszabbítják a Vésztői út irányába. Pillanatnyilag ez is lekerült a napirendről. Távlati tartalékterületként jöhet szóba az Ókerti rész (a Lökösháza–Budapest vasútvonaltól nyugatra), mint lakóterület hasznosítása, mert ott az alap-infrastruktúra egy része már kiépített.

A város jelenleg nagyobb léptékű lakóingatlan-fejlesztési projektet nem kíván indítani. Tudomásunk szerint több magán cég gondolkodik lakóingatlan, illetve lakó- és üzleti ingatlanfejlesztésekben, részben társasház (30 lakásos), részben vegyes fejlesztés (földszinti irodák és üzletek, emelten 8 lakás) keretében. Az egyéb ingatlanfejlesztések közül feltétlen kiemelés érdemel a Kálmán fürdőre kidolgozott projekt, valamint a város egyik frekvenciált főútvonala mentén kialakítandó ipari park. Tudunk olyan (időközben tartalmában átalakult) fejlesztésről, mely gyógyszálló kialakítását célozta meg Mezőberényben.

Az ingatlanfejlesztési önkormányzati elképzelések közé kell sorolni a Városközpont rehabilitációját (térburkolat, parkosítás, a könyvtár épületének renoválása), egy új bölcsőde építését, valamint a sportpálya fejlesztését. Az ingatlangazdálkodás szempontjából is áttételes kedvező hatás várható a belvízhelyzet rendezésére elnyert pályázat megvalósításától, melynek keretében az első ütemben a város keleti, mélyebben fekvő részén 16 km hosszú elvezető rendszer kiépítése történik meg. A Hosszú-tó tervezett rehabilitációja a Tót temető környéki területeket értékelheti fel a városi ingatlanpiacon.

A város a meglévő bérlakások értékesítése elől sem zárkózik el mereven. Az önkormányzat célja, hogy elsősorban azokat az ingatlanokat sikerüljön értékesíteni, amelyek: a város területén szórtnan, vagyis más önkormányzati vagyonelemektől elszigetelten helyezkednek el, vagy állaguk miatt felújításuk annyi forrást emésztene fel, ami hosszabb távon is gazdaságtalanná tenné megtartásukat. Ezeket egyedileg bírálják el, tömeges értékesítési hullámról tehát nincs szó.

A városban lévő szolgálati lakások esetében az önkormányzatnak csak egy részük esetében van bérlőkijelölési joga, a többi esetben a felettes szervek gyakorolják ezt a jogkört. Ez eddig semmiféle súrlódást nem eredményezett, minden esetben sikerült konszenzust teremteni a felek között. A saját bérlőkijelölés jogának gyakorlása kapcsán az önkormányzat célja a fiatal, képzett szakemberek (esetleg családdal együtt való) idecsábítása és megtartása a városban. Ezt a politikát több önkormányzati ciklus óta törésektől mentesen minden testület tovább vitte.

A városi ingatlanvagon jelzáloggal való megterhelése alacsony szintű. A stabil gazdálkodás miatt a város költségvetése lehetővé teszi, hogy a decentralizált fejlesztési források lehívásához szükséges önerőt biztosítani tudják, míg a 311/2007. Korm. Rendelet alapján a Strukturális Alapokból megvalósított fejlesztésekhez a város nem köteles ingatlan fedezetet nyújtani. A városi fejlesztéspolitika kulcseleme, hogy elsősorban vissza nem térítendő

programokra és projektekre pályáznak, ami még az utófinanszírozási struktúrában is lehetővé teszi a megvalósítást a városi vagyonelemek eladása, illetve jelzáloggal való megterhelése nélkül.

Nem fejlesztési célú tevékenységek

Tervalku részeként a magántőkével végrehajtott fejlesztési lépésekért cserében a város egyedi engedményeket tehet a szabályozási előírásokból, vagy a magántőke mobilizálása érdekében készséget mutathat a vagyonhasznosításról szóló rendelet érdemi módosítására, melyben helyi adókedvezmények, építésiilleték-kedvezmények egyedi esetben történő biztosításával kívánják erősíteni a magántőke aktivitását az indítandó fejlesztések iránt. Mind ez rendkívül nagy körütekintést igényel, mivel egy elhibázott vagy félben maradt fejlesztés éppúgy maradandó károkat okozhat az önkormányzatnak, mint az elszalasztott lehetőség, amit esetleg éppen egy másik élelmesebb település használ ki.

Megfontolandó lenne a város marketing stratégiájának a projekt irányában célzott végrehajtása is, amihez pályázati pénzek is igénybe vehetőek. Így a fejlesztéssel érintett ingatlanok, létesítmények kihasználtsága növekedhet, a fejlesztési célok kommunikációja javulhat, a fejlesztési eredmények pedig ismertebbé válhatnak, és legfőképpen a város által 7–8 éves időtávban tervezett programok nagyobb társadalmi támogatottságra tehetnek szert, illetve a programok a külső befektetők felé nagyobb vonzerővel bírnának.

Partnerség

A város partnerségi együttműködéseinek széles spektruma alakult ki. A területfejlesztési, többcélú, komplex kistérségi társulásban való részvétel, illetve az ehhez kapcsolódó részben központi szerepkörök jelentik a partnerség egyik szintjét. A Közép-békési-Centrumok együttműködés szintén területfejlesztési célú, de eltérő földrajzi keretű együttműködést jelent. A Körösök Völgye Natúrpark együttműködés turisztikai és környezetvédelmi célú összefogás hazai és romániai települések között. Részese a város az Ivóvízminőség-javítási programnak (Dél-Alföld), melynek keretében összesen több mint 90 régióbeli településen biztosítanak az uniós szabványoknak megfelelő ivóvizet. Mezőberény egyik mozgatója volt a kistérségi szinten megvalósult nagysebességű informatikai gerinchálózat kiépítésének, illetve hasznosításának. Mivel a kisváros intézményei számos esetben a településen túlnyúló szerepköröket látnak el (oktatás, képzés, szakorvos), így már jelenleg is mikrotérségi központtá vált Mezőberény.

Az elkövetkezendő időszakban beadandó pályázatok kapcsán az érintett szervezetekkel és intézményekkel kell, hogy kialakuljon szoros munkakapcsolat. A kooperáció formáját a két- és többoldalú megbeszélések jelenthetik, melynek eredményeként a futó pályázat tartalmában az érintettek által egyaránt elfogadható megegyezés alakítható ki.

Az IVS tervezési fázisában 2009 tavaszán a tervezők és a polgármesteri hivatal munkatársai között zajlott munkaindító egyeztetés. A polgármesteri hivatallal való zökkenőmentes együttműködés érdekében a jegyzővel, majd a tervezés szempontjából fontos irodavezetőkkel, illetve az egyedi esetekben illetékes dolgozókkal is megtörtént a személyes kapcsolatfelvétel. A folyamatos kapcsolattartás érdekében a tervezői team egyik tagja számára a polgármesteri hivatalban külön dolgozósarkot alakítottak ki, ezzel lényegesen megkönnyítve a nagyszámú hatályos tervezési és fejlesztési dokumentum áttekintését, valamint az éves jelentések elolvasását. A munka későbbi fázisában az illetékes bizottságok felé mutattuk be a tervezés jelentőségét, illetve felvettük a kapcsolatot a helyi roma kisebbség egyik képviselőjével is. Az elkészült dokumentumot első körben a polgármesteri

hivatal illetékeseivel ismertetjük meg, a testületi döntés előtt legalább két héttel, hogy a tőlük visszaérkező megjegyzéseket még be tudjuk építeni a hivatalos dokumentumba.

Az IVS nyilvánossá tétele első körben Mezőberény város hivatalos honlapján történik meg. A nagyjából 100 oldalra kiterjedő IVS és a vele párhuzamosan készült Antiszegregációs terv (ASZT) hozzáférhetővé tétele mellett a korábban elkészült Vezetői összefoglaló 4-5 oldal terjedelmű anyaga is közzétehető a honlapon. Amennyiben a város vezetése úgy ítéli meg, hogy ez a közvetítő médium széles társadalmi rétegeket nem ér el, úgy lehetőség van a Mezőberényi Hírmondó önkormányzati havi lapban az Összefoglaló kivonatos anyagának közzétételére is.

A fejlesztésről szóló tervek teljes nyilvánosságának biztosítása is szerepel az önkormányzat elképzelései között, elsődlegesen az esetleges spekulációk, a bennfentes üzletkötés elkerülése érdekében (pl. ingatlanpiaci spekulációk megelőzése).

Szervezeti elvárások

Mezőberény Város Önkormányzata az Önkormányzati törvény által ráruházott jogkörökön túl a településfejlesztés területén további, önként vállalt feladatokat is ellát, úgymint:

- *A településfejlesztésben képviselői alapot működtet.*
- *A helyi épített és természeti környezet hatékonyabb védelmét önkormányzati rendeletekkel segíti, továbbá a költségvetéséből meghatározott összeg erejéig támogatást nyújt a polgármesteri hivatalon keresztül a tulajdonosoknak a védett értékek megőrzésére. A Körösök Völgye Natúrpark Egyesülettel turisztikai és környezetvédelmi feladatokat lát el, kiemelten az Élővíz-csatorna és Kettős-Körös turisztikai célú hasznosítására, külön megállapodás alapján.*
- *Az egyéb önként vállalt feladatok között: területfejlesztési, többcélú komplex kistérségi társulásokban, szövetségekben vesz részt.*

A településfejlesztéssel, városfejlesztéssel kapcsolatos döntési jogkörök kizárólag a képviselő-testület kezében vannak, ám egyes területfejlesztési feladatainak megvalósítása érdekében társulásokban is részt vesz.

A városfejlesztés folyamata az önkormányzati szervezetrendszerben jól követhető¹⁰. A képviselőtestület bizottságai közül a Pénzügyi és Gazdasági Bizottság kompetenciájába az önkormányzati lakásokkal kapcsolatos ügyek, az önkormányzati tulajdonú ingatlanok hasznosításával kapcsolatos egyes feladatok (licitálás, bérleti díjak megállapítása, lakások elidegenítése) tartoznak. A Pénzügyi és Gazdasági Bizottság felel a helyi gazdasági program elkészítéséért, a helyi adók rendszeréért, véleményt nyilvánít a város rendezési tervének elfogadása előtt, vizsgálja az emberi környezet védelméről szóló törvény végrehajtását, figyelemmel kíséri a kommunális szolgáltatások helyzetét és színvonalát, a város (tömeg)közlekedését, összegyűjti a vállalkozókat érintő pályázati támogatási lehetőségeket, és azokról tájékoztatást nyújt a képviselőtestületnek. Az eseti jelleggel felálló Közbeszerzési Bíráló Bizottság dönthet a közbeszerzési értékhatár feletti versenytárgyalások eredményéről.

---

¹⁰ A fejezet forrása Mezőberény Város Önkormányzata Képviselő-Testületének és Szerveinek Szervezeti és Működési Szabályzatáról szóló 11/2007. (V.23.) számú, többször módosított, egységes szerkezetbe foglalt, jelenleg hatályos szövege, valamint különösen a Mezőberény Város Önkormányzata Polgármesteri Hivatalának Szervezeti és Működési Szabályzatáról szóló 7. számú Melléklet.

A hivatalon belül a közvetlen városfejlesztési és településfejlesztési feladatok, a településrendezéssel együtt a Pénzügyi Osztály hatáskörébe tartoznak. Így itt intézik a közbeszerzési eljárásokat, a vagyonhasznosítási és vagyongazdálkodási feladatokat.

A Mezőberényi Polgármesteri Hivatal nem alkalmaz főépítészt, városépítészeti kérdésekben az építési hatóság véleményét kéri ki, vagy egy-egy ismerős (a várost jól ismerő) neves építészmérnöktől kérnek be javaslatot. Mindez természetesen azt is jelenti, hogy szakmailag korrekt az eljárásrend, jogilag-hatáskörileg azonban nem, e területen egyfajta joghézag alakult ki. Az eredetileg delegált főépítészti jogkörök – úgymint a védett természeti és épített értékekkel kapcsolatos feladatok, az egyedi tájértékek felmérése vagy a városi beruházások előkészítése és lebonyolítása, a képviselőtestület döntését előkészítő munka a koncessziós szerződésekkel, közbeszerzésekkel összefüggő ügyekben előkészíti a város pályázatait, vezeti és összehangolja a pályázatírók munkáját – jelen állás szerint részben a jegyzőnél, részben az irodavezetőknél koncentrálnak. Javasoljuk e területen a joghézag rendezését, a hatáskörök hazai gyakorlatnak megfelelő átalakítását hosszabb távon.

Önkormányzati tisztviselőként pályázatíró feladatokat lényegében az irodák munkatársai látják el, de e feladatra külső szakértők felkérése is a helyi gyakorlat része. A város által az utóbbi 10 év során elnyert pályázatok száma, valamint a hozzájuk kapcsolódó fejlesztési forrás beáramlása egyértelműen visszaigazolja e kettős rendszer helyességét.

A Városi Közszolgáltató Intézményt 1992-ben január 1-én alapította a város önkormányzati képviselő-testülete önálló költségvetési szervként¹¹, egy helyre koncentráva azokat a tevékenységeket, amelyekre az önkormányzatnak szüksége lehet. Így e tevékenységi körébe sorolták többek között az ingatlanok (köztük az önkormányzati lakások) bérbeadásával kapcsolatos teendők ellátását, a zöldterületek, valamint a természetvédelmi területek kezelését, a sportlétesítmények működtetését. A közszolgáltatóra hárul még a Köztemető és a temetői ravatalozó gondozása, karbantartása is. Kétségtelen, hogy az alapító okirat alapján e szervezet vállalkozási tevékenységet nem folytathat, mégis szerepet kaphat az IVS-hez kapcsolódó feladatok megoldásában. Egyrészt fontos teendőként hárul rá az önkormányzati vagyon megőrzése, illetve a IVS által létrehozott (parkok, épületek, infrastrukturális hálózatok, műtárgyak) üzemeltetése. A város keleti, alacsonyabban részeiről még hiányzó hatékony belvízelvezető-csatorna szakszerű működtetését is testre szabott feladatként oldaná meg. A marketing koncepció megvalósításához is hozzájárulhat, mivel tevékenységi körébe tartozik a vásárok, bemutatók szervezése. Jelenleg jelentős önkormányzati vagyont működtet, a bérlakások mellett, a Medvefejes-tó, a Városi liget, a Magyar raktár és az önkormányzati tulajdonú mátrai üdülő kezelési joga is a közszolgáltatóé. A polgármesteri hivatal egyébként vállalkozási tevékenységet nem végez, közhasznú, illetve gazdasági társaságban nem vesz részt.

A vagyongazdálkodással kapcsolatos sarkalatos ügyekben a képviselő-testület minősített többségének szavazata szükséges: – úgymint, az önkormányzati hatáskörbe rendelt forgalomképtelen vagyontárgy forgalomképesé minősítése, az önkormányzati vagyon elidegenítése, megterhelése, vállalkozásba való bevitele és a vagyonkezelői jogának ingyenes átruházása. Zárt ülés viszont akkor rendelhető el, ha a nyilvános tárgyalás üzleti érdeket sértene.

A vagyongazdálkodási, vagyonkezelési, üzemeltetési és fejlesztési feladatok megoszlása és koncentrációja a képviselő-testületen belül a Pénzügyi és Gazdasági Bizottságban jelenik meg: a bizottság figyelemmel kíséri a vagyonváltozást, a tervezett hitelfelvétel indokait és

¹¹ 533/2008 (X.27) számú MÖK határozat alapján.

gazdasági megalapozottságát, véleményezi az önkormányzati vagyon értékesítésére tett javaslatot, és közreműködik annak kidolgozásában.

A polgármesteri hivatalon belül a vagyongazdálkodási ügyek a Pénzügyi Osztályon, a Vagyongazdálkodási és Beruházási Csoportban koncentrálnak, ennek keretében vezetik a vagyonszállás nyilvántartást, előkészítik az ezzel kapcsolatos rendeletmódosításokat, intézik a lakásgazdálkodás ügyeit, az ingatlangazdálkodást, az ingatlanok bérbeadását, hasznosítását és értékesítését.

A témában beadandó pályázat előkészítése megköveteli a polgármesteri hivatal több egységének a szoros együttműködését. A Titkársági Osztály határozza meg az irányelveket, felel a területrendezési dokumentumokkal való harmonizációért. A Pénzügyi Osztály készíti el a beruházások alapvető dokumentációit, az osztály keretében működő pályázatíró team végzi a koordinációs feladatokat a hivatalon belül, illetve kifelé a felkért szakértők irányába. A pénzügyi tervezés, valamint a vagyongazdálkodással kapcsolatos feladatok a Pénzügyi Osztály Vagyongazdálkodási és Beruházási csoportján történnek.

A pályázati dokumentáció összeállítását a Pénzügyi Osztály Vagyongazdálkodási és Beruházási csoportja végzi (esetleg külső pályázatíró cég bevonásával), melynek munkáját segíti az IVS és ASZT összeállításáért felelős MTA RKK ATI Békéscsabai Osztálya, valamint az Akcióterületi terv kidolgozását végző szervezet támogatja. A pályázat tartalmáról és benyújtásáról a képviselő-testület dönt minősített többséggel.

A végrehajtási szakaszban a tervdokumentáció részletes kidolgozása, a pályázatok és a közbeszerzési eljárások kiírása a Pénzügyi Osztály kompetenciájába tartozik, szorosan együttműködve a Titkársági Osztály szakembereivel. Külső szakértők bevonásával (pályázati úton) célszerű felállítani a program menedzserjét, melynek feladata nem érne véget a műszaki átadási fázissal, hanem a fenntartási kötelezettségi periódus végéig felelősek volnának a terv megvalósításáért.

A monitoring esetében elsőrendű feladat az eredménymutatók alakulásának folyamatos nyomon követése, éves szintű áttekintése, jelentés készítése a képviselő-testület irányába. Szükséges a pénzügyi és a műszaki ellenőrzés külső szakemberekkel való megoldása.

Mezőberény városnak szándékában áll-e Városfejlesztő Társaság létrehozása. A már létező hazai példák, illetve a hasonló szervezet létrehozásában gondolkodó városokkal való konzultációk nyomán olyan struktúra kialakítása volna célszerű, melyben az önkormányzat mellett egy nagy tőkeerejű pénzügyi intézet (előzetes tárgyalások két bankkal folynak), valamint magántőke bevonását valósítaná meg. A Városfejlesztési Társaság kis létszámú, 2–3 fős operatív csapattal dolgozna, mely időben korlátos átmeneti szakasz után önfinanszírozóvá kell, hogy váljon. Feladata a városfejlesztési célú projektek levezénylése, az önkormányzati vagyonból átadott elemek hasznosítása volna.

Településközi koordináció

Mezőberény város, mint a Békési kistérség egyik centrumtelepülése már jelenleg is folyamatos kapcsolatot tart a térséget alkotó településekkel. A pályázatok beadása előtt külön konzultációra hívnák a partnertelepüléseket, akiknek egyenként kellene támogatásukról biztosítani Mezőberény Város Önkormányzatát a pályázat beadásával kapcsolatban, s kifejezni egyetértésüket, hogy a dokumentáció a kistérségi szolgáltatást, ellátást jobbítja. E célra legmegfelelőbb fórum a Békési Kistérségi Társulás és a Békési Kistérségi Fejlesztési Tanács együttes ülése lehetne, melynek egyik napirendi pontjaként

kerülne sor a tájékoztatóra a Mezőberényt érintő pályázat tartalmáról. Az előterjesztés után a tanács tagjai szavazatukkal biztosítanák támogatásukról a projektgazdát.

A megvalósulás monitoringja

Az Integrált Városfejlesztési Stratégia városi szinten kijelölt középtávú (7-8 éves) céljainak megvalósulását a számszerűsített indikátorokon keresztül lehetne értékelni. Az eredményindikátorokat a polgármesteri hivatal irodái követnék figyelemmel, s minden év végén a Pénzügyi Osztály Vagyongazdálkodási és Beruházási Csoport vezetője útmutatásai és az IVS logikája alapján készítenék el az adott év eredményeit összegző jelentésüket. A csoport vezetője az éves jelentést és egy összefoglaló értékelő összegzést a következő év elején terjesztené be a városi önkormányzat ülésére. E dokumentumban a képviselők nemcsak az elmúlt időszak történéseit tekinthetnék meg, hanem folyamatosan képet kapnának a következő év legfontosabb feladatairól is, melyek megvalósításához forrásokat rendelnek. Az ÖTM Területfejlesztési és Építésügyi Szakállamtitkárság és a Regionális Fejlesztési Programok IH együttműködésében kiadott „Városrehabilitáció 2007-2013-ban – Kézikönyv a városok számára” (javított változat) dokumentum alapján az elkészült IVS felülvizsgálata 2–3 évenként szükséges. Ezt a városi képviselő-testület a jegyző kezdeményezésére rendelheti el, s a szükséges módosításokat is szintén a testületnek kellene jóváhagynia. Mezőberény esetében ez praktikusán azt jelenti, hogy a 2009 nyarán elfogadott IVS-t a 2010-es önkormányzati választások után felálló új testület feladata lesz felülvizsgálni, és szükség esetén módosítani.

Az IVS városrészi szinten megjelölt indikátorai 2–3 éves időtartamra készülnek. Ezek esetében az eredményindikátorok alakulását szintén éves periódus szerint célszerű követni. Az egyes irodák esetében az éves beszámolókhöz gyűjtött adatokat mind a városrészi, mind a KSH által kimutatott szegregátumok szintjén kell gyűjteni és összegezni, hogy a bázisidőszakhoz mért elmozdulásokat világosan lehessen követni. Az éves eredményeket összegző jelentéseket a Vagyongazdálkodási és Beruházási Csoport vezetője elemzi, s készíti a dokumentum mellé egy összegző értékelést, valamint előretekintést a következő év legfontosabb feladataira. A tárgyévet követően benyújtott jelentést a képviselőtestület tárgyalja meg, illetve fogadja el. A „Kézikönyv” útmutatása szerint a városrészi célok újrafogalmazására legkésőbb a dokumentum hatályba lépését követő 3 év múlva kell sort keríteni, együtt az IVS felülvizsgálatával.

A monitoring folyamatában nem csupán az eredménymutatók pusztá alakulását kell követni, hanem kiemelt figyelmet kell fordítani az esélyegyenlőség és a fenntarthatóság horizontális elveinek érvényesülésére is. Előbbi esetében kiemelten a szegregátumok és a város általános mutatóinak egymáshoz viszonyított alakulása mellett a szociális rehabilitáció célterületeként megjelölt akcióterület indikátorai is elsőrendű fontosságúak.

I. Helyzetelemzés az alacsony státuszú népesség területi koncentrációjáról a város egészének tekintetében

Mezőberény város demográfiai és társadalmi mutatószámai

Mezőberény város lakónépessége a 2001. évi népszámlálás adatai alapján 11.389 fő (2007-ben 11.274 fő), ezen belül az aktív korúak aránya 59,8% (azaz 6810 fő). A gazdaságilag inaktív népességen belüli aránya 37,6%, a munkanélküliség 3,8%-os – a 2001-es népszámlálási adatok szerint¹² –, 2007-ben a nyilvántartott álláskereső aránya 9,8% a munkavállalási korú népességben. A lakosság 18,1%-a 14 évnél fiatalabb és 22,1%-uk 60 évnél idősebb. A '90-es évek elején az országos átlagnak megfelelő volt a romák aránya a lakosságon belül (Kertesi – Kézdi 1998. 338), a népszámlálási adatok szerint 3,6 %, 2006-os becslés szerint 10%, körükben a munkanélküliség magasabb a városi átlagnál.

Az iskolázottsági mutatók a 2001-es népszámlálási számsorok szerint meglehetősen lehangolóak, az aktív korú népesség 34,2%-a 8 osztályt vagy kevesebbet végzett. A 15 vagy idősebb lakosok körében a legalább 8 osztályt végzettek aránya 83,8%, a romák többsége is elvégezte a 8 általánost. A felsőfokú végzettségük aránya a város teljes, 25 évnél idősebb népességében 6,9%, a romák között csupán kb. 10 fő (1%) rendelkezett felsőfokú végzettséggel.

Az alacsony presztízsű foglalkozási csoportok aránya 77,6%. Amellett, hogy az országos átlagnál magasabb a munkanélküliek aránya; a 180 napon túl nyilvántartott álláskeresőké 4,4%. Ugyanekkor a munkanélküliek közel fele tartós munkanélküli. A kizárólag állami vagy önkormányzati támogatásból élők aránya (szintén az aktív korúakon belül) 31,6%.

Rendszeres szociális segínyt a lakosok 2,4%-ának, míg lakásfenntartási támogatást 276 családnak folyósítanak. 2007-ben szociális étkezésben 20 fő részesült, házi segítségnyújtásban pedig 79 fő. A rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon (15–59 évesek) belül 50,5%, a legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők és rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon belül 25,4%. Az olyan háztartások száma és aránya, amelyekben egyáltalán nincs foglalkoztatott, 2058 háztartás, azaz 48,3%. A gyermekek 80%-a rendszeres gyermekvédelmi támogatásban részesült 2006-ban, 2008 novemberében rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben 803 fő részesült.

A képet tovább színezik a leromlott lakókörnyezetre vonatkozó indikátorok, mely szerint a komfort nélküli vagy félkomfortos és szükséglakások aránya 29%, a maximum egyszobás lakásoké pedig 12,2% (a teljes lakásállomány 4470 db). 77 db önkormányzati tulajdonú bérlakással is rendelkezik a település.

¹² 2006-ban 5,53%.

Az óvodai nevelés és az iskolai közoktatás integráltságáról

Az óvodák, általános iskolák

Az óvodai nevelés az Összevont Óvodában valósul meg, mely 5 egységet (tagintézményt) fog össze. Kettőben nemzetiségi kisebbségi nevelés is folyik, nevezetesen a német illetve a szlovák kisebbségé. Az alapító okirat szerinti férőhely 73%-ban kihasznált. A 330 óvodás gyermek 45%-a hátrányos helyzetű, 43 gyermek pedig halmozottan hátrányos helyzetű és 10 a sajátos nevelési igényű. A Luther utcai (német nemzetiségi) és a Kodály úti (szlovák nemzetiségi) óvodák e szempontból viszonylag jobb helyzetűek, mint a többi tagintézmény. Az óvodák mind a német, mind a szlovák nemzetiségi szervezetekkel, illetve a cigány szervezetekkel is többnyire együttműködnek. (Az óvodás gyermekek HH-s és HHH-s arányaira vonatkozó adatokat az Esélyegyenlőségi program helyzetértékelő fejezete tartalmazza, a frissebb adatok pedig a program végrehajtását értékelő beszámolóban található meg.) A 2009. évi őszi kimutatások kisebb negatív változást jeleznek, a gazdasági válság, a munkahelyek megszűnése helyben is éreztette hatását, 50% fölé emelkedett a HH-s gyermekek aránya.

32. táblázat: A hátrányos, a halmozottan hátrányos helyzetű és a sajátos nevelési igényű gyermekek megoszlása tagintézmények és csoportok szerint a mezőberényi Összevont Óvodákban 2009/2010. tanévben

Tagintézmény	Óvodai csoport	A gyermekek száma (fő)	Ebből		
			HH (fő)	HHH (fő)	SNI (fő)
Luther utcai	Vegyes I.	21	4	0	1
	Vegyes II.	23	7	1	0
	Vegyes III.	24	3	0	1
	Összesen	68	14	1	2
Kinizsi utcai	Kis	18	13	5	1
	Nagy	24	19	6	1
	Vegyes	26	19	4	0
	Összesen	68	51	15	2
Kodály úti	Kis	22	15	5	0
	Közép	25	13	4	0
	Nagy	25	11	4	0
	Összesen	72	39	13	0
Mátyás király. utcai	Kis	19	15	5	0
	Vegyes	22	15	6	0
	Nagy	19	12	7	2
	Összesen	60	42	18	2
Kálvin utcai	Kis	25	13	3	0
	Közép	27	13	3	1
	Nagy	26	16	3	0
	Összesen	78	42	9	1
Bélmegyeri	Vegyes I.	16	10	1	0
	Vegyes II.	12	7	1	2
	Összesen	28	17	2	2
Összesen		374	205	58	9
Ebből Mb. ö.		346	188	56	7

Forrás: Összevont Óvodák Igazgatósága Mezőberény beszámolója 2009. október 1.

A Mezőberény-Bélmegyer Kistérségi Általános Iskola, Alapfokú Zene- és Művészetoktatási Intézmény, Kollégium és Pedagógiai Szakszolgálat a 2009/2010. tanév kezdetén összesen (a Bélmegyeri tagiskolával együtt) 926 tanulót oktat, akik közül 850 gyermek a mezőberényi intézményeket látogatja. A berényi tanulók 40,8%-a (347 gyermek) hátrányos, ezen belül pedig 107 fő halmozottan hátrányos helyzetű, a sajátos nevelési igényű gyermekek száma megközelíti a százat.

A Petőfi utcai tagiskola 458 felső tagozatos tanulójának egyharmada hátrányos helyzetű, 8,7% pedig halmozottan hátrányos, ennél egy kicsit többen (9,4%) vannak a sajátos nevelési igényű gyermekek. 43 tanuló vesz részt az integrált oktatásban, amit folyamatosan szeretnének bővíteni.

33. táblázat: A hátrányos (HH) és a halmozottan hátrányos helyzetű (HHH), illetve a sajátos nevelési igényű (SNI) tanulók megoszlása a Mezőberény-Bélmegyer Kistérségi Általános Iskola felső tagozatán, illetve az alsó, a felső és a speciális tagozaton együttesen a 2009/2010. tanévben

Osztály	HH (fő)	HHH (fő)	SNI (fő)	SNI-ből HH (fő)	SNI-ből HHH (fő)
5.a.	6	1	0	0	0
5.b.	7	0	0	0	0
5.c.	2	1	0	0	0
5.d.	15	2	1	0	0
5.e.	9	5	4	1	1
5.f.	10	4	4	4	4
Összesen	49	13	9	6	4
6.a.	5	1	2	1	0
6.b.	7	2	0	0	0
6.c.	7	0	0	0	0
6.d.	16	6	3	2	1
6.e.	17	6	7	7	3
Összesen	52	15	12	10	4
7.a.	4	2	0	0	0
7.b.	6	0	1	0	0
7.c.	6	3	1	0	0
7.d.	9	1	2	1	0
7.e.	13	1	2	2	0
Összesen	38	11	11	9	4
8.a.	8	1	0	0	0
8.b.	6	2	0	0	0
8.c.	2	0	1	0	0
8.d.	8	0	1	1	0
8.e.	13	1	2	2	0
8.f.	14	6	6	3	1
Összesen	51	10	10	6	1
Felső tagozat összesen	190	49	40	26	17
Alsó tagozat összesen	203	62	49	41	24
Speciális tagozat	7	6	11	-	-
Iskola összesen	400	117	100	67	41
Mb. összesen*	347	107	95	64	40

(*A bélmegyeri tagiskola b. osztályai nélkül)

Speciális tagozat

Osztály	HH (fő)	HHH (fő)	SNI (fő)
6. g.	3	3	5
7. g.	3	2	4
8. g.	1	1	2
Összesen	7	6	11

Forrás: Mezőberény–Bélmegyer Kistérségi Általános iskola beszámolója 2009. október 1.

A Luther téri tagiskolában iskolában csak alsó tagozatos képzés folyik, 456 tanulóval, akinek 41,7%-a hátrányos, egytizedük pedig halmozottan hátrányos helyzetű, 8,8% sajátos a nevelési igényűek aránya, mindegyikük integrált oktatásban részesül.

Az SNI tanulók általános iskolai tagozata 35 gyermekkel foglalkozik, a 3. osztálytól felfelé. Közülük 23 fő hátrányos, 17 tanuló pedig halmozottan hátrányos helyzetű.

Az általános iskolai oktatás keretében az emelt szinten tanulók körében alacsonyabb a hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű tanulók száma és aránya, mint az általános tantervű osztályokban. Az általános iskola csoportösszetételére befolyással van az intézmény összevonása előtti állapot, illetve a német nemzetiségi oktatás és az SNI-tanulók magas létszáma.

Az évismétlők aránya mind az összlétszámon belül, mindpedig a HH/HHH-s gyermekek körében alacsonyabb az országos átlagnál. Ez azt jelenti, hogy gyakorlatilag csak egészségügyi okok (tartós betegség) miatt történik évismétlés, éveként egy-két fő. A tartósan beteg gyermekek, illetve kivételes esetben SNI-gyermekek állandó vagy időszakos jelleggel magán tanulóként (szaktanári segítséggel) sajátíthatják el a tananyagot. Kedvező, hogy a végzős gyermekek csaknem mindegyike az elmúlt években tovább tanult, a lemorzsolódás inkább a szakképzőkben következik be, így a szakma nélküli fiatal pályakezdők részben újratermelődnek. Intézményi szinten a cigány kisebbségi szervezetekkel való együttműködés jobbra csak alkalmi.

A középfokú iskolai oktatás

Mezőberényben a középfokú iskolai oktatás a Petőfi Sándor Gimnáziumban folyik, az intézmény részt vesz az Arany János tehetséggondozási programban, illetve az Útravaló programban. A 2009/2010. tanév kezdetén az iskolában 578 fiatal tanult, akiknek közel 30%-a (161 fő) volt hátrányos helyzetű, a halmozottan hátrányos helyzetű száma pedig 18. Az évfolyamokon a „d” osztályokban szignifikánsan magasabb a hátrányos helyzetű tanulók száma. (Az iskola HH-ás tanulóinak közel 60%-át tartják számon a d osztályokban.) (Az „a” osztályok 5 évfolyamos angol nyelvi képzést nyújtó (osztályok) előkészítő évfolyammal, a „b” és „c” osztályokban 5 évfolyamos magyar–német két tanítási nyelvű képzés folyik, szintén előkészítő évfolyammal, míg a „d” osztályok az AJTP-hoz kapcsolódnak, vagyis ez a magyarázata a „d” osztályok sajátos összetételének.) Az iskola alkalmanként együttműködik a helyi német hagyományápoló egyesülettel, a helyi cigányszervezetekkel azonban még ilyen kapcsolata sincs.

A nevelési-oktatási intézmények többé-kevésbé kapcsolatot tartanak a kisebbségi önkormányzatokkal és más oktatási, egészségügyi és szakmai intézményekkel.

34. táblázat: A hátrányos (HH) és a halmozottan hátrányos helyzetű (HHH) tanulók megoszlása a mezőberényi Petőfi Sándor Gimnázium osztályaiban a 2009/2010. tanévben

HH-s tanulók évfolyam/osztály	a. (fő)	b. (fő)	c. (fő)	d. (fő)	Összesen (fő)
09.	6	1	9	30	46
10.	10	3	2	19	34
11.	9	7	3	16	35
12.	6	3	1	20	30
13.	3	3	0	10	16
Összesen	34	17	15	95	161

HHH-s tanulók évfolyam/osztály	a. (fő)	b. (fő)	c. (fő)	d. (fő)	Összesen (fő)
09.	1	0	1	6	8
10.	2	0	1	4	7
11.	1	0	0	0	1
12.	0	0	0	1	1
13.	0	0	0	1	1
Összesen	4	0	2	12	18

Forrás: PSG Mezőberény beszámolója 2009. október 1.

A város elkészítette közoktatási esélyegyenlőségi programját, a hozzákapcsolódó helyzetelemzéssel és az akciótervvel együtt.

Az ezekben feltárt helyzet a következő:

- A közoktatási intézmények, gyermekjóléti szakellátások, gyermekjóléti alapellátások, közoktatási szakszolgálatok és szakmai szolgáltatási feladatok a településen biztosítottak, és egyenlő mértékben elérhetők a településen élő számára.
- A HHH tanulók aránya az általános iskolai tagintézményi tanulók számához viszonyítva:

Petőfi út (felsősök):	8,7%
Luther tér (alsósok):	10,1%
Martinovics utca (spec.):	48,6%.

- Első olvasásra ugyan nem kiegyenlített a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek megoszlása az egyes tagintézményekben. Ennek azonban szervezeti okai vannak, mivel a Martinovics utcai iskola speciális tantervű, így a gyermekek kiválasztása képességeik alapján történt. Ugyanakkor fokozatosan felmenő rendszerben valósítják meg az integrált oktatást. Jelenleg mindössze 12 fő (6–8. osztályos) kap speciális képzést a Martinovics utcai helyett a Petőfi utcai épületben. Az integrált oktatás keretében az új osztályok kialakításakor pedig figyelmet fordítanak arra, hogy egyikben sem haladja meg a 25%-ot a hátrányos helyzetű gyermekek aránya, mint azt a Városi esélyegyenlőségi program meghatározza, illetve a program teljesülését vizsgáló 2009. évi beszámoló is hangsúlyozza. A speciális képzést igénylő gyermekek számára Békésen áll rendelkezésre szakszerű oktatás, ahol igény szerint diákothton is igénybe vehető.
- Az SNI és részképesség-zavarokkal küzdő tanulók együttes aránya a városi közoktatási intézményekben:

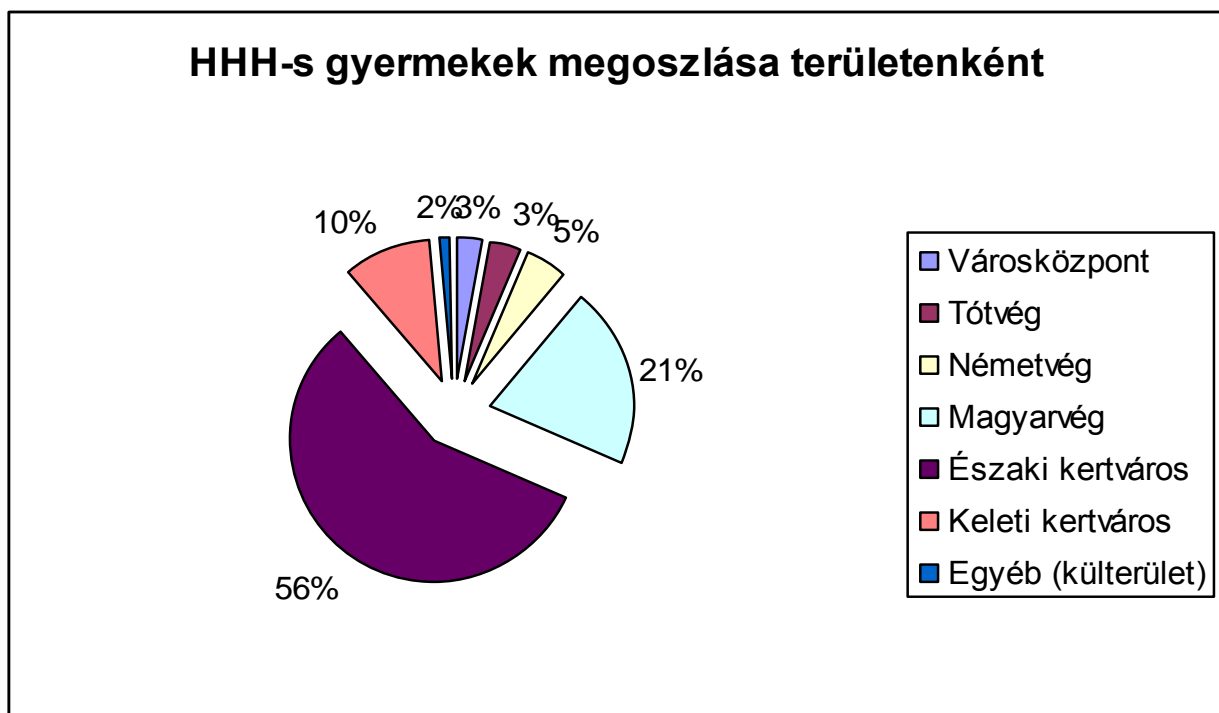
Óvoda:	3 %
Ált. iskola:	11,7%
PS Gimnázium:	1,0%.

- Az általános iskolát végzők körében mind kevesebben vannak azok, akik nem tanulnak tovább, az osztályfőnökök ugyanis kiemelten fontos feladatként tartják számon a gyermekek (köztük hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetűek) pályaeorientálását, pályaválasztási felkészítését.
- A halmozottan hátrányos helyzetű tanulók részvétele a tanórán kívüli programokban jelenleg még nem elégséges. Az iskola oktatási és nevelési programjában ugyanakkor hangsúlyosan szerepel ezeknek a gyermekeknek az aktivizálása, a tanulmányi versenyekbe és a szakköri foglalkozásokba történő bevonása. Emellett sikeresen működik az iskolában a Képesség-kibontakoztató és integrációs program (IPR) is a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek fejlesztését célozva meg.
- Az Útravaló program és az Arany János tehetséggondozó program nyújtotta lehetőségeket az intézmények egyre inkább igénybe veszik. Jelenleg az általános iskola egy tanulója részese az Útravaló programnak. A Petőfi Sándor Gimnázium keretében működő AJTGP lehetőségeire a pedagógusok évről-évre sikeresen hívják fel a szülők és a gyermekek figyelmét. Az elmúlt tanévben 13 nyolcadikos kérte felvételét, akik közül 8 kezdhetette meg tanulmányait az említett szervezeti keretek között. Éves szinten a programba történő jelentkezések száma meghaladja a tízet, kétharmaduk (éves átlagban) részesévé is válik a tehetséggondozó programnak.

Hátrányos helyzetű gyerekek

Mezőberény nevelési- és oktatási intézményeit összesen 2035 gyermek látogatja, közülük 635 (31,2%) a hátrányos helyzetű, akiknek közel negyede óvodás. A gyermekek közül 195-en (9,6%) halmozottan hátrányos helyzetűek.

A halmozottan hátrányos helyzetűek területi megoszlását illetően azt láthatjuk, hogy gyermekek több mint fele az Északi kertvárosban lakik, egyötöde pedig Magyarvégén.

Civilek a társadalmi integrációért

Mezőberényben mintegy 50 civil szervezet működik, a legkülönbözőbb tevékenységekkel, melyek egy része különböző társadalmi csoportokat céloz meg. Így több szervezet a fogyatékkal élőket segíti, míg másoknak az oktatás különböző formáit igénybevevők vagy a helyi kisebbségek (köztük a cigányság) a célcsoportjai. Emellett olyan tevékenységeket is megjelöltek a civil szervezetek, mint a fiatalok (oktatási intézmények alapítványai esetén) tanulásának, továbbtanulásának segítése, integrációja, motiválása vagy a hátrányos helyzetű csoportok felkarolása.

Mezőberény város kijelölt városrészei társadalmi jellemzői

Városcsözpont

(Hunyadi János u. – Kodály Zoltán út – Korona u. – Vésztői út – Belencéresi út – Bajcsy-Zsilinszky u. – Liget u. – Liget tér – Hajnal u. – Békési út – Tavasz u. – Vadász u. – Madách Imre u. – Puskin u. (páros és páratlan oldala is a Madách utcáig) – Luther u. – Orlai u. – Gyomai u. – Hunyadi János u.)

- A Városcsözpontban 2038 fő lakik, 15,8%-uk 14 évnél fiatalabb, 22,7%-a 60 évnél idősebb.
- Az aktív korúak 31,3%-a maximum 8 általánost végzett, a 25 évnél idősebbek 15,1%-a rendelkezik felsőfokú végzettséggel (az indikatív akcióterületek között itt a legmagasabb az arányuk).
- 49,3%-a a lakónépességnek foglalkoztatott, de majdnem ilyen arányú (44,3%) a foglalkoztatott nélküli háztartások aránya is.
- A helyi aktív korú népesség 48,3%-a nem rendelkezik rendszeres munkajövedelemmel, a legfeljebb általános iskolai végzettségűek aránya ezen belül 25,8%.
- A 845 lakás 10,3%-a alacsony komfortfokozatú, a lakásfenntartási támogatásban részesülők egytizede e területen él.
- A rendelkezésre állási támogatásban vagy rendszeres szociális segélyben részesülők 9,6%-a, míg a közgyógyellátottak 15,5%-a lakik a Városcsözpontban.

Tótvég

(Hunyadi János u. – Kodály Zoltán út – Korona u. – Vésztői u. – Kinizsi Pál u. – Thököly Imre u. – Illyés Gyula u. – Téglás u. – Gyomai út – Hunyadi János u.)

- A Tótvégen 1405 fő lakik, 15,7%-uk 14 évnél fiatalabb, 24%-a 60 évnél idősebb.
- Az aktív korúak 30,1%-a maximum 8 osztályt végzett, a 25 évnél idősebbek 5,9%-a rendelkezik felsőfokú végzettséggel.
- A lakónépesség fele foglalkoztatott, de majdnem ugyanilyen arányú (46%) a foglalkoztatott nélküli háztartások aránya.
- A helyi aktív korú népesség 45,2%-a nem rendelkezik rendszeres munkajövedelemmel, a legfeljebb általános iskolai végzettségűek ezen belül 20,9%.
- A 581 lakás 22%-a alacsony komfortfokozatú.

Németvég

(Gyomai út – Orlai u. – Luther u. – Puskin u. – Vasút u. – Szabó Árpád u. – Szarvasi út (páros és páratlan oldal is) – belterületi határ a Gyomai útig)

- A Németvégen 1734 fő lakik, 14,7%-uk 14 évnél fiatalabb, 31,7%-a 60 évnél idősebb.
- Az aktív korúak 27,5%-a legfeljebb 8 általános iskolai osztályt végzett, a 25 évnél idősebbek 8,1%-a rendelkezik felsőfokú végzettséggel.
- 48,5%-a a lakónépességnek foglalkoztatott, de ennél magasabb arányú (53,3%) a foglalkoztatott nélküli háztartások aránya.
- A helyi aktív korú népesség 45,4%-a nem rendelkezik rendszeres munkajövedelemmel, a legfeljebb általános iskolai végzettségűek aránya ezen belül 19,7% (az indikatív akcióterületeken belül itt a legalacsonyabb).
- A 745 lakás 28,2%-a alacsony komfortfokozatú.
- A városi közgyógyellátottak 18,6%-a, a lakásfenntartási célú támogatásban részesülők 10%-a él itt.

Magyarvég

(Szabó Árpád u. – Vasút u. – Puskin u. – Madách Imre u. – Vadász u. – Tavasz u. – Békési út – Áchim L. András u. (páros és páratlan oldal is) – Szivárvány u. (páros és páratlan oldal is) – Zöldfa u. (páros és páratlan oldal is) – Ady Endre u. és annak folytatása a Budapest–Békéscsaba vasútvonalig – Budapest–Békéscsaba vasútvonal – Szabó Árpád u.)

- A Magyarvégen 2292 fő él, 18,2%-uk 14 évnél fiatalabb, 21,6%-a 60 évnél idősebb.
- Az aktív korúak 37,2%-a maximum 8 általánost végzett, a 25 évnél idősebbek 4,9%-a rendelkezik felsőfokú végzettséggel
- 44,5%-a a lakónépességnek foglalkoztatott, a háztartások fele foglalkoztatott nélküli.
- A helyi aktív korú népesség 51,9%-a nem rendelkezik rendszeres munkajövedelemmel, a legfeljebb általános iskolai végzettségűek ezen belül 25,9%-ot jelentenek.
- A 871 lakás egyharmada (33,4%) alacsony komfortfokozatú.
- A városi rendszeres gyermekvédelmi támogatásban részesülők 23%-a él a városrészben.

Északi kertváros

(Illyés Gyula u. – Erkel Ferenc u. (páros és páratlan oldal is) – Szél u. – belterületi határ a Körgát utcáig – Körgát u. – Újtelep u. (páros és páratlan oldal is) – Tulipán u. (páros és páratlan oldal is) – Hársfa u. (páros és páratlan oldal is) – Vésztői út – Kinizsi Pál u. – Thököly Imre u. – Illyés Gyula u.)

- Az Északi kertvárosban 1872 fő lakik, egynegyedük 14 évnél fiatalabb, mindössze 14,1%-uk 60 évnél idősebb. A demográfiai mutatók a településen belül ebben a városrészben a legkedvezőbbek, ami a fiatal népesség magas arányát jelenti.
- Az aktív korúak 43,5%-a maximum 8 általános iskolai osztályt végzett, a 25 évnél idősebbek 3,7%-a rendelkezik felsőfokú végzettséggel.
- 38,3%-a a lakónépességnek foglalkoztatott, a foglalkoztatott nélküli háztartások aránya 47,8%.

- A helyi aktív korú népesség 59,1%-a nem rendelkezik rendszeres munkajövedelemmel, a legfeljebb általános iskolai végzettségűek aránya ezen belül 34,2%.
- A 577 lakás 42,5%-a alacsony komfortfokozatú.

Keleti kertváros

(Vésztői út – Belencéresi út – Bajcsy Zsilinszky Endre u. – Piac tér – Liget u. – Liget tér – Hajnal u. – Békési út – Belterületi határ a Hősök útjáig – Hősök útja – Kereki u. – Akácfa u. – Szénáskert u. – Vésztői út)

- A Keleti kertvárosban 1675 fő lakik, 18,4%-uk 14 évnél fiatalabb, ötödük 60 évnél idősebb.
- Az aktív korúak 29,3%-a maximum 8 általános iskolai osztályt végzett, a 25 évnél idősebbek 4,7%-a rendelkezik felsőfokú végzettséggel.
- 48,8%-a a lakónépességnek foglalkoztatott, a foglalkoztatott nélküli háztartások aránya 43,1%.
- A helyi aktív korú népesség 47,2%-a nem rendelkezik rendszeres munkajövedelemmel, a legfeljebb általános iskolai végzettségűek aránya ezen belül 21%.
- A 628 lakás 26,8%-a alacsony komfortfokozatú.

Külterület

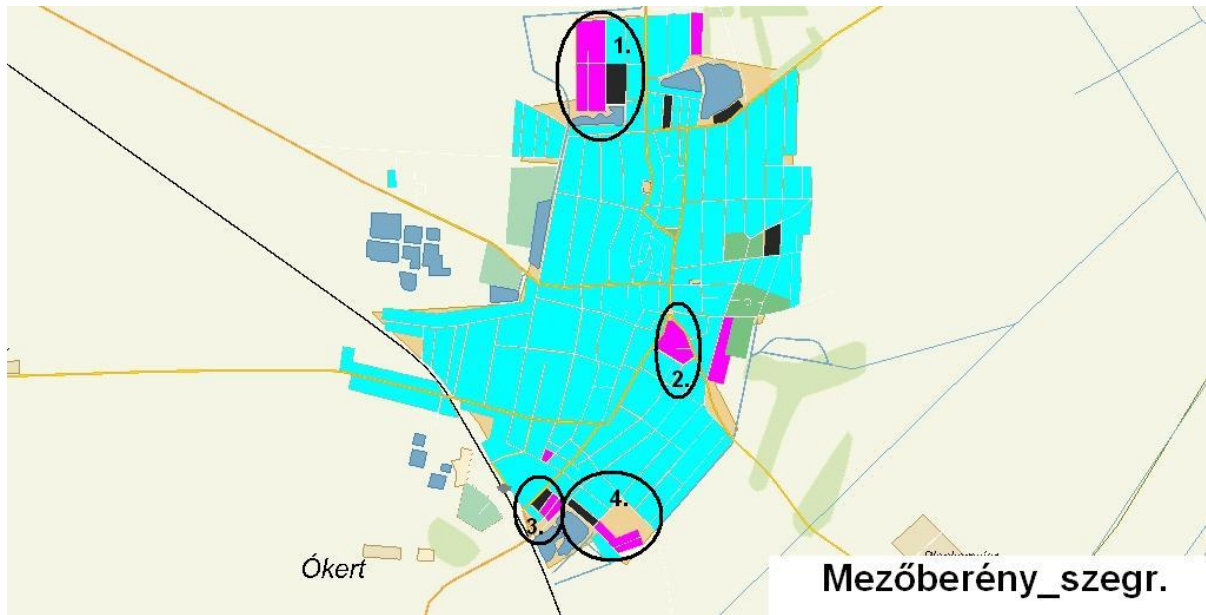
- A város külterületi részein 373 főt írtak össze, 18,8%-uk 14 évnél fiatalabb, míg 19,3%-a 60 évnél idősebb.
- Az aktív korúak fele 8 általánost vagy kevesebb iskolai osztályt végzett, a 25 évnél idősebbek 0,4%-a rendelkezik felsőfokú végzettséggel, (az indikatív akcióterületek között itt a legalacsonyabb az arányuk.)
- 32,7%-a a lakónépességnek foglalkoztatott, de majdnem kétszer ennyi azon háztartások aránya, amelyben viszont nincs foglalkoztatott (62,3%).
- A helyi aktív korú népesség 64,9%-a nem rendelkezik rendszeres munkajövedelemmel, a legfeljebb általános iskolai végzettségűek aránya ezen belül 37,7%.
- A 207 lakás 84,1%-a alacsony komfortfokozatú.
- Az indikatív akcióterületek között e terület mutatói a legrosszabbak.

A szegregátumok

A KSH által a 2001-es népszámlálási adatok alapján kijelölt *szegregátumok*, amelyeket a Városrehabilitációs kézikönyvben meghatározott ún. szegregációs mutató alapján határoltak le, a következők¹³:

¹³ A KSH a mutatórendszer alapján mechanikusan előállított egy negyedik szegregátumot a Városközpont területén is, a Petőfi út mentén (2. szegregátum). A lehatárolás alapját képező lakónépességi adatok azonban olyan mértékben torzították a társadalmi struktúrát, hogy e területet a KSH-val való szakmai egyeztetés után kijelölték a szegregátumok köréből! Az adatokat három intézeti háztartás torzította, a lehatárolt terület 368 fős lakónépességéből 312 fő lakott ezekben. Miután zömmel középiskolás diákokról és az egyik helyi idősek otthonáról volt szó, természetes, hogy mind az iskolai végzettség, mind az aktív keresők aránya kiugróan alacsonynak adódott – látszatra! Az állandó népesség mutatói ugyanakkor a városi átlagnál kedvezőbbek, a lakhatási jellemzők kifejezetten jók voltak a területen.

1. szegregátum (településhatár - Körgát u. - Szent János u. - Malom u. - Kérhalom u. - Nádas u.)
2. szegregátum (lásd lábjegyzet)
3. szegregátum (Csabai út - Frey Ádám u. - Ady Endre u. - Nyírfa u.)
4. szegregátum (Ady Endre u. - Katona József u. - József Attila u. - Belentai út - településhatár - Szivárvány u. - Zöldfa u. - Frey Ádám u.)

A kézikönyvben foglaltak szerint azon területek minősülnek szegregátumnak, ahol a legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők és rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon belül eléri, illetve meghaladja az 50%-ot.

E területeket társadalmi szempontból az alacsony iskolai végzettség, a magas inaktivitási mutatószám jellemzi, valamint az, hogy viszonylag magas a segélyezettek aránya. Emellett az infrastrukturális helyzet, ezen belül kiemelten a lakhatási feltételek a város egészéhez viszonyítva is rosszabbak.

(Az egyes városrészekre, illetve a szegregátumokra vonatkozó további statisztikai összefoglalók (1/a., 1/b. és a 2. táblázat) az Antiszegregációs terv végén találhatóak.)

Ezen szegregátumok rövid helyzetértékelése a KSH által megadott, valamint a kézikönyv szerint felhasználásra javasolt indikátorok alapján a következő:

A **3. szegregátum** társadalmi mutatószámai a 2001-es népszámlálás adatainak tükrében:

- E területen 91 fő lakik, 31,9%-a 14 évnél fiatalabb, 14,3%-uk 60 évnél idősebb. Jelentős többségük (70-80) fő roma származású.
- A 8 osztályt vagy kevesebbet végzettek aránya az aktív korúak körében 69,4%. Felsőfokú végzettséggel rendelkezők nincsenek.
- A gazdaságilag inaktívak aránya 79,1%, a munkanélkülieké 31,6%, a tartós munkanélkülieké pedig 15,8% a lakónépességben belül.
- Az állami vagy önkormányzati támogatás az egyetlen jövedelemforrás az itt élők 32,7%-ának.
- A rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon belül 73,5%. Legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők és rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon belül 55,1%.
- Olyan háztartások aránya, ahol nincs foglalkoztatott: 63%.
- A komfortnélküli, félkomfortos és szükséglakások aránya 51,9%
- Alacsony presztízsű foglalkozást végzők aránya 92,3%.
- Rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesült 2008-ban 19 fő, 6 halmozottan hátrányos helyzetű gyermek élt a szegregátumban a polgármesteri hivatali adatközlése alapján, míg a közgyógyellátott 6 fő.
- A rendelkezésre állási támogatásban, illetve a rendszeres szociális segélyben részesül 8 fő.

A **4. szegregátum** társadalmi mutatószámai a 2001-es népszámlálás adatainak tükrében:

- E területen 150 fő lakik, harmaduk 14 évnél fiatalabb, 10,7%-uk 60 évnél idősebb. 110-120 fő közülük cigány származású, akiknek aránya a szegregátumon belül 75–80% körüli.
- A 8 osztályt vagy kevesebbet végzettek aránya az aktív korúak körében 75,3%. Felsőfokú végzettséggel rendelkezők nincsenek.
- A gazdaságilag inaktívak aránya 81,3%, a munkanélkülieké 31,6%, a tartós munkanélkülieké pedig 10,7% a lakónépességben belül.
- Az állami vagy önkormányzati támogatás az egyetlen jövedelemforrás az itt élők 37,1%-ának.
- A rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon belül 71,9%. Legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők és rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon belül 57,3%.
- Olyan háztartások aránya, ahol nincs foglalkoztatott: 63,5%.
- A komfortnélküli, félkomfortos és szükséglakások aránya 55,1%.
- Alacsony presztízsű foglalkozást végzők aránya 84%.
- Rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesült 2008-ban 33 fő, 20 halmozottan hátrányos helyzetű gyermek élt a szegregátumban, közgyógyellátott 11 fő.
- A rendelkezésre állási támogatásban, illetve a rendszeres szociális segélyben részesül 16 fő.

Az indikatív városrészek között nevesített „Külterület” több mutató alapján akár besorolható lehetne a szegregátumok közé. A külterületi lakóházak (tanyák) az egykori mezővárosi nagykiterjedésű népes tanyavilág maradványai, illetve a megszűnt szövetkezeti és állami gazdasági központokhoz kapcsolódnak. A 2001. évi népszámlálás szerint a külterületen élők lélekszáma 373 fő volt, akiknek közel fele a belterülethez közeli Ókertben élt, a többiek pedig a közel 12 ezer ha kiterjedésű határ különböző pontjain, részben kövesutak mellett vagy ahhoz közel, és akad néhány nehezebben megközelíthető tanya is. A népességszámban (a polgármesteri hivatal közlése szerint) az elmúlt években nem történt számottevő változás.

A külterületen élők képzettségi szintje (különös tekintettel a diplomások arányára), alacsony, és ez jellemző a foglalkoztatottak arányára is, összevetve a szegregátumokkal azonban ezek az értékek nem tekinthetők kiugróan rossznak. Így a rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkező aktív korú népesség aránya is elmarad a szegregátumokban mért szintektől, bár közöttük is az alacsony képzettségűek aránya kiugró. A lakhatási körülmények általában rosszak, a városi szolgáltatások elérhetősége változó, de többségük igénybe tudja venni azokat.

Összességében elmondható, hogy külön antiszegregációs programot nem igényel a város külterülete. A problémák megoldása, a legalább részbeni felzárkóztatás beilleszthető az általános fejlesztési programok keretei közé. Így az infrastruktúra-fejlesztés (pl. útépítés, felújítás) a városi elérhetőséget, a munkavállalás lehetőségét javítja. A városi kerékpárút-hálózat bővítése, valamint az alsóbbrendű úthálózat ütemes felújítási programja ugyanezt a célt szolgálja. Megjegyezzük, hogy információink szerint a lezárult, folyó és tervezett útfelújítások nagyobb része a belterületi vagy a belterülettől nem túl távol fekvő munkahelyekig húzódó szakaszokra koncentráltak/koncentrálóknak első ütemben!) A külterületeket lefedő helyközi autóbusz járatok sűrítésével a városi szolgáltatások igénybevétele könnyebbé válhat a külterületi népesség nagyobb hányada (zömmel az egykori TSZ-majorokban és annak közelében lakók) számára. Munkaalkalmat kínál az itt élők számára is a néhány magántulajdonú mezőgazdasági nagyüzem (állattartótelep), illetve

az Ókerti részhez közeli, a korábbi szövetkezeti központból kialakított „kisvállalkozói központ” (Csabai út). Mindezek a lehetőségek természetesen az általános gazdasági konjunktúrához kapcsolódnak. Megemlítendő, hogy 1998 óta sikeresen működik Mezőberényben is a Tanyalátogató program, amelynek keretében a helyi rendőrőrs tagjai a polgárőrséggel együttműködve rendszeresen felkeresik a tanyákat, főként az egyedül élő idős embereket. Ez nemcsak a közbiztonság miatt fontos, hanem azért is, hogy az érintettek érzik, figyelnek rájuk, és ha kell hétköznapi dolgaik elintézésében is segítenek nekik. Kísérletképpen a tanyán élők mobiltelefont kaptak, ami a kapcsolattartást erősíti.

A szegregáció elleni küzdelem kiemelten kezeli a két legvédtelenebb lakossági korcsoportot, a gyermekeket és az időseket. Az óvoda, főként pedig az iskola elérhetőségét segíti a belterületi általános iskolai diákokotthon, amelyik rászorultság esetén igénybe vehető. Így részben azoknak a belterületen élő gyermekeknek szolgál hétközi lakóhelyül az otthon, akik a gyermekjóléti szolgálat látókörébe kerülnek, részben pedig azoknak, akiknek távoli lakóhelyükről gondot okoz mindennapi iskolába járás. Így a harminc férőhelyes diákokotthon, amelynek kihasználtsága jelenleg kétharmados, az antiszegregációs feladatok megoldásából is részt vállal. Az idős népesség külterületről történő beköltözése a családtagokhoz folyamatos. Azok az idősek, akik már képtelenek gondoskodni önmagukról a városban működő három idősek számára fenntartott otthonban található elhelyezést. (Itt jegyezzük meg, hogy bár a mezőberényi idősek otthonai térségi szerepet is betöltenek, a bekerülés várakozási ideje relatíve alacsony, legfeljebb néhány hónap. A megyében e téren Mezőberény indikátorai a legjobbak között vannak, ezért a város kapacitásbővítési célú pályázatai e téren rendre elutasításra kerülnek.)

A mezőberényi roma (cigánynépesség) néhány adata az antiszegregációs programhoz

Általános tapasztalat, hogy a népszámlálási adatokon túlmenően Mezőberényben is jóval nagyobb a roma (cigány) népesség aránya, mint az a népszámlálások nemzetiségi adataiból kitűnik. A 2001. évi népszámlálás szerint Mezőberényben 414 fő jelezte, hogy valamiképp kötődik a cigánysághoz, vagyis az alábbi népszámlálási kategóriák közül (nemzetiségi hovatartozás, kulturális értékekhez való kötődés, anyanyelv és családi-baráti közösségekben használt nyelv) legalább egy esetben kinyilvánította a cigánysághoz való tartozását. *(Forrás: Népszámlálás 2001. 6. területi adatok. 6. 4. Békés megye II. köt. 142–143. o.)*

A polgármesteri hivatal munkatársainak személyes tapasztalatai alapján az IVS-hez, illetve az antiszegregációs programhoz kapcsolódva a következők jellemzik a mezőberényi roma (cigány) népességet:

Területi elhelyezkedésük:

A KSH által kijelölt szegregátumokhoz kapcsolódva:

- I. Az ún. *Északi kertvárosi I. szegregátum*: (Rózsa, Gárdonyi, Szent János és a Kérhalom utca megfelelő részei: *100–120 család mintegy 450–500 fő.*
- II. A magyarvégi *III. szegregátum* (az egykori Párizsrész) kb. *30 család 120 fő*
- III. A magyarvégi *IV. szegregátumban* (az egykori Londonrész) *50–60 család él 240–250 fő, akiknek fele lehet cigány, az itt élők másik fele pedig igen nehéz életfeltételek között élő magyar népesség. A cigány népesség tehát kb. 25–30 család 110–120 fő.*

IV. A város más részein, az „antiszegregált” területen él mintegy 80 család 280–300 fő.

Összesen: mintegy 250 család 1000–1050, illetve 1100 személy számítandó a cigánynépességhez. Ebben az adatban a vegyes házasságban élők is benne foglaltatnak.

A cigánysághoz sorolt népesség, főként a fiatalabb korosztályok többsége elvégezte a 8 általánost, szakmával vagy magasabb képesítéssel azonban viszonylag kevesebben rendelkeznek. A szakmával rendelkezők számát 150–170 körülire becsülhetjük, az érettségizettek száma meghaladja a 30-at, az egyetemi-főiskolai diplomával rendelkezők száma 10 körüli, köztük is egyetlen személy az, aki egyetemet végzett. Sajnos az általános iskolát el nem végzettek részben újratermelődnek. A legnagyobb gondot emellett legalább egy olyan szakma megszerzése jelenti, amivel el is lehet helyezkedni. A jelenlegi munkaerőpiaci viszonyok közepette a térségben nehéz ilyet találni.

II. A roma népességet magas arányban koncentráló városi szegregátumok, telepek, telepszerű képződmények helyzetének elemzése¹⁵

1. Szegregátum – Északi Kertvárosban

Összesen 61 lakás soroltatott ide, ezek az 1960-as évek végén, 1970-es évek első felében épültek, köztük sok „szoc-pol” támogatás igénybevételével épült. Bár volt kiköltözés a területről¹⁶, a lakások zöme ma is túlszűfolt, s vannak infrastrukturális hiányok is, mindenekelőtt a gáz- és szennyvízhálózat. Mindkét esetben felmérték előzetesen a rákötési hajlandóságot, s az kifejezetten alacsony volt, ezért került ki a terület a fejlesztendők közül. A szennyvíz esetében van önkormányzati program a gyűjtésre és ártalmatlanításra, míg a gáz, egyelőre lekerült a napirendről, mert az ott élőknek ez a fűtési forma túlzottan drága.

A házak állaga több esetben rossz, a kertek elhanyagoltak, amit nem lehet csak a pénzforrások hiányával magyarázni.

A szegregátum esetében fennáll – az eddigi önkormányzati erőfeszítések ellenére – a térbeli növekedés veszélye. Az elmúlt évtizedek tapasztalatai szerint az alacsony státuszú, túlszűfolt utcákban lévő épületekből kimozduló népesség – elsősorban pénzügyi okok miatt – előnyben részesítette a környező utcákban megürült telkeket, rosszabb állagú lakóépületeket. A folyamatot csak aktív önkormányzati politikával lehet megállítani.

¹⁵ Köszönet Lakatos Erzsébet főelőadónak (Polgármesteri Hivatal, Mezőberény) az értékes szóbeli és írásos információkért.

¹⁶ Roma családok magyar környezetbe való átköltöztetése Mezőberényben az 1980-as évek óta folyamatosan zajlik. Elvértve merült fel csak utólag problémaként, hogy az újonnan érkezett család nem tudott volna beilleszkedni új környezetbe. Ez annak fényében figyelemreméltó, hogy volt olyan eset, ahol egy tömblakás lakói előzetesen aláírást gyűjtöttek a romák beköltöztetésének megakadályozására. Szerencsére a polgármester ezt az akciót tudta kezelni. Ennek kapcsán merült fel az is, hogy a városban az 1980-1990-es években nem volt cigánykérdés, mert a helyi romák számára is volt helyben, vagy 20–25 km-es körzetben munkalehetőség. A megye nagyüzemeinek zsugorodása, csődje és felszámolása azonban a zömében képzetlen roma munkaerőt az átlagosnál erősebben érintette. A Békésben tapasztaltakkal ellentétben, itt egy-két roma család megjelenése egy tömbös épületben nem eredményezte az ingatlan és szűkebb környezetének leértékelődését, s nem indított el egy társadalmi leépülési folyamatot, illetve hosszabb távon új szegregátum kialakulását sem lehet emiatt prognosztizálni.

3. Szegregátum – Magyarvég (Csabai út mentén)

A szegregátum infrastruktúrája teljes, az ingatlanok állapota jó. E területre alapvetően más megközelítés kell, vélhetően azzal kell indítani, hogy felmérést készítsünk a helyben élőkkel, mire volna igényük. Az itt élők egy része magyar muzsikus cigányok leszármazottja, fiatalabb korosztályok azonban ár nem érdeklődnek apáik ősi mestersége iránt, aminek társadalmi (megélhetési) okai vannak. Egészen a legutóbbi évekig sem az iskolákban, sem az óvodákban a roma kisgyermekkel nem volt semmi gond. Viszonylag sok a vegyesházasság, ami – helyi megítélés szerint – egyértelműen segíti az integrációt.

4. szegregátum – Magyarvég (3. szegregátumtól keletre)

A terület legnagyobb problémáját mintegy 15-20 egyenként 30-40 m²-es, részben életveszélyes állapotú házikó (putri) jelenti, melyet gyakran fiatal családok laknak gyermekekkel. Az épületek alapvetően nem hozhatók rendbe, bár a benne lakók időszakosan igyekeznek alapvető felújításokat elvégezni rajtuk (tapasztás, festés stb.). Ebben a szegregátumban is jellemzőek a vegyes házasságok, de a legrosszabb állagú ingatlanokat roma családok lakják. A szegregátum infrastruktúrája hiányos, nincs gáz, csatorna, sőt a belterület egyik (összesen van kettő!) burkolatlan útja is itt van, mert a helyiek nem tudtak még jelképes hozzájárulást sem vállalni az aszfaltozáshoz.

Szegregátumtól függetlenül: Békésellentétben Mezőberényben a cigányok közötti uzsora nem jellemző. Összesen egy családról hírlík, hogy próbálkoznak ilyesmivel, de nincs igazán „kereslet” az efféle „szolgáltatásra”. Nem tudni, mi van a háttérben, de akár az erősebb családi összetartozás, akár a szomszédok egymást kiségitése, akár a kicsit jobb életkörülmények, ez mindenképpen jobb alap bármely programhoz. (Hogy aztán a válság és a leszeletelt szociális források ezt hogyan fogják megváltoztatni, azt 2009 év közepén még nem lehet érzékelni.)

Kitörési pontok a szegregátumokban

A kitörési lehetőségek nem kizárólag a helyi településpolitika alakulásától függnnek, azt erősen meghatározzák a nemzeti szinten e célra fordítható források. PI. az állami lakáshoz jutási politika 2009. július 1-i hatályú megváltoztatása (a célcsoport a 35 év alattiak, a támogatás formája a hitel és a kamattámogatás, mely 50%-os önerőt feltételez. Csak az első lakáshoz jutást támogatják, új, illetve használt lakás esetében erős értékhatárokat megállapítva), mely a gyermekek után járó szociálpolitikai kedvezmény önerőként való beszámítását erőteljesen korlátozza, alapvetően szűkíti le a lokális mozgásteret. Ma még nem látjuk, hogy a 2010-es parlamenti választások, valamint a globális gazdasági válság mérséklődése után megfogalmazható új lakáspolitika milyen eszközöket léptet be a rendszerbe, ezért e területen csak nagyon óvatos lépések megfogalmazására nyílik lehetőség.

A szegregátumok felszámolásának több esetben jelenti korlátját az e célra felhasználható állami források szűkítése, a képzési rendszer átalakítása, a vállalkozói igények mechanikus kiszolgálását célzó tanfolyami kínálat rendszerének megszilárdulása az utóbbi években. Mezőberény a település anyagi lehetőségeit és a mindenkori állami segítséget figyelembe véve már az elmúlt évtizedekben is hathatós lépéseket tett a „szegregátumok” felszámolására, ezért kizárólag lebontásra ítélt nagyobb (30-40 lakásból álló) telepszerű szegregátum (Londonrész) egyik fele sorolható ide. Az említett okok miatt telepszerű szegregátumok gyakorlatilag nincsenek a városban. Egyedül a IV: számú szegregátum (Londonrész) egyik fele sorolható ide. Az említett okok miatt a telepszerű szegregátumok

felszámolására kiírt pályázatokon a város nem nyert forrásokat. Ezért a szegregátumokban található lakások, lakóépületek komfortfokozatának javítását kell elsődleges feladatának tekinteni, illetve a fel nem újítható lakások folyamatos felszámolása lehet a célkitűzés. (2010 elején az önkormányzat újból egy olyan pályázatot szeretett volna benyújtani, amelyik az említett szegregátumban részbeni telepfelszámolást célozta meg. A szakértői vélemények szerint azonban a szegregátum ismét nem felelt meg a kiírási feltételeknek, azt valamelyest „pozitív” irányban haladta meg.)

1. Szegregátum – Északi Kertvárosban

Ebben a szegregátumban megoldás lehet a Munkaügyi Központon keresztül indított képzés különböző építőipari (lakásfelújítási) szakmákban. Ennek révén munkabérhez jutnának, a gyakorlati munka terepe pedig akár a saját házuk is lehetne, s a felújításhoz az anyagot az önkormányzat ingyenesen (esetleg nagyon kedvezményes áron) biztosíthatná. Másik lehetőség a kertészeti képzés indítása, melynek első fázisa egy intenzív lomtalanítás lehetne. A program távlati célja a megélhetési feltételek javítása, az önellátás lehetőségének megteremtése a konyhakertből. Míg az előbbi programba zömében férfiakat kellene bevonni, utóbbi esetben nők, fiatal lányok volnának a célcsoport. Ugyancsak az ő számukra lehetne indítani háztartásvezetési, főző-, pénzkezelési és beosztási, valamint gyermekgondozási tanfolyamot (utóbbit a Gyermekjóléti Szolgálat aktív támogatásával). A foglalkozások kint, családoknál történének, erre már volt kezdeményezés, de forrás híján a jó kezdet és a nagy érdeklődés ellenére a program idő előtt fejeződött be. A program sikerének titka a magas szinten végzett szociális munka, a helyben lakók szemléletének formálása akár a saját példán, életvitel bemutatásán keresztül.

3. Szegregátum – Magyarvég (Csabai út mentén)

A 3. szegregátum lehetne az elsődleges célterülete a vállalkozóvá válást támogató programnak (évi 1-2 fővel). E területen lehetne mintaként indítani – a másik két szegregátumra való kiterjesztés lehetőségével – az atipikus foglalkoztatási lehetőségek mintaprogramját, elsősorban a rugalmas munkavégzést lehetővé tevő informatikai távmunkavégzési lehetőség feltételeinek biztosításán keresztül.

4. szegregátum – Magyarvég (3. szegregátumtól keletre)

A 21. századi magyarországi viszonyokhoz képest méltatlan körülmények között élő családok esetében más megoldás nem nagyon képzelhető el, mint az ingatlanokból való elköltöztetés, s utána a „putrik” lebontása. (A felszabaduló lakóterületet az önkormányzat használja fel elsősorban lakóingatlan-fejlesztési céllal.) A programot ütemezni kell, évi 2-3 családnál többet biztosan nem lehet mozgatni. Erre két lehetőséget láttunk: egyik az önkormányzati bérlakásállomány egy részének ilyen célú felhasználása, a másik a régi, de jobb állagú, a tulajdonos halála/elköltözése miatt megürülő ingatlanok önkormányzati forrásból való megvásárlása, és a családok átköltöztetése.

Az itt lakók alapvetően bizalmatlanok, ezért csak romasegítő bevonásával lehet érdemi eredményt elérni, akiben ők is bíznak. Bizonyos, hogy nem kerülhető meg a cigány kisebbségi önkormányzat sem, mint mediátorszervezet¹⁷. Célszerűnek látjuk a polgármesteri

---

¹⁷ A szervezet vezetőségében vannak olyan tagok, akik erős legitimációval bírnak és nagy irányukban a roma lakosság részéről megnyilvánuló bizalom.

hivatal szervezeti rendszerében egy roma koordinátor, vagy roma referens munkakör kialakítását, akinek a teljes antiszegregációs program végrehajtására rálátása volna.

Mindhárom szegregátumban a hosszú távú stratégiai cél a felnövekvő generáció(k) jelenleginél erőteljesebb integrálása a többségi társadalomba. Ennek egyik legfontosabb területe az oktatási és képzési szint, a tudás presztízsének emelése. A leginkább veszélyeztetett korosztálynak a 12–18 évesek tűnnek, ahol célzott nyomonkövetéssel, egyéni pályaválasztási stratégia és mentorálás mellett látunk lehetőséget a munka világába bevezetni a felnövő gyermekeket.

Irodalom

Kertesi Gábor - Kézdi Gábor: A cigány népesség Magyarországon. Dokumentáció és adattár. Budapest: socio-typo 1998. 338.

Döméné Geszti Piroska (2007) Közösségi munka a cigány és hátrányos helyzetű, valamint az egyéb nemzetiségű lakosság körében – Mezőberény. Parola 2007/3
http://www.adata.hu/_Kozossegi_Adattar/PAROLAAR.NSF/e865e1dacf38e2818525663b007896c5/d087a0a517a41590c125739f003cdfb2?OpenDocument

III. Antiszegregációs program¹⁸

III. A. A szegregátumokban megvalósítandó programok támogatása a következő eszközrendszerrel¹⁹

1. Lakhatási integrációra irányuló programok

a.) A szegregált területen lévő rossz minőségű lakásállomány felszámolása és az ott élő lakosság *integrált környezetben* való elhelyezése révén csökkenhet az alacsony státuszú családok koncentrációja. A családok, társadalmi csoportok ugyanakkor olyan fizikai környezetbe kerülhetnek, amely lehetőséget teremt számukra a társadalmi felzárkózáshoz.

- A szegregált területen lévő rossz minőségű lakásállomány felszámolása

A 4. szegregátum területén meglévő nagyjából 20, alacsony komfortfokozatú (komfort nélküli vagy szükséglakás szintű) vályoglakások ütemes felszámolása, a program végén a felszabadult terület lakócélu fejlesztésbe vonása. Ennek forrása a város által benyújtani tervezett Telepfelszámolási programhoz kapcsolódó pályázat lesz.

- Meglévő szociális bérlakások kiutalása révén

A meglévő szociális bérlakások használatban vannak, amennyiben valamelyik megüresedik, a felújítás után új bérlő azonnal igénybe veheti. A bérleti szerződések lejártával megüresedő bérlakások esetében az ASZT-kből érkező, érintett társadalmi csoportokba tartozó családok igényeit szociális alapon kell előnyben részesíteni. Az önkormányzat tulajdonában tömbszerűen elhelyezkedő lakásállomány esetében csak korlátozottan helyezhetők el a célcsoport pályázói, hogy megelőzzük új szegregátumok kialakulását. Az éves szinten megürülő bérlmények kb. 50%-ában van lehetőség a mérlegelésre. Ennek alapján – a befutó igények ismeretében –

---

¹⁸ A fejezet kidolgozásakor a „Városrehabilitáció 2007-2013-ban – Kézikönyv a városok számára” című kiadvány 2. mellékletét „Útmutató az Antiszegregációs terv kidolgozásához” (117-129. o.) használtuk sorvezetőként.

¹⁹ A programok ütemezését, forrását, felelőseit és indikátorait – a párhuzamosságok kiszűrése után – a táblázatos formában megadott összegzések tartalmazzák.

általában és szegregátumonként legfeljebb 1-1 lakás kiutalása tervezhető évenként, magasabb üresedési szám esetén lehetséges az ASZT-1 és az ASZT-4 érintett társadalmi rétegének további 1-1 lakással való támogatása.

- Önkormányzat által a lakáspiacon megvett és szociális bérlakásként működtetett lakások kiutalása révén

Jelenleg az önkormányzat nem vásárol olyan lakást, amelyet szociális bérlakásként működtetne, ilyen intézkedést nem is terveznek forráshiány miatt.

- Segítségnyújtás a tulajdoni lakáshoz jutásban (szocpol, fiatalok otthonteremtési támogatása, önerő helyi támogatása, magánfejlesztői forrás bevonása)

Minden évben a város költségvetésében elkülönített összeg jelenik meg a lakhatási problémák megoldását segítő alapként, melyből egy pályázó legfeljebb 480.000 Ft-hoz juthat hozzá. – 3/1999(III.1) MÖK rendelet alapján. Az önkormányzatok finansziális helyzetének nehezedése miatt ez a forrás a következő években jelentős mértékben nem növekedhet, ezért magán fejlesztői források felkutatása szükséges. A kamatmentes támogatások esetén, felmerülhet az egy családnak juttatott keretösszeg differenciálása a szociális helyzet figyelembevételével. Ehhez a helyi rendelet módosítása szükséges 2009. év végén, melyet követően a 2010-es költségvetési évtől kezdődően lehetőség nyílik a szegregátumokból érkező igények (az érintett társadalmi csoportokból) pozitív diszkriminációjára. Az egy igénylőre eső keretösszeg emelése ugyan csökkenti az évi támogatható igénylők számát, de reális lehetőséget ad a szegregátumokból érkező évi 1-1 család lakáshelyzetének rendezésére.

- b.) A megtartásra javasolt lakásállomány a szegregált területeken, a komfortfokozat és minőség javítása, az infrastrukturális ellátottság kiszélesítése olyan cél, amely egyszerre teremt lehetőséget a szegregáció oldására az életminőség fokozatos emelésén keresztül, s ugyanakkor nem biztosít teret annak, hogy újabb családok, társadalmi csoportok számára fennmaradjon egy olyan fizikai környezet, amely a társadalmi kirekesztődés melegágya lehet. Ehhez komplex fejlesztések szükségesek, mint amilyen pl. a „Nem mondunk le senkiről!” zászlóshajó program. Ennek szempontjait és a célokat lentebb (lásd a 4. II. c. pontot) mutatjuk be.

A lakhatási integrációra irányuló programok indikátora a városi, s ezen belül kiemelten a szegregátumok és antiszegregáció területein a lakásállomány komfortfokozatának növelése, az infrastruktúra javítása, a lakásvásárlási támogatásban részesülők számának stabilitása, ill. növekedése. A legégetőbb probléma a peremkerületekben (mind a három szegregátum ott fekszik!) a közcsatorna-hálózat, a vezetékes gázhálózat és esetenként az aszfaltos út hiánya. A hatályos helyi rendelet által megszabott önerőt a szegregátumban élők nem tudják vállalni, erre megoldás lehet a helyi rendelet módosítása 2009. év folyamán, a munkálatok megindításához szükséges önerő csökkentése érdekében. A vonalas infrastruktúra kiépítése esetében a fejlesztéseknek figyelembe kell vennie a helyben lakók speciális igényeit és teherbíró képességét. Elképzelhető olyan, a hálózatokat kiváltó fejlesztési lépések megvalósítása, mely a komfortfokozatot emeli, a települési környezet állapotát javítja, de anyagilag nem terheli meg a helyben élő népességet. Az érintett három szegregátum közül megtartásra javasolt az 1. és 3., míg a 4. szegregátum esetében a leginkább leromlott állagú 18–20 épületre kiterjedő felszámolási program végrehajtását tervezzük. Az 1. és 3. szegregátum esetében az infrastrukturális hiányok oldását vállaljuk, a helyi lakosság teherviselő képességét figyelembe vevő ütemezéssel. Az életminőség fokozatos emelésére az óvodáskortól

következetesen felépített képzési program, valamint a lokális foglalkoztatás erősítésén vezet az út.

2. Mobilizációs program

A mobilizációs program révén a városban az alacsony státuszú lakosság koncentrációja oldódik. E program összeegyeztethető módon a lakhatási integrációra irányuló programokkal kell, hogy megvalósuljon. Ez azt is jelenti, hogy akik részesülnek a lakhatási integráció kapcsán megjelölt eszközökből – önkormányzati lakás, lakáshoz jutás támogatása, fizikai környezet minőségi javulása –, azok egyben térben és/vagy társadalmi státuszban is elmozduljanak pozitív irányban. A cél megvalósulását mérő indikátor az alacsony státuszú lakosság területi koncentrációjának közép- és hosszú távon való csökkenése (mind a jelenlegi területen, mind pedig a város egészét tekintve).

Mezőberény város az 1980-as évek közepe óta folyamatosan fenntartja és működteti a helyi mobilizációs programot. A szegregátumokról kiköltöző és integrált társadalmi környezetbe mozgó családok révén elérték, hogy a meglévő szegregátumok térbeli kiterjedése csak mérsékelten növekedett, új szegregátum a város terében nem alakult ki. A program végrehajtása a város vezetésében továbbra is kiemelt támogatást élvez, egyben lehetőséget ad a túlzásúlt lakásokban élő családok életnívójának emelésére. A program folytatása javasolt. Ehhez szükséges a helyi építési szabályzat (HÉSZ) módosítása. Az önkormányzat vállalja, hogy a szegregátumok területén nem kerülnek kiosztásra újabb építési telkek, nem nyitnak új utcákat, illetve az infrastrukturális feltételek lényeges javítása előtt nem ad ki további építési engedélyt a területen, felújítást pedig csak a komfortfokozat érdemi emelését vállaló családoknak engedélyez.

3. Oktatási integráció

Az oktatási integráció biztosítása az érintett gyerekek számára a „Mezőberény–Bélmegyer társulási közoktatási esélyegyenlőségi programja – Helyzetelemzés és Akcióterv”-ben foglaltak szerint (Az OKM által 2008. szeptember 24-én elfogadva) valósulhat meg. Az oktatási integráció célterülete a hátrányos helyzetű, a halmozottan hátrányos helyzetű, valamint a speciális nevelési igényű gyermekek integrálása, s különös tekintettel a roma származású gyermekekre is. A cél, hogy a gyermekek olyan tapasztalatokkal kerüljenek ki az iskolákból, amelyek segítik az önálló felnőtt élet megkezdését, egymás elfogadását. Ehhez szükséges a korai képességfejlesztés, a gyermekvédelmi intézkedések, valamint az integrált oktatás megvalósítása. A program végrehajtásának folyamatos külső monitoringja elengedhetetlen, de célszerű volna belső esélyegyenlőségi referens kinevezése is, aki a program teljes végrehajtását átlátja és koordinálja. Éves beszámolók alapján a program megvalósulását értékelni kell, úgy, hogy minden érintett megismerhesse a programban rögzített vállalások teljesülését.

1. A szülői iskolázottsági háttérének felmérése, teljes körű, megbízható adatszolgáltatás biztosítása. *Sikerkritérium: a működő, teljes, naprakész adatbázis megléte.*
2. A HHH-gyerekek óvodáztatási és iskoláztatási feltételeinek megteremtése 3 éves kortól. *Sikerkritérium: rövid távon 70, hosszú távon 100%-ot elérő rendszeres óvodába járási ráta. A 2009. évi őszi felmérések szerint gyakorlatilag minden berényi óvodáskorú gyermek látogatja az intézményt. Jobbára csak egészségi okok vagy költözés miatt marad ki néhány kisgyermek hosszabb-rövidebb időre. E kedvező tendencia megtartása tehát az elkövetkezendő időszakra is fontos célkitűzés.*

3. Együttnevelést célzó hosszú távú oktatásszervezési stratégiai kialakítása. *Sikerkritérium: A helyi fejlesztési terv felülvizsgálata lezajlik, végrehajtása megindul; a tagóvodák közötti utaztatás, megvalósul a HHH-arányok 25% alá csökkentése érdekében.*
4. SNI-arányok csökkentését célzó beavatkozások, a Pedagógiai programban megfogalmazott, valamint a TKVSZRB és a nevelési tanácsadó szakvéleményében leírt fejlesztési javaslatok és óraszámok alapján. *Sikerkritérium: Az integrált körülmények között fogadott SNI-gyerekek arányának 70%-ra növelése közép, 95%-ra emelése hosszú távon (leszámítva ebből az arányból a közepsúlyos értelmi fogyatékos SNI-s gyerekeket).*
5. Közoktatási szolgáltatásokhoz való arányos hozzáférés biztosítása, a 2008–2009. tanévben 1–5. évfolyamokon az osztályok átszervezése, a HHH-arányok 25% alá csökkentése, majd ezt követően a belépőknél az arányok megtartása. A 6. évfolyamon esélyegyenlőségi felzárkóztató programok szervezése a kulcskompetenciák fejlesztésére heti 2 órában, egyéni fejlesztési terv alapján 15 fős csoportokban. A 7–8. évfolyamon esélyegyenlőségi felzárkóztató programok szervezése a pályaorientáció és szaktárgyak fejlesztésére heti 2 órában, egyéni fejlesztési terv alapján 15 fős csoportokban. Intézményi önértékelés elkészítése. *Sikerkritérium: A tervben vállalt átszervezések végrehajtása, a speciális esélyegyenlőségi programok elindítása és folyamatos fenntartása.*
6. A 250 óránál többet hiányzó gyermekek arányának országos átlag alatti szinten tartása. Az évfolyamismétlők alacsony szintjének megtartása. *Sikerkritérium: A 250 óránál többet hiányzó gyermekek arányának minimálisra csökkentése, az évfolyamismétlők számának minimális szinten tartása. (Az Esélyegyenlőségi terv végrehajtását elemző beszámolóból kiderül, hogy 250 órát meghaladó hiányzás nem fordul elő a közoktatási intézményekben. Így a vállalást e szint megtartására módosították a rövidtávú feladatok leírásában.)*
7. A kompetenciamérések eredményei alapján folyamatos elemző munka, szükség szerint a HH/HHH-tanulókra vonatkozóan külön eseti intézkedési tervek elkészítése. *Sikerkritérium: A kompetencia-felmérés helyi eredményei javulnak, az eredmények szórása csökken.*
8. A tehetséges középiskolát végzett nehéz sorsú gyermekek számára kitörési (továbbtanulási) lehetőséget jelenthet az „Arany János tehetséggondozó program” (AJTP). *Sikerkritérium: a program révén a felsőoktatásba felvételt nyertek számának emelése.*

A Városi esélyegyenlőségi program teljesüléséről (2009) szóló előterjesztés szerint a kitűzött célok megvalósítása időarányosan halad. A közoktatás mindhárom szintjén (óvoda, általános iskola és középiskola) a programban nevesített lépések megtörténtek, az új rövid és középtávú célokat kijelölték, azok végrehajtásáról éves beszámolók készülnek, valóságtartalma így bármely ponton így ellenőrizhető.

Az információs hálózatokhoz és szolgáltatásokhoz való hozzáférés esélyeinek erősítése terén is történtek lépések: mind az informatikai eszközállomány fejlesztésében, mind a hozzáférési pontok számának növelésében.

Előrelépés történt a hátrányos helyzetű emberek részvételének támogatásában is, hogy e rétegből minél többen vegyenek részt a különböző rendezvényeken is.

Meg kell jegyezni, hogy a program megvalósítása csak intenzív és folyamatos pályázati tevékenység mellett volt elérhető, mely az intézmények dolgozóitól, valamint a képviselő-testület tagjaitól is jelentős túlmunkát igényelt.

Az Esélyegyenlőségi program felülvizsgálata – szakértő bevonásával – 2010. május 1.-től lesz esedékes, amikor öt évre szóló, kétévente kötelezően felülvizsgált programot kell elfogadnia a képviselő-testületnek. Ennek előkészítési munkálatai már megkezdődtek. A közoktatási esélyegyenlőségi program megvalósítása megindult, megalakultak a tematikus munkacsoportok, és rövidesen megalakul a városban az esélyegyenlőségi fórum is, amely a szakmai felügyeletet fogja ellátni a helyi közoktatásban. Az oktatási célok magvalósulását több nyertes pályázat segítette: TÁMOP 3.1.4, TÁMOP 3.3.2, illetve DAOP IV. prioritástengely társadalmi infrastruktúra fejlesztése (óvoda, iskola felújítás).

4. A szegregátumban élők, s ezen belül kiemelten a roma népesség társadalmi integrációja

A 2005–2015 közötti időszakot a közép- és kelet-európai országok kormányfői a Roma integráció évtizedévé nyilvánították. Ennek keretében a 2008–2009. évekre szóló intézkedési terv keretében megfogalmazott célok és a város helyzetéből adódó kihívások és lehetséges programok a következők:

- a.) romák és nem romák életkörülményei között kialakult szakadék csökkentése
- b.) romák társadalmi integrációja
- c.) romák gazdasági helyzetének javítása²⁰

Ennek érdekében az oktatás, foglalkoztatás, lakhatás, egészségügy, egyenlő bánásmód érvényesítése, valamint a kultúra, a média és a sport területén kerültek megfogalmazásra a célok.

4. I. Roma civil szervezetek bevonása az egyeztetésbe

A helyi cigány önkormányzat, valamint a roma civil szervezet bevonása minden olyan egyeztető folyamatba, amelynek következményei a helyi romákat közvetlenül vagy közvetetten érinti, s minden olyan tervbe, amely a romák társadalmi integrációjára irányul. A cigány kisebbségi önkormányzat (CKÖ) és a polgármesteri hivatal közötti kommunikáció javítása érdekében a romaügyi referens foglalkoztatásából adódó lehetőségek teljes kihasználása. Az oktatási intézmények és a CKÖ közötti kapcsolat további erősítése, a szülői munkaközösségek és az roma referens, valamint az esélyegyenlőségi referens közötti kapcsolat szorosabbra fonása.

4. II. A fentebb meghatározott célterületek során végrehajtandó feladatok

4. II. a.) Oktatás

- A szülői iskolázottsági háttér felmérése, teljes körű, megbízható adatszolgáltatás biztosítása. *Sikerkritérium: a működő, teljes, naprakész adatbázis megléte. A szülői iskolázottsági szint emelését célzó lépések megvalósítása a CKÖ aktív támogatásával.*
- A HHH-s roma gyerekek óvodáztatása és iskoláztatása feltételeinek megteremtése 3 éves kortól. *Sikerkritérium: rövid távon 70, hosszú távon 95%-ot elérő rendszeres*

---

²⁰ A „Városfejlesztési kézikönyvben használt értelemben mindhárom programpont esetében.

óvodába járási ráta. Az utóbbi célkitűzés 2009-re teljesült, tehát ennek a kedvező arányszámnak a megtartása az elkövetkezendő évek fontos feladata. A szülők hozzáállása e téren pozitív, szívesen adják gyermekeiket óvodába. Az óvodából való időszakos kimaradás leggyakoribb oka a családi élet (a házassági vagy élettársi közösség) felbomlása miatti migráció, az el- majd visszaköltözés.

- Együttnevelést célzó hosszú távú oktatásszervezési stratégiai kialakítása. *Sikerkritérium: A helyi fejlesztési terv felülvizsgálata lezajlik, végrehajtása megindul; a tagóvodák közötti utaztatás megvalósul a HHH arányok 25% alá csökkentése érdekében.*
- SNI-arányok csökkentését célzó beavatkozások, a Pedagógiai programban megfogalmazott, valamint a TKVSZRB és nevelési tanácsadó szakvéleményében leírt fejlesztési javaslatok és óraszámok alapján. *Sikerkritérium: Az integrált körülmények között fogadott SNI-gyerekek arányának 70%-ra növelése közép, 95%-ra emelése hosszú távon (leszámítva a középsúlyos értelmi fogyatékos SNI-s gyerekeket).*
- Közoktatási szolgáltatásokhoz való arányos hozzáférés biztosítása, a 2008–2009. tanévben 1–5. évfolyamokon az osztályok átszervezése, a HHH-arányok 25% alá csökkentése, majd ezt követően a belépőknél az arányok megtartása. A 6. évfolyamon esélyegyenlőségi felzárkóztató programok szervezése a kulcskompetenciák fejlesztésére heti 2 órában, egyéni fejlesztési terv alapján 15 fős csoportokban. A 7–8. évfolyamon esélyegyenlőségi felzárkóztató programok szervezése a pályaorientáció és szaktárgyak fejlesztésére heti 2 órában, egyéni fejlesztési terv alapján 15 fős csoportokban. Intézményi önértékelés elkészítése. *Sikerkritérium: A tervben vállalt átszervezések végrehajtása, a speciális esélyegyenlőségi programok elindítása és folyamatos fenntartása.*
- A 250 óránál többet hiányzó roma gyermekek arányának országos átlag alatti szinten tartása. Az évfolyamismétlők alacsony szintjének megtartása. *Sikerkritérium: A 250 óránál többet hiányzó gyermekek arányának további 5%-os csökkentése, az évfolyamismétlők számának szinten tartása. Mindkét célkitűzés 2009-re teljesült, sem évfolyamismétlő, sem pedig 250 óránál többet hiányzó nem volt az iskola tanulói között. Így e kedvező eredmény megtartása kívánatos az elkövetkezendő években is.*
- A kompetenciamérések eredményei alapján folyamatos elemző munka, szükség szerint a HH/HHH roma tanulókra vonatkozóan külön eseti intézkedési tervek elkészítése. *Sikerkritérium: A kompetencia-felmérés helyi eredményei javulnak, az eredmények szórása csökken.*
- A tehetséges középiskolát végzett roma gyermekek számára (is) kitörési (továbbtanulási) lehetőséget jelenthet az AJTP ösztöndíj. *Sikerkritérium: a program révén a felsőoktatásba felvételt nyertek számának alakulása.*
- Informatikai képzés és fejlesztés a cigány kisebbségi önkormányzatok részére

A Roma integráció évtizede útmutatása alapján a szükséges képzések és fejlesztések várhatók. A képzésekben részt vevők száma éves szinten haladja meg a 10 főt, ennek forrását döntően kormányzati (SZMM) források adják. Cél, hogy a képzésben részt vevők legalább 50%-a a három szegregátum területéről érkezzen. Ehhez a cigány kisebbségi önkormányzat aktív közreműködése szükséges.

Az Esélyegyenlőségi program (2009) felülvizsgálata során kiderült, hogy az oktatási intézmények, különösen az óvodák részéről erős készség mutatkozott arra, hogy a CKÖ-t bevonják a roma gyermekek oktatásának segítésébe, de ezek a kezdeményezések

visszhang nélkül maradtak. Ezt az aszimmetrikus viszonyt célszerű volna rendezni a közeljövőben.

4. II. b.) Foglalkoztatás és vállalkozásfejlesztés

- Komplex munkaerő-piaci programok

A komplex munkaerő-piaci programoknak tartalmaznia kell a szükséges szakirányú végzettség irányába való orientálást, az aktív korúak foglalkoztatottságának növelésére irányuló programokat, valamint a feketemunka kifejlesztését.

1. A Munkaügyi Központ szakmai és anyagi támogatásával piacképes szakmák elsajátítása felé való orientálás segíthet a foglalkoztatottak arányának közép- és hosszú távú növelésében. *Sikerkritérium az éves szinten 10–12 fő beiskolázása felnőttképzési (részben OKJ-s) tanfolyamokra. A tanfolyamok díját részben OFA-forrásokból fedezzük. (A térségben jelenleg a következő szakmákban van lehetőség elhelyezkedésre: építőipari munkás, nehézgépkezelő, targonca-vezető, hivatásos sofőr, teherautó vezető, kereskedelmi eladó, vendéglátóipari alkalmazott, fakitermelő.)* Emellett speciális képzések keretében lehetőség van a városban lakó romák számára fontos mesterségek és szakmák (kőműves, ács, hideg és meleg burkoló, festő-mázoló, kertész stb.) elsajátítására nem OKJ-s képzések keretében.
2. Az oktatási intézmények részvételével szervezett pályaorientációs beszélgetések a hiányszakmák és az önálló vállalkozásindítás objektív kritériumainak megismerése felé irányuljanak. A beszélgetések célja, hogy az önálló életkezdés reális és felelős alapokon nyugvó várankozásokra épüljön.
3. Atipikus foglalkoztatási módok (táv munka, részmunka, stb.) megismertetése mind az érintett csoportok, mind a vállalkozások körében. Ennek segítségével a kisgyermekes szülők, a gyermekgondozásból visszatérők stb. is részt vehetnek a munkaerőpiacon. *A távmunkában való részvétel megalapozását informatikai alap- és szakismeretek elsajátítása jelenti, éves szinten 5–6 fő beiskolázásával. Az otthoni munkavégzéshez szükséges hardver és szélessávú kapcsolat kialakítására módosítani kell a jelenleg működő támogatási rendszert, hogy az lehetőséget nyújtson 1 éves türelmi időre adott egyszeri kamatmentes támogatás kínálására a munkába állóknak.* Elsősorban a kisgyermek mellől újra munkába álló kismamák számára jelenthet perspektívát a részmunkaidős alkalmazás, valamint a rugalmas munkavégzés lehetősége. A képviselő-testület kezdeményezésére szükséges a város meghatározó foglalkoztatóival egy *foglalkoztatási paktum kidolgozása, melynek része lesz éves szinten 3–4 részmunkaidős, vagy rugalmas munkavégzést lehetővé tevő munkahely kialakítása a városban úgy, hogy ennek legalább 50%-a a szegregátumban élőket érintse.*
4. Megváltozott munkaképességű emberek rehabilitációjának és foglalkoztatásának segítése. A városban működik két ilyen foglalkoztató, mely stabilan 20–25 munkahelyet tart fenn, de évek óta képtelen a foglalkoztatási szint növelésére. Sikeresebb pályázati tevékenység révén lehetőség volna a munkahelyek számának növelésére, s az új munkalehetőségek helyi megváltozott munkaképességűekkel való feltöltésére. A szegregátumokban a városi átlagot meghaladó arányban jelennek meg aktív korú, de részlegesen munkaképes lakosok, ezek bevonása lehetséges volna a program kiteljesítésével. *Éves szinten szegregátumonként 1-1 új munkalehetőség megnyílására látszik reális esély.*

5. „Lépj egyet előre” program révén a munkaerőpiacra való visszajutás lépcsőzetes megvalósítására nyílhat mód Mezőberény városban is. *Sikerkritérium: éves szinten az inaktív népesség 5–10%-ának bevonása a programba szegregátumonként.*
6. A munkavállalási hajlandóság növelését segítő mentálhigiénés programokba kell bevonni az aktív korú, de hosszú ideje a munkaerőpiactól távol maradó, a szegregátumokban élő személyeket. *Sikerkritérium a tartós munkanélküliek számára szervezett programokba éves szinten szegregátumonként 2–3 fő bevonása.*
7. A feketemunka visszaszorítása a legális munkaerő-piaci részvétel egyidejű növelésével az országos programokhoz igazodva valósulhat meg. Ugyanakkor az idénymunka helyzetének megváltoztatása a folyamatos (egész éves) foglalkoztatottság irányába is kívánatos rész cél.
8. A közmunka-programokban való részvétel ösztönzését a foglalkoztatottság pozitív képének (jövedelem, stabilitás, életminőség, jövő) bemutatásával lehet és szükséges növelni. Ennek keretében lehetőséget kell teremteni, hogy az instabil jövedelem és életmód folytán igénybe vett – nem ritkán a szükséglet-kielégítésre irányuló – hitelek visszafizetése munkabérelőleg formájában (vagy más formában) biztosított legyen, s a hiteltartozások körforgásából, az idénymunka, a segélyek – mint a háztartás egyetlen jövedelemforrásai – instabil világából a foglalkoztatottak világába kerüljenek át a résztvevők. *Sikerkritérium a közmunka programokban jelenleg visszatérően alkalmazott 30–35 fős kör²¹ bővítése, évente minimum 5–5 fővel.*

A program sikerét a közép- és hosszútávon javuló foglalkoztatási mutatók, valamint az állami és helyi segélyezési mutatók alakulása jelzik.

- A szegregátumokban működő kis- és középvállalkozások fejlesztése, munkahelyteremtő beruházások

1. A szegregátumokban élők tartósan foglalkoztató kis- és középvállalkozások célzott támogatása a helyi adók mérséklésével, a fejlesztéshez szükséges pályázati lehetőségek bemutatásával, a pályázatírásban való közreműködéssel. *Sikerkritérium a beadott vállalkozásfejlesztési pályázatok számának alakulása.*
2. Önkormányzati beruházások, megrendelések esetén a város előnyben részesíti a helyi vállalkozókat, vállalkozásokat, kiemelten azokat, melyek vállalják, hogy az ASZT-kben élő érintett társadalmi csoportokból (is) alkalmaznak munkaerőt a projekt időtartamára. *Sikerkritérium az ASZT-kből érkező új munkavállalók számának alakulása.*
3. Az önkormányzat és a civil szféra segítségnyújtása a vállalkozás-fejlesztés, -fenntartás területén. A program célja az induló, a szegregátumban élő tulajdonosi körrel rendelkező vállalkozások túlélési esélyeinek javítása önköltségi áron nyújtott vállalkozásvezetési ismeretek, adó-, és jogi tanácsadás révén. *Sikerkritérium: az érintett szegregátumokban induló új vállalkozások közül a 3 évet megélő cégek arányának 20%-kal való emelése.*

4. II. c.) Lakhatás

- „Nem mondunk le senkiről!” zászlóshajó program.

²¹ 2009 nyár elején az önkormányzat nagyjából 90 fő számára biztosít közmunka lehetőséget. Ennek a csoportnak becslések szerint nagyjából egyharmada roma nemzetiségű. A gondot az jelenti, hogy évek óta visszatérően ugyanazok a romák vesznek részt a közmunka programban, s új érdeklődők alig jelentkeznek.

A program a többszörös hátrány felszámolása érdekében összehangolt műveletekkel kívánja elérni, hogy megforduljanak az elmúlt évtizedek leszakadás irányába mutató tendenciái, s elinduljon e térségek társadalmi és gazdasági integrációja. Ennek keretében a komplex humánerőforrás- és közszolgáltatás-fejlesztés, életminőség-javítás, a szegregátumokban élők foglalkoztathatóságát, kompetenciáit, önszerveződését és érvényesülési esélyeit javító műveletek, a civil szerveződések fejlesztése, a közösségi és kulturális értékek megteremtésére és megőrzésére irányuló fejlesztések elemei jelennek meg.

A város szegregátumaiban ezért a cél az, hogy a korábban kifejtett oktatási és lakhatási integráció megvalósuljon, s ezen belül is kiemelten kezeljék a leghátrányosabb helyzetű területeket (a KSH által meghatározott antiszegregációs területeket), valamint az olyan területeket, amelyek veszélyeztetettek. A szegregátumokon belül tehát kiemelten fontos, hogy a jelölt antiszegregációs területek komplex integrációjára irányuló törekvések mellett megelőzzék az esetlegesen újonnan létrejövő, halmozottan hátrányos helyzetű területek kialakulását. A sikeresség kritériuma az elérhető források (pl. TÁMOP) megszerzése, a jelenlegi célterületek hosszútávú integrációja, valamint az, ha a veszélyeztetett területek mutatói nem romlanak (esetleg javulnak).

- A szegregálódott városi lakótelepek, településrészek rehabilitációja, ott élők foglalkoztatási és szociális integrációja

A szegregátumok területén komplex fejlesztések megvalósulása a cél, amelyben összeegyeztethető módon kell szerepelnie a fentebb részletezett társadalmi, foglalkoztatási, területi integrációnak, ez utóbbin belül az infrastrukturális és életminőséget javító, valamint a közszolgáltatások hozzáférésére irányuló fejlesztéseknek. A cél, hogy a jelenlegi szegregátumok mutatószámai javuljanak, így pl.; a város belterületének víziközmű és gáz-gerinchálózatra való rákötések arányának növelése, a még nem aszfaltozott utak leburkolása, a járdahálózat fejlesztése.

4. II. d.) Egészségügy

- Népegészségügyi szűréseken való részvétel ösztönzése

A népegészségügyi szűréseken való részvétel a lakosság életminőségének hosszútávú javulását eredményezhetik. A szűrések során felismert betegségek korai kezelése az egyén fizikai jóléte mellett csökkenti a családi és társadalombiztosítási tehertételeket is. A szűréseken való részvétel fontosságának megismertetése, a lakosság minél szélesebb körének bevonása az egészségügyi dolgozók mellett a civil szféra közreműködésével történhet. *A cél, hogy a mezőberényi lakosság szűrővizsgálatokon való részvétele megközelítőleg hasonló legyen az országos átlaghoz. E mutatóknak mind a különböző demográfiai, mind pedig az etnikai csoportokban középtávon el kell érnie az országos átlagot.*

- Foglalkoztatás-ösztönző programok, amelyek támogatják a szegregátumokban élők alkalmazását az egészségügyi hiányszakmákban

Az egészségügyi hiányszakmákban való alkalmazás feltétele a romák esetében is a szakirányú képzés, amely az általános-, ill. középiskolai képzés során pályorientációval támogatható. A szakképzés befejezése után garantált munkahely-

biztosításra irányuló programok kidolgozása szükséges. Elsődlegesen az ápoló/ápolónő hiány felszámolásában, az asszisztensi munkák, valamint a szociális gondozói feladatok ellátásában mutatkozik tér e társadalmi rétegekből érkező munkavállalók számára. *Cél: a szakirányú képzésre jelentkezők számának 25%-os növelése 4 év alatt, illetve a képzettek elhelyezkedési arányának 80%-ra emelése 8 év alatt. Ennek keretét a város által működtetett AJTP ösztöndíjkerete adja.*

4. II. e.) Kultúra

A kulturális téren szervezett programok elsődleges célja a többségi társadalom felé bemutatni a roma kisebbség értékeit, s ezen keresztül a befogadási hajlandóság és a toleranciaszint növelése a cél.

- A roma kultúra méltó bemutatása, képzések, színházi programok

1. Az óvodai nevelésben a cigány kultúra bemutatása, a toleranciára való nevelés programja. Bár a helyi cigány közösség hagyományai már csak szórványosan lelhetők fel, a roma kultúra és történelem oktatása az iskolai foglalkozások részeként is meg kell, hogy jelenjen, a Nemzeti alaptantervben megfogalmazottak szerint. *Cél: a jelenleg élő, vagy még feltámasztható hagyományok megtartása eseménnyé formálása, az évi 2-2 alkalommal az iskolákban való bemutatása.*
2. A városi rendezvényeken a roma kultúra színpadi és interaktív formában való bemutatása a közösség tagjainak részvételével, a roma civil szervezetek hatékony támogatásával valósulhat meg. *Cél: a jelenleg élő hagyományok továbbvitele.*

5. Foglalkoztatási helyzet

A *foglalkoztatási helyzet* javítása, a munkaerőpiaci integráció elősegítése képzési, átképzési, munkahely-teremtési, elhelyezkedést segítő stb. programokkal

1. 2009-ben 10–15 főt tudtak foglalkoztatni közmunkaprogramban, ezt új résztvevők bevonásával tervezték növelni, *évi 5-6 fővel* a városban induló beruházások függvényében. *A növekmény döntő hányadát (legalább 75%-ban) a három szegregátum területéről kívánták biztosítani. 2010-re a felhasználható forrásokat figyelembe véve, új közfoglalkoztatási tervet készített az önkormányzat (lásd részletezve a 2. bekezdésben).*
2. Az önkormányzat elkészítette a 2010. évi közfoglalkoztatási tervét, amelynek célja, hogy az Út a munkához elnevezésű szociális-munkaügyi program törvényi előírásait hatékonyan megvalósítsa, elősegítve azt, hogy a munkára képes, de munkanélküli aktív korú mezőberényi polgárok a korábnál fokozottabb mértékben vegyenek részt valamely közfoglalkoztatási formában. A program mintegy 400 főből, főként RÁT-ra jogosultak köréből választja ki közfoglalkoztatottakat. Maga a terv egy évre szól, a következő, tehát a 2011. évre a feltehető kormányváltás miatt valószínűleg más foglalkoztatási konstrukciók kerülhetnek előtérbe, amihez az önkormányzatnak is a későbbiekben alkalmazkodnia kell. A jelenlegi terv elkészítése során az önkormányzat az állami foglalkoztatási szervek képviselőivel, a kisebbségi önkormányzatokkal és a helyi szociálpolitikai kerekasztallal egyeztetett, hogy a helyi igényeknek megfelelő, az érintettek képességeihez igazodó foglalkoztatási terv kerüljön kidolgozásra. A terv 168 fő foglalkoztatását tervezi éves szinten egyénenként legalább 90 munkanapra, az igényekhez, az ellátandó feladatokhoz igazodva hónaponkénti lebontásban adja meg a foglalkoztatottak számát, munkakörét. A résztvevők közül 54 fő teljes munkaidejű, 114

főnek pedig részmunkaidős foglalkoztatását tervezik. A foglalkoztatást képzési programmal egészíti ki a tervezet, így 11 fő számára javasolják az általános iskola elvégzését, 56 főnek a szakképzés megkezdéséhez szükséges kompetenciák megszerzését, végül kifejezetten szakképzésre 92 főt javasolnak. Mivel jelenleg az említett tervezet az önkormányzati helyi foglalkoztatás csaknem egyedüli lehetősége, egyebek mellett az antiszegregációs feladatokat is fel kell vállalnia a konstrukciónak. Számszerűsíthető mutatók tehát nem építhetők be a végrehajtásba, lehetőség szerint azonban figyelembe veszik a szegregátumokban élők, így a cigány lakosok foglalkoztatását is. A közfoglalkoztatási terv bevezetője többek között hangsúlyozza a diszkriminációellenességet, amelyet az egyeztetések során a kisebbségi önkormányzatok köztük a cigány kisebbségi önkormányzat képviselői, illetve a helyi szociálpolitikai kerekasztal tagjai számon kérhetnek. Az egyeztetések, az említett szervek véleményezi joga lehetőséget adhat arra, hogy a szegregátumokban élők és más hátrányos helyzetű csoportok érdekei a foglalkoztatottak kijelöléskor ne sérüljenek, a betölthető munkakörök között található olyanok is, amelyek szakképzettséget nem igényelnek vagy a feladatra rövid idő alatt betaníthatók a munkavállalók (közterület gondozása, építkezés stb.).

3. Jelenleg 20-25 fő megváltozott munkaképességű dolgozik két helyi vállalkozásban, a helyi vállalkozók támogatásával *további évi 1-5 fő találhat állást.*
4. A Munkaügyi Központ szakmai és anyagi támogatásával piacképes szakmák elsajátítása felé való orientálás segíthet a foglalkoztatottak arányának közép- és hosszú távú növelésében. *Sikerkritérium az éves szinten 10-15 fő beiskolázása felnőtteképzési (részben OKJ-s) tanfolyamokra.* A tanfolyamok díját részben OFA forrásokból kell fedezni. *A térségben jelenleg a következő szakmákban van lehetőség elhelyezkedésre: építőipari munkás, nehézgépezelő, targonca-vezető, hivatásos sofőr, teherautó vezető, kereskedelmi eladó, vendéglátóipari alkalmazott, fakitermelő.* Emellett speciális képzések keretében lehetőség van a városban lakó romák számára fontos mesterségek és szakmák (kőműves, ács, hideg- és melegburkoló, festő-mázoló, kertész stb.) elsajátítására nem OKJ-s képzések keretében.
5. Az oktatási intézmények részvételével folytatott pályaorientációs beszélgetések a hiányszakmák és az önálló vállalkozásindítás objektív kritériumainak megismerése felé irányuljanak. A beszélgetések célja, hogy az önálló életkezdés reális és felelős alapokon nyugvó várankozásokra épüljön.
6. Atipikus foglalkoztatási módok (táv munka, részmunka, stb.) megismertetése mind az érintett csoportok, mind a vállalkozások körében. Ennek segítségével a kisgyermekes szülők, a gyermekgondozásból visszatérők stb. is részt vehetnek a munkaerőpiacon. *A távmunkában való részvétel megalapozását informatikai alap- és szakismeretek elsajátítása jelenti, éves szinten a szegregátumokban élő 4-6 fő beiskolázásával. Az otthoni munkavégzéshez szükséges hardver és szélessávú kapcsolat kialakítására módosítani kell a jelenleg működő támogatási rendszert, hogy az lehetőséget nyújtson 1 éves türelmi időre adott egyszeri kamatmentes támogatást kínálására a munkába állóknak²².* Elsősorban a kisgyermek mellől újra munkába álló kismamák számára jelenthet perspektívát a részmunkaidős alkalmazás, valamint a rugalmas munkavégzés lehetősége.

---

²² Békés Város Képviselő-testülete, valamint a Vállalkozói Tanács közös gondozásában létezik pályázati lehetőség ilyen támogatásra, de jelenleg az türelmi időre nem ad lehetőséget.

7. A képviselő-testület kezdeményezésére szükséges a város meghatározó foglalkoztatóival egy **helyi foglalkoztatási paktum** kidolgozása, melynek része lesz éves szinten 4–6 rész munkaidős, vagy rugalmas munkavégzést lehetővé tevő munkahely kialakítása a városban úgy, hogy ennek legalább 50%-a a szegregátumban élőket érintse.
8. A munkavállalási hajlandóság növelését segítő mentálhigiénés programokba kell bevonni az aktív korú, de hosszú ideje a munkaerőpiactól távol maradó a szegregátumokban élő személyeket. *Sikerkritérium a tartós munkanélküliek számára szervezett programokba éves szinten 8–10 fő bevonása.*
9. A feketemunka visszaszorítása a legális munkaerőpiaci részvétel egyidejű növelésével az országos programokhoz igazodva valósulhat meg. Ugyanakkor az idénymunka helyzetének megváltoztatása a folyamatos (egész éves) foglalkoztatottság irányába is kívánatos rész cél.
10. A közmunka-programokban való részvétel ösztönzését a foglalkoztatottság pozitív képének (jövedelem, stabilitás, életminőség, jövő) bemutatásával lehet és szükséges növelni. Ennek keretében lehetőséget kell teremteni, hogy az instabil jövedelem és életmód folytán igénybe vett – nem ritkán a szükséglet-kielégítésre irányuló – uzsorahitelek visszafizetése munkabérelőleg formájában (vagy más formában) visszafizethető legyen, s a hiteltartozások körforgásából, az idénymunka, a segélyek – mint a háztartás egyetlen jövedelemforrásai – instabil világából a foglalkoztatottak világába kerüljenek át a résztvevők. *Sikerkritérium a közmunka programokban jelenleg visszatérően alkalmazott 10-15 fős kör bővítése, évente 3-3 fővel.*

A program sikerét a közép- és hosszútávon javuló foglalkoztatási mutatók, valamint az állami és helyi segélyezési mutatók jelzik.

6. Közszolgáltatások

- A közszolgáltatásokhoz (szociális és egészségügyi szolgáltatások) való hozzáférés javítása.

A közszolgáltatásokhoz (szociális és egészségügyi szolgáltatások) való hozzáférés kiegyenlített. A jelenleg futó és tervezett pályázatokról az IVS Helyzetértékelés fejezetében található bővebb információk. Ezen belül kiemelt lépés a bölcsődei férőhelyek korszerűsítése és bővítése, s tágabban az önkormányzati intézményrendszer kapacitásának és minőségének fejlesztése.

A programok végrehajtásának politikai felelőse *Mezőberény Város Képviselő-testülete*, e testület dönt a programok indításáról, a támogatási mértékről, a pályázatokhoz a saját erő biztosításáról, illetve az egyes feladatok végrehajtásakor a személyi felelős kijelöléséről, azok beszámoltatásáról, ellenőrzéséről.

A programok kommunikációjában *Mezőberény Város Polgármesteri Hivatalának munkatársai* mellett az *önkormányzati tulajdonú intézmények vezetői*, a *vállalkozói érdekképviselői szervezetek*, valamint a *civil szervezetek* játsszák a meghatározó szerepet. A romákra vonatkozó programok esetében a helyi *cigány kisebbségi önkormányzat*, a polgármesteri hivatalban foglalkoztatott *romaügyi referens*, valamint az egyes oktatási intézményekben foglalkoztatott *roma koordinátorok* feladata az elsődleges.

III. B. A városnak jelenleg nincs megvalósítás alatt lévő szegregált területet érintő városfejlesztési programja.

III.C. A nem-szegregált területekre irányuló városfejlesztési, városrehabilitációs programok esetében kiemelt feladat, hogy a programok megvalósítása, illetve a program eredményei hozzájáruljanak a szegregált területeken élők helyzetének javításához is. Ennek egyik legfontosabb eszköze, olyan kivitelezők előnyben részesítése, melyek vállalják, hogy alkalmaznak szegregált területen élőket is (foglalkoztatási programok, közbeszerzési eljárások a beruházások esetében stb.). Továbbá törekedni kell arra, hogy a megvalósuló szakképzési, foglalkoztatási, közoktatás fejlesztési programból a szegregált területen élők is részesedjenek az érintett társadalmi csoportok népességarányában.

A következő oldalakon részletezett – táblázatos formába öntött – antiszegregációs tervek esetében a képviselőtestület bizottságait rövid megnevezéssel jelöltük a táblázatban rendelkezésre álló hely korlátozottsága miatt. A Bizottságok pontos neve:

- Ügyrendi, jogi és közbiztonsági bizottság;
- Szociális és egészségügyi bizottság;
- Oktatási és kulturális bizottság;
- Pénzügyi és gazdasági bizottság;
- valamint eseti jelleggel: Közbeszerzési bíráló bizottság.

A programok esetében néhány esetben a Polgármesteri Hivatal egyes osztályait is megnevezzük, mint a végrehajtásban fontos szerepet játszó intézményt. A hatályos rendelet szerint ezek a következők:

- Titkársági Osztály
  - Polgármesteri, jegyzői titkárság
  - Humánpolitikai-személyzeti ügyintézés
  - Képviselőtestület, bizottságok munkájának előkészítése
  - Intézmény felügyelet
  - Központi iktatás, ügyiratkezelés
  - Gyámhatóság, gyámhivatal
  - Portaszolgálat
- Pénzügyi Osztály
  - Pénzügyi Iroda
  - Pénztár
  - Vagyongazdálkodási és Beruházási Csoport
- Hatósági Osztály
  - Okmányiroda
  - Adóhatóság

- Szociális Csoport
- Építési Hatóság
- Egyéb hatósági ügyek

Forrástérkép a 2009-2010 években a DAOP és a TÁMOP programok megnyíló ablakai alapján:

Dél-alföldi Operatív Program

- 4.1.3/A Szociális alapszolgáltatások és gyermekjóléti alapellátások infrastrukturális fejlesztése
- 4.1.3/B Bölcsődei ellátást nyújtó intézmények infrastrukturális fejlesztése és kapacitásának bővítése
- 4.1.3/C Közösségi terek fejlesztése
- 5.1.1 Szociális célú városrehabilitáció
- 5.1.2/B A városi örökség megőrzése és korszerűsítése

Társadalmi megújulás Operatív Program

- TÁMOP 1.1.2 Decentralizált programok hátrányos helyzetűek foglalkoztatásáért
- TÁMOP 1.1.3 „Út a munka világába” - Rendszeres szociális segélyben részesülők munkaerőpiaci integrációja
- TÁMOP 1.2.1. Hátrányos helyzetűek foglalkoztatását ösztönző járulékkedvezmények
- TÁMOP 1.4.1. Alternatív munkaerőpiaci programok támogatása
- TÁMOP 1.4.3. Kísérleti foglalkoztatási kezdeményezések
- TÁMOP 1.4.4. Helyi és határmenti foglalkoztatási együttműködések és megállapodások
- TÁMOP 2.1.1. Lépj előre egyet
- TÁMOP 2.2.1. A képzés minőségének, tartalmának fejlesztése
- TÁMOP 2.2.2. Pályaorientáció rendszerének tartalmi és módszertani fejlesztése
- TÁMOP 2.4.2. Hátrányos helyzetűeket foglalkoztató szervezetek fejlesztése
- TÁMOP 2.4.3. Atipikus foglalkoztatási formák támogatása
- TÁMOP 3.1.4. Kompetenciaalapú oktatás, egyenlő hozzáférés-innovatív intézményekben
- TÁMOP 3.2.1. Új tanulási formák és rendszerek
- TÁMOP 3.2.2 Területi együttműködések, társulások, hálózati tanulás
- TÁMOP 3.2.3 „Építő közösségek” - közművelődési intézmények az egész életen át tartó tanulásért
- TÁMOP 3.3.5 Civil részvétel erősítése az oktatási diszkrimináció elleni fellépés és a tanulók iskolai sikerességének támogatása érdekében
- TÁMOP 3.4.1 Nemzetiségi és migráns tanulók nevelésének és oktatásának segítése
- TÁMOP 3.4.2 Sajátos nevelési igényű tanulók integrációja
- TÁMOP 3.4.3 Iskolai tehetség gondozás
- TÁMOP 5.1.3 Közösségi felzárkóztatás a mélyszegénységben élők integrációjáért

TÁMOP 5.2.2 A korai beavatkozást középpontba helyező Biztos Kezdet programok elterjesztése országos szinten, kiemelt figyelemmel a leghátrányosabb helyzetű térségekre

TÁMOP 5.2.3 Integrált helyi programok a gyermekszegénység csökkentésére

TÁMOP 5.2.5 Gyermek és fiatalok integrációs programjai

TÁMOP 5.3.1 Alacsony foglalkoztatási eséllyel rendelkezők képessé tevő és önálló életvitelt elősegítő programjai

TÁMOP 5.5.4 Anti-diszkriminációs műsorok, jogvédő tevékenység, kampányok támogatása

TÁMOP 5.6.1 A társadalmi kohézió erősítése bűnmegelőzési és reintegrációs programokkal

TÁMOP 6.1.2/II. Egészségre nevelő és szemléletformáló életmódprogramok

Antiszegregációs terv az ASZT-1., 3-4. szegregátumra

Feladat megnevezése	Felelős szakterület (személy)	Megvalósítás ideje	Finanszírozás forrása	Cél- és eredmény-indikátorok	Érintett szegregátumok
Intézkedéscsoport		Vállalások			
1. Lakhatási integrációra irányuló programok	„Nem mondunk le senkiről” zászlóshajó program helyi végrehajtása				
A szociálisan rászoruló rétegek lakásgondjainak megoldása az önkormányzati tulajdonú bérlakások kiutalásán keresztül az önkormányzati keret terhére	Pénzügyi Bizottság, Szociális Bizottság; Hatósági Osztály Szociális Csoport vezetője	folyamatos	Önkormányzati költségvetés és vagyongazdálkodás	Az intézkedés évente 1-1 családot érint a szegregátumokban, magasabb megürülési szám esetén lehetséges az 1. és 4. szegregátum érintett társadalmi rétegének további 1-1 lakással történő támogatása	ASZT 1., 3-4.
Segítségnyújtás a lakáshoz jutáshoz az önkormányzati „lakáshoz jutási támogatási” forrás terhére	Pénzügyi Bizottság, Szociális Bizottság; Hatósági Osztály Szociális Csoport vezetője	folyamatos	Önkormányzati költségvetés (célszerű volna a költségvetés rögzített hányadát e célra fordítani)	Önkormányzati rendelet módosítása szükséges; évi 1-1 család lakáshelyzetének rendezése lehetséges a szegregátumokban	ASZT 1., 3-4.
A társadalmi kirekesztődésre alkalmas fizikai környezet felszámolása	Pénzügyi Bizottság; Pénzügyi Osztály Beruházási Csoport vezetője	folyamatos	Önkormányzati költségvetés (saját erő) és pályázati források (pl. DAOP III. prioritástengely forrásai, decentralizált források, úgymint TEKI, LEKI, TEUT)	Járdaépítés, buszvárók korszerűsítése, kerékpárutak építése, közterület rendezése, szennyvízelvezetési és kezelési program; Lakás- és kertrendezési munkálatok; Önkormányzati rendelet módosítása; évi 2-3 közmunkahely létrejötte, a közszolgáltatásokhoz való jobb hozzáférés biztosítása az ASZT 4. területén nagyjából 80-100 fő számára	ASZT 1., 3-4.
2. Mobilizációs program					
A bérlakás és lakáshoz juttatási politika megvalósítása révén	Pénzügyi Bizottság, Szociális Bizottság; Hatósági Osztály Szociális Csoport vezetője	folyamatos	Önkormányzati költségvetés és vagyongazdálkodás, állami bérlakás-építési programban részvétel	A szegregált környezetből az integrált társadalmi környezetbe mozgó családok száma, éves szinten és szegregátumonként 1-1 család.	ASZT 1., 3-4.

Feladat megnevezése	Felelős szakterület (személy)	Megvalósítás ideje	Finanszírozás forrása	Cél- és eredmény-indikátorok	Érintett szegregátumok
Intézkedéscsoport		Vállalások			
3. Oktatási integráció	„Mezőberény – Bélmegyer Társulási Közoktatási Esélyegyenlőségi Programja” végrehajtása				
A szülői iskolázottsági háttér felmérése, teljes körű, megbízható adatszolgáltatás biztosítása	Oktatási Bizottság; Szociális Bizottság; Hatósági Osztály Szociális Csoport vezetője; intézményvezetők	folyamatos	TÁMOP 5.1.3., de különösen 5.2.2. (Biztos kezdet program), DAOP IV. prioritástengely, önkormányzati költségvetés (saját erő)	Működő, teljes, naprakész adatbázis megléte	ASZT 1., 3-4.
A HHH gyerekek óvodáztatása és iskoláztatása feltételeinek megteremtése 3 éves kortól	Oktatási Bizottság; Szociális Bizottság; Hatósági Osztály Szociális Csoport vezetője; intézményvezetők	folyamatos	TÁMOP 5.2.2.; 5.2.3., illetve 5.1.3. programok, önkormányzati költségvetés (saját erő)	A 95%-ot meghaladó, gyakorlatilag minden megfelelő korú gyermek rendszeres óvodába járási arányának megőrzése	ASZT 1., 3-4.
Együttnevelést célzó hosszú távú oktatásszervezési stratégiák kialakítása	Oktatási Bizottság; Szociális Bizottság; Hatósági Osztály Szociális Csoport vezetője; intézményvezetők; Szociális Kerekasztal	folyamatos	OKM-források, TÁMOP 3.1.4., 3.3.5., 3.4.2. programok, AJTP ösztöndíj folytatása	A helyi fejlesztési terv felülvizsgálata lezajlik, végrehajtása megindul; a tagóvodák közötti utaztatás megvalósul a HHH arányok 25% alá csökkentése érdekében	ASZT 1., 3-4.
SNI arányok csökkentését célzó beavatkozások, a Pedagógiai Programban megfogalmazott, valamint a TKVSZRB és nevelési tanácsadó szakvéleményében leírt fejlesztési javaslatok és óraszámok alapján	Oktatási Bizottság; Szociális Bizottság; Hatósági Osztály Szociális Csoport vezetője; intézményvezetők, esélyegyenlőségi referens	folyamatos	TÁMOP 3.4.2. program, önkormányzati költségvetés (saját erő)	Az integrált körülmények között fogadott SNI gyerekek arányának 70%-ra növelése közép, 95%-ra emelése hosszú távon	ASZT 1., 3-4.
Közoktatási szolgáltatásokhoz való arányos hozzáférés biztosítása	Oktatási Bizottság; Szociális Bizottság; Hatósági Osztály Szociális Csoport vezetője; intézményvezetők; Szociális Kerekasztal, esélyegyenlőségi referens, roma referens	folyamatos	TÁMOP 3.1.4., 5.1.3., 5.2.5. programok, Önkormányzati költségvetés (saját erő)	a 2008-2009 tanévben 1-5. évfolyamokon az osztályok átszervezése, a HHH arányok 25% alá csökkentése, majd ezt követően a belépőknél az arányok megtartása. A 6. évfolyamon esélyegyenlőségi felzárkóztató programok szervezése a kulcskompetenciák fejlesztésére heti 2 órában, egyéni fejlesztési terv alapján 15 fős csoportokban. A 7-8.	ASZT 1., 3-4.

				évfolyamon esélyegyenlőségi felzárkóztató programok szervezése a pályaorientáció és szaktárgyak fejlesztésére heti 2 órában, egyéni fejlesztési terv alapján 15 fős csoportokban. Intézményi önértékelés elkészítése	
A 250 óránál többet hiányzó gyermekek arányának országos átlag alatti szinten tartása. Az évfolyamismétlők alacsony szintjének megtartása	Oktatási Bizottság; Szociális Bizottság; Hatósági Osztály Szociális Csoport vezetője; intézményvezetők, roma referens	folyamatos	OKM, TÁMOP 5.2.5., 3.2.1. programok, önkormányzati költségvetés (saját erő)	A 250 óránál többet hiányzó gyermekek arányának minimálisra csökkentése, az évfolyamismétlők számának minimális szinten tartása. A 2009. évi kedvező őszi állapotok hosszú távú fenntartása	ASZT 1., 3-4.
A kompetenciamérések eredményei alapján folyamatos elemző munka, szükség szerint a HH/HHH tanulókra vonatkozóan külön eseti intézkedési tervek elkészítése	Oktatási Bizottság; Szociális Bizottság; Hatósági Osztály Szociális Csoport vezetője; intézményvezetők, esélyegyenlőségi referens, roma referens	folyamatos	Intézményi kompetencia TÁMOP 3.1.4., 3.2.1., 3.4.2., illetve 3.4.3. programok, önkormányzati költségvetés (saját erő)	A kompetencia-felmérés helyi eredményei javulnak, az eredmények szórása csökken.	ASZT 1., 3-4.
A tehetséges középiskolát végzett nehéz sorsú gyermekek számára kitorési (továbbtanulási) lehetőség	Oktatási Bizottság; Szociális Bizottság; Hatósági Osztály Szociális Csoport vezetője; intézményvezetők, esélyegyenlőségi referens, roma referens	folyamatos	AJTP-ösztöndíj forrásai	Az „Arany János tehetséggondozó program” ösztöndíj révén a felsőoktatásba felvételt nyertek számának alakulása	ASZT 1., 3-4.

Feladat megnevezése	Felelős szakterület (személy)	Megvalósítás ideje	Finanszírozás forrása	Cél- és eredmény-indikátorok	Érintett szegregátumok
Intézkedéscsoport					
Vállalások					
4. A szegregátumban élők, s ezen belül kiemelten a roma népesség társadalmi integrációja	I. Roma civil szervezetek bevonása az egyeztetésbe				
A CKÖ, a roma civil szervezetek, valamint a PMH közötti kommunikáció javítása	Roma referens (PMH)	folyamatos	Külön forrást nem igényel	A helyi romákat érintő tervek, fejlesztések kapcsán az információk eljuttatása minden érintetthez (1000-1100 fő)	ASZT 1., 3-4.
A romák és az óvodák közötti kommunikáció javítása a CKÖ aktivitásának növelése révén	Intézményvezetők, roma referens, esélyegyenlőségi referens, CKÖ	folyamatos	Külön forrást nem igényel	A roma szülőkkel való kapcsolatfelvétel segítése, a kapcsolattartás támogatása	ASZT 1., 3-4.
A romák és az iskolák közötti kommunikáció javítása a CKÖ, a roma referens és az esélyegyenlőségi referens bevonásával	Intézményvezetők, roma referens, esélyegyenlőségi referens, CKÖ	folyamatos	Önkormányzati költségvetés, TÁMOP 3.4.1. program	Évi 2-2 alkalommal a roma kultúrát és hagyományokat bemutató program megszervezése az iskolákban	ASZT 1., 3-4.
II.a. Oktatási integráció erősítése a „Mezőberény – Bélmegyer Társulási Közoktatási Esélyegyenlőségi Programja” végrehajtásán keresztül					
Ügyelet ellátása, iskolába történő beszoktatás, családlátogatás, családokkal való kapcsolattartás, orvosi vizsgálatra kísérés, az úszásoktatás, a sportversenyek és a cigány hagyományőrző foglalkozások támogatása	Intézményvezetők, roma referens, esélyegyenlőségi referens, CKÖ	folyamatos	TÁMOP 3.3.5., 3.4.1., 5.2.2., 5.2.3. és 5.2.5. programok, Önkormányzati költségvetés (saját erő)	Támogató tanári rendszer, szülői segítői hálózat működtetése	ASZT 1., 3-4.
Alsó és felső tagozatos, rendszeres gyermekvédelmi támogatásban részesülő gyermekek étkezési, tankönyvhöz jutási és pénzügyi támogatás biztosítása	Oktatási Bizottság; Szociális Bizottság; Hatósági Osztály Szociális Csoport vezetője;	folyamatos	Önkormányzati költségvetés, TÁMOP 5.1.3., 5.2.3. programok	Az érintett (2007-ben a szegregátumokban 220 fő) gyermekek teljes körű bevonása a rendszerbe	ASZT 1., 3-4.
A roma és nem roma hátrányos helyzetű gyermekek közoktatási integrációjának elősegítése a deszegregációs, integrációs-módszertani, fogyatékoság felülvizsgálati programok folytatása, illetve indítása	Oktatási Bizottság; Szociális Bizottság; Hatósági Osztály Szociális Csoport vezetője; intézményvezetők; Szociális Kerekasztal	folyamatos	TÁMOP 3.3.5., 3.4.1., 3.4.2., 5.1.3., 5.2.2., 5.2.3., 5.2.5. programok Önkormányzati költségvetés (saját erő)	„Mezőberény – Bélmegyer Társulási Közoktatási Esélyegyenlőségi Programja” végrehajtása révén	ASZT 1., 3-4.
A roma hátrányos helyzetű gyermekek közoktatási integrációjának elősegítése a továbbtanulást segítő Arany János ösztöndíj program működtetése	Oktatási Bizottság; Szociális Bizottság; Hatósági Osztály Szociális Csoport vezetője; intézményvezetők	folyamatos	OKM források, AJTP forrásai	A roma tanulók körében a továbbtanulási hajlandóság megtartása a 2009. évi vagy ahhoz közelítő szinten. (Az iskola minden végzős tanulója tovább tanult)	ASZT 1., 3-4.

Feladat megnevezése	Felelős szakterület (személy)	Megvalósítás ideje	Finanszírozás forrása	Cél- és eredmény-indikátorok	Érintett szegregátumok
Intézkedéscsoport					
Vállalások					
4. A szegregátumban élők, s ezen belül kiemelten a roma népesség társadalmi integrációja					
II.b. Foglalkoztatás és vállalkozásfejlesztés a város hatályos „Gazdaságfejlesztési Program”-jának végrehajtásával – <u>Komplex munkaerőpiaci programok megvalósítása</u>					
Piacképes szakmák elsajátítása a Megyei Munkaügyi Központ és a BRMKK közreműködésével a „Lépj egyet előre program” végrehajtása révén	Oktatási Bizottság; Pénzügyi Osztály vezetője	folyamatos	TÁMOP 2.1.1. program, OFA források, önkor. költségvetés	Éves szinten 10-12 fő beiskolázása felnőttképzési tanfolyamokra a három szegregátum területéről	ASZT 1., 3-4.
Pályaorientációs beszélgetések a végzős általános iskolai és középiskolai osztályokban a „Lépj egyet előre program” végrehajtása révén	Oktatási Bizottság; Szociális Bizottság; Hatósági Osztály Szociális Csoport vezetője; intézményvezetők	folyamatos	TÁMOP 2.1.1. program, Önkormányzati költségvetés	Éves szinten 4 általános iskolai és 4 középiskolai osztályban szervezett képzések az osztályfőnöki órák keretében	ASZT 1., 3-4.
Atipikus foglalkoztatási módok megismertetése és terjedésének ösztönzése; Háztartásvezetési, főző-, pénzkezelési, gyermekgondozási és higiénés tanfolyamok indítása kiscsoportos – házakban tartott – foglalkozás keretében	Pénzügyi Bizottság, Ipartestület; Pénzügyi Osztály vezetője Roma referens, Gyermekjóléti Szolgálat	folyamatos	TÁMOP 2.4.3. program, OFA-források, önkormányzati költségvetés (saját erő), vállalkozói források, TÁMOP 5.3.1. program	Informatikai képzés évi 5-6 fő számára, otthoni szélessávú kapcsolat kialakítását és a munka-végzéshez szükséges hardver biztosítását támogató rendelet módosítása 2009 folyamán, távmunka-végzést támogató kamatmentes kölcsön biztosítása évi 1-2 fő számára, foglalkoztatási paktum kidolgozása 2009 folyamán a részmunkaidős foglalkoztatás támogatására, évi 3-4 részmunkaidős munkahely létesítése	ASZT 1., 3-4.
Megváltozott munkaképességű emberek rehabilitációjának és foglalkoztatásának segítése	Szociális Bizottság; Hatósági Osztály Szociális Csoport vezetője, Ipartestület	folyamatos	TÁMOP 1.4.1., 2.3.4. programok	A jelenleg városi szinten foglalkoztatott 20-25 főhöz képest éves szinten 1-1 új munkahely teremtése a szegregátumokban	ASZT 1., 3-4.
„Lépj egyet előre” program	Szociális Bizottság; Hatósági Osztály Szociális Csoport vezetője, Ipartestület	folyamatos	SZMM források, TÁMOP 2.1.1. program, önkor. költségvetés (saját erő), vállalkozói források	A munkába visszatérést szolgáló eszközökből a szegregátumban élő inaktív, de aktív korú népesség 5-10%-át kell bevonni	ASZT 1., 3-4.
Mentálhigiénés programok szervezése a foglalkoztatási hajlandóság növelésére	Szociális Bizottság; Hatósági Osztály Szociális Csoport vezetője; civil szervezetek	folyamatos	TÁMOP 5.3.1., 5.6.1. program önkormányzati költségvetés (saját erő)	Évente 7-8 tartós munkanélküli, vagy aktív korú inaktív kereső bevonása a programba	ASZT 1., 3-4.
A közmunkaprogramokban való részvétel ösztönzése	Szociális Bizottság; Pénzügyi Bizottság, Pénzügyi Osztály vezetője; Hatósági Osztály Szociális Csoport vezetője;	folyamatos	TÁMOP 1.1.3. program, önkormányzati költségvetés (saját erő)	A visszatérően közmunkásként foglalkoztatott csoport felett évi legalább 2 fő bevonása a közmunka-programokba	ASZT 1., 3-4.
A feketemunka visszaszorítása, az időnyomunka helyzetének megváltoztatása, a jövedelem stabilitás biztosítása	Szociális Bizottság; Pénzügyi Bizottság, Pénzügyi Osztály vezetője; Hatósági Osztály Szociális Csoport vezetője; Rendőrség	folyamatos	IRM források, önkormányzati költségvetés	A nemzeti szintű, a gazdaság kifehérítését célzó programokhoz csatlakozva a feketemunka visszaszorítása	ASZT 1., 3-4.

Feladat megnevezése	Felelős szakterület (személy)	Megvalósítás ideje	Finanszírozás forrása	Cél- és eredmény-indikátorok	Érintett szegregátumok
Intézkedéscsoport		Vállalások			
4. A szegregátumban élők, s ezen belül kiemelten a roma népesség társadalmi integrációja	II.b. Foglalkoztatás és vállalkozásfejlesztés a város hatályos „Gazdaságfejlesztési Program”-jának végrehajtásával – <u>A szegregátumokban működő, az ott lakókat tartósan foglalkoztató kis- és középvállalkozások fejlesztése</u>				
A KKV-k célzott támogatása az adóterhek mérséklésével, a fejlesztésekhez szükséges pályázati lehetőségek, forrástérkép bemutatásával. Pályázatírásban való közreműködéssel (műszaki, technikai tanácsadás)	Pénzügyi Bizottság, Hatósági Osztály Adóhatóság, Pénzügyi Osztály vezetője, Beruházási csoport vezetője	folyamatos	Önkormányzati költségvetés	Helyi adóról szóló rendelet módosítása, A szegregátumban élőket tartósan foglalkoztató vállalkozások helyi adó mérséklése; vállalkozásfejlesztési beadott pályázatok száma	ASZT 1., 3-4.
A helyi beruházások kivitelezésénél az ASZT-kből érkező munkavállalókat foglalkoztatni szándékozó cégek preferálása, a „Roma Munkaerőpiaci Program”-hoz való csatlakozással	Pénzügyi Bizottság, Pénzügyi Osztály vezetője	folyamatos	A fejlesztési pályázatok forrásai	Az ASZT-kből érkező munkavállalók számának növekedése évente 3-4 fővel	ASZT 1., 3-4.
A vállalkozás-alapítás, -fejlesztés és – fenntartás területén nyújtott segítség, önköltségi áron nyújtott vállalkozás-vezetési ismeretek, jogi- és adó-tanácsadás, valamint pályázatírás területén	Pénzügyi Bizottság, Pénzügyi Osztály vezetője, Beruházási csoport vezetője, civil szervezetek	folyamatos	Önkormányzati költségvetés	Az érintett szegregátumban induló új vállalkozások túlélési rátájának 20%-os növelése 3 év alatt	ASZT 1., 3-4.
Inkubátorház alapítása, az induló vállalkozások támogatása céljából	Pénzügyi Bizottság, Pénzügyi Osztály vezetője, Beruházási csoport vezetője, vállalkozások érdekképviselői szervezetei	2012-ig	GOP és DAOP I. prioritástengely források, önkormányzati költségvetés (saját erő)	Az inkubációba bevont, a szegregátumokban alapított vállalkozások száma	ASZT 1., 3-4.
Vállalkozóvá válás támogatása	CKÖ, vállalkozói érdekképviselőtek	folyamatos	Hazai KKV támogatási források	A létrejött vállalkozások számának alakulása a szegregátumokban	ASZT 1., 3-4.

II.d. Egészségügyi integráció					
Népegészségügyi szűréseken való részvétel ösztönzése	Szociális Bizottság; Hatósági Osztály Szociális Csoport vezetője, roma referens, CKÖ, civil szervezetek	folyamatos	EüM, SZMM források, TÁMOP 6.1.2./II. program	A szegregátumban élők szűrővizsgálatokon való részvételi arányának városi átlagra emelése 3 év alatt, országos átlagra emelése 5 év alatt	ASZT 1., 3-4.
Foglalkoztatás-ösztönző programok a szegregátumokban élők alkalmazására az egészségügyi és szociális hiányszakmákban (ápoló, asszisztens, szociális munkás, gondozó stb.)	Szociális Bizottság, Oktatási Bizottság; ; Hatósági Osztály Szociális Csoport vezetője, roma referens, CKÖ, egészségügyi és szociális intézmények vezetői	folyamatos	TÁMOP 1.1.2., 1.1.3., 5.3.1. programok, EüM és SZMM források, önkormányzati költségvetés	Pályaorientációt követően a szakképzési programokra jelentkezők számának 25%-os növelése 2 év alatt, garantált munkahely biztosítását célzó foglalkoztatási paktumok kidolgozása az érintett intézmények vezetőivel 2009 folyamán, a képzést sikeresen teljesítők körében minimum 80%-os elhelyezkedési arány elérése.	ASZT 1., 3-4.

Feladat megnevezése	Felelős szakterület (személy)	Megvalósítás ideje	Finanszírozás forrása	Cél- és eredmény-indikátorok	Érintett szegregátumok
<i>Intézkedéscsoport</i>			<i>Vállalások</i>		
4. A szegregátumban élők, s ezen belül kiemelten a roma népesség társadalmi integrációja	II.e. Kulturális integráció – A többségi társadalom toleranciaszintjét emelő programok végrehajtása				
A roma kultúra méltó bemutatása, toleranciára nevelés az iskolai oktatásban	Oktatási Bizottság; roma referens, intézmény vezetők, CKÖ, roma koordinátorok / asszisztensek	folyamatos	OKM, TÁMOP 3.3.5. program, önkorm.-i költségvetés (saját erő)	A roma kultúra, népszokások, történelem bemutatása évi 2-2 alkalommal a NAT-ban megfogalmazott elvárások szerint	ASZT 1., 3-4.
A roma kultúra, hagyományos mesterségek, színpadi és interaktív bemutatása a városi rendezvényeken	Oktatási Bizottság; roma referens, CKÖ, civil szervezetek	folyamatos	Önkormányzati költségvetés, a megrendezést támogató turisztikai pályázati források (DAOP II. prioritástengely)	A jelenleg meglévő hagyományok folytatása; roma „skanzen” kialakítása a hajdani telepek életének bemutatására	ASZT 1., 3-4.
6. Közszolgáltatások	A közszolgáltatásokhoz való hozzáférés javítása (szociális és egészségügyi)				
Az egészségügyi szolgáltatások fejlesztése a járóbeteg ellátás fejlesztésével, a Gyógycentrum kialakításával	Szociális és Pénzügyi Bizottság; Hatósági Osztály Szociális Csoport vezetője; Pénzügyi Osztály vezetője, Városi Főépítész, egészségügyi intézmények vezetői	2009; illetve nyertes pályázat esetén 2010-11.	DAOP 4 prioritástengely, TIOP források, önkormányzati költségvetés (saját erő)	A Városi Kálmán Fürdőhöz kapcsolódó Gyógycentrum pályázatának benyújtása 2009-10 folyamán; éves szinten 20-30 főt érint a szegregátumok lakosságából	ASZT 1.,3-4.
A szociális szolgáltatások fejlesztése a DAOP pályázati forrásokra benyújtott (és sikeresen elnyert) pályázatok megvalósítása révén	Szociális Bizottság, Pénzügyi Bizottság; Hatósági Osztály Szociális Csoport vezetője, Pénzügyi Osztály vezetője, Városi Főépítész, szociális intézmények vezetői, SZKK Családsegítő és Gyermekjóléti Szolgálat vezetője	2009, illetve nyertes pályázat esetén 2010-11.	DAOP 4 prioritástengely, TIOP források, önkormányzati költségvetés (saját erő)	A „Szociális alapszolgáltatások, gyermekjóléti alapellátások és közösségi terek infrastrukturális fejlesztése”, a „Szociális alapszolgáltatások és gyermekjóléti alapellátások komplex-, valamint bölcsődék önálló fejlesztése” című programokra benyújtott pályázatok 2009-10 folyamán; a bölcsőde fejlesztés éves szinten 7-8 kisgyermeket érint a szegregátum területén; a közösségi terek fejlesztése 220 fiatakorút érint	ASZT 1., 3-4.
Információs hálózatokhoz és szolgáltatásokhoz való hozzáférés esélyeinek erősítése	OPSKK és az oktatási intézmények vezetői	folyamatos	TIOP források, DAOP IV. prioritástengely forrásai	Informatikai eszközállomány fejlesztése, szabad internet elérési pontok számának növekedése	ASZT 1., 3-4.
Hátrányos helyzetű emberek részvételének támogatása közösségi rendezvényeken	Önkormányzati intézmények vezetői	folyamatos	TÁMOP 3.2.3., 5.1.3., 5.2.5., 5.5.4. programjai	A rendezvényeken résztvevő hátrányos helyzetűek számának növekedése	ASZT 1., 3-4.

1a. táblázat: A 2001-es Népszámlálás adataiból előállított mutatók

Az IVS-ben azonosított városrészek és szegregátumok neve	Lakónépesség száma (fő)	0-14 évesek aránya	15-59 évesek aránya	60-X évesek aránya	Legfeljebb 8 oszt. végzettség aránya 15-59 éves népességből	Felsőfokú végzettségűek a 25-X éves korosztályból	Lakásállomány (db)	Alacsony komfort-fokozatú lakások aránya	Rendszerez munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya (15-59 éves népességből)	Legfeljebb 8 osztályt végzettség és rendszerez munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya (15-59 éves népességből)
Városközpont	2038	15,8	61,5	22,7	31,3	15,1	845	10,3	48,3	25,8
Tótvég	1405	15,7	60,3	24,0	30,1	5,9	581	22,0	45,2	20,9
Németvég	1734	14,7	53,6	31,7	27,5	8,1	745	28,2	45,4	19,7
Magyarvég	2292	18,2	60,3	21,6	37,2	4,9	871	33,4	51,9	25,9
Északi Kertváros	1872	25,2	60,8	14,1	43,5	3,7	577	42,5	59,1	34,2
Keleti Kertváros	1675	18,4	61,4	20,2	29,3	4,7	628	26,8	47,2	21,0
Külterület	373	18,8	61,9	19,3	50,6	0,4	207	84,1	64,9	37,7
Város egészére vet. mutató	11389	18,1	59,8	22,1	34,2	6,9	4454	29,3	50,5	25,4
Antiszegregáció 1. terület	503	34,8	52,9	12,3	74,1	2,0	126	64,8	81,6	66,9
Antiszegregáció 2. terület ²³	368 ²⁴	14,7	67,4	17,9	86,7	12,2	28	21,4	91,1	86,3
Antiszegregáció 3. terület	91	31,9	53,9	14,3	69,4	0,0	30	56,7	73,5	55,1
Antiszegregáció 4. terület	150	30,0	59,3	10,7	75,3	0,0	51	54,9	71,9	57,3

Forrás: KSH adatok - Népszámlálás, 2001

²³ A KSH-val történt egyeztetés alapján kikerült a szegregátumok köréből!

²⁴ Ebből intézeti háztartás összesen 312 fő.

1b. táblázat: A 2001-es Népszámlálás adataiból előállított mutatók.(folytatás)

Az IVS-ben azonosított városrészek és szegregátumok neve	Foglalkoztatottak aránya (15-59 éves népességből)	Foglalkoztatott nélküli háztartások aránya	Állandó népesség	Alacsony presztízsű foglalkozási csoportokban foglalkoztatottak aránya	Gazdaságilag nem aktív népesség aránya	Munka-nélküliségi ráta	Tartós munkanélüliek (min. 360 nap) aránya	Kizárólagos jövedelemforrás állami, vagy helyi támogatás (15-59 éves népességből)	Komfort nélküli, félkomfortos és szükséglatások aránya	Egyszobás lakások aránya
Városközpont	49,3	44,3	1795							
Tótvég	50,0	46,0	1427							
Németvég	48,5	53,3	1779							
Magyarvég	44,5	50,9	2316							
Északi Kertváros	38,3	47,8	1899							
Keleti Kertváros	48,8	43,1	1709							
Külterület	32,7	62,3	369							
Város egészére vet. mutató	45,8	48,3	11294	50,2	66,2	11,4			29,3	12,3
Antiszegregáció 1. terület	16,9	72,6	507	77,6	83,1	42,4	8,2	31,6	64,8	23,8
Antiszegregáció 2. terület ²⁵	8,8	42,9	105	18,2	94,0	0,0	0,0	0,8	21,4	25,0
Antiszegregáció 3. terület	23,6	63,0	91	92,3	79,1	31,6	15,8	32,7	51,9	11,1
Antiszegregáció 4. terület	26,9	63,5	150	84,0	81,3	10,7	0,0	37,1	55,1	38,8

Forrás: KSH adatok - Népszámlálás, 2001

²⁵ A KSH-val történt egyeztetés alapján kikerült a szegregátumok köréből!

2. táblázat: Városrészek és szegregátumok segélyezési mutatói

Az IVS-ben azonosított városrészek és szegregátumok neve	Lakónépesség száma (jelenlegi népesség-nyilvántartási adatok alapján)	Lakások száma (jelenlegi népesség-nyilvántartási adatok alapján)	LFT-ben részesülők aránya a lakások számához viszonyítva	Rendszeres szociális segélyben részesülők aránya a lakások számához viszonyítva	Rendszeres gyermekvédelmi támogatásban részesülők aránya a lakások számához viszonyítva	Közügyellátásban részesülők száma a népességszámhoz viszonyítva	HHH gyermekek aránya a településrészen a lakások számához viszonyítva	Romák aránya a lakó-népességen belül	3 évnél fiatalabb gépjárművek aránya
Városközpont	2038	845	3,2	4,0	7,2	3,7	0,95		15,3
Tótvég	1405	581	3,1	5,0	9,8	3,6	1,55		11,1
Németvég	1734	745	3,8	3,6	10,9	5,2	1,6		8,1
Magyarvég	2292	871	7,3	9,0	21,6	4,5	6,2		11,7
Északi Kertváros	1872	577	14,7	20,1	50,1	4,9	8,0		12,0
Keleti Kertváros	1675	628	6,5	8,6	15,0	3,7	4,0		11,8
Külterület	373	207	6,3	8,7	15,9	2,9	1,9		8,2
Város egészére vet. mutató	11389	4454	6,2	8,0	18,0	4,25	5,9	9-10% ²⁶	11,6
Antiszegregáció 1. terület	503	126	40,5	51,6	141,3	8,75	89,7	75-80%	3,4
Antiszegregáció 2. terület ²⁷									
Antiszegregáció 3. terület	91	30	13,3	26,7	63,3	6,6	20,0	70-75%	0,0
Antiszegregáció 4. terület	150	51	25,5	31,4	64,7	7,3	39,2	70-75%	11,1

Forrás: Önkormányzati nyilvántartások, KSH adatközlés

²⁶ A 2001-es Népszámlálás adatai alapján a roma népesség aránya 3,6%-nak adódott.

²⁷ A KSH-val történt egyeztetés alapján kikerült a szegregátumok köréből!

3. táblázat: Óvodai és általános iskolai közoktatás integráltságának felmérése

Intézmény neve	Tanulólétszám az intézményben				Tanulólétszám az iskolában az osztályszervezés módja szerint											
					Normál (általános) tanterv				Emelt szintű oktatás és/vagy két tanítási nyelvű iskola				Gyógypedagógiai tagozat			
	Összesen	HH	HHH	SNI	Összesen	HH	HHH	SNI	Összesen	HH	HHH	SNI	Összesen	HH	HHH	SNI
Összevont Óvoda	330	149	43	10												
<i>Széchenyi I. Német nyelvű tagóvoda</i>	74	21	2	2												
<i>Kálvin János utcai Óvoda</i>	67	33	8	0												
<i>Kinizsi Pál utcai Óvoda</i>	68	43	12	5												
<i>Kodály Zoltán utcai Óvoda</i>	64	15	7	0												
<i>Mátyás király utcai Óvoda</i>	57	37	14	3												
Mezőberény Bélmegyeri Térségi Általános Iskola	991	367	103	118												
- alsó tagozat	491	195	49	47												
- felső tagozat	500	172	54	71												
Petőfi Sándor úti Általános Iskola	458	151	40	43												

Forrás: Önkormányzati adatközlés

4.A. táblázat: A település infrastruktúrája

Infrastrukturális elem	Településrész	Utcanév
Vezetékes víz		
Áram		
Közvilágítás		
Szennyvíz-csatorna	Északi Kertváros	Rózsa utca, Gárdonyi Géza utca, Szent János utca
	Tótvég	Gyomai út, Téglás utca
	Németvég	Gyár utca, Hattyú utca, Szarvasi út, Ókert utca
	Magyarvég	Zöldfa utca, Fűrjes utca, Szivárvány utca
Gáz	Északi Kertváros	Rózsa utca, Gárdonyi Géza utca
Csak útalap van, de nincs aszfaltburkolat	Magyarvég	Fűrjes utca
	Városközpont	Zsák utca
Járda		(A város minden utcájának legalább egyik oldalán van járda. A távlati cél, hogy minden utca mindkét oldalán épüljön ki a burkolt járda, ez a jelenlegi megvalósítási ütemet kivetítve 8-10 évet vesz majd igénybe.)

Forrás: Önkormányzati adatközlés

5. táblázat: Folyamatban lévő telep-felszámolási és rehabilitációs program(ok) bemutatása

A programban érintett utcák	A programban érintett lakások száma	A program költségvetésének forrásai	Milyen formában történik az érintett lakosok elhelyezése?	Az akcióterületen élő családok elhelyezésének helye (az utcák neve, külső település neve)
Nincs ilyen!				

Forrás: Önkormányzati adatközlés